

בס"ד | טבת - תשע"ח | ינואר 2018 | גיליון 79

אתרוג

כתב-עת לענייני חינוך, יהדות וחברה

הסתדרות המורים בישראל | עובדי הוראה בחמ"ד | הקרן לקידום מקצועי

אולפנת הדר גנים בפתח תקוה (עמ' 13)

המאבק על זכויות המורים וכבודם

לאחרונה צוין בארץ "יום המורה" שנועד להוקיר ולהביע הערכה של החברה הישראלית לעובדי ההוראה. בהסתדרות המורים בחרנו לציין את היום בדיון מיוחד בוועדת החינוך של הכנסת, במעמד שר החינוך, ח"כ נפתלי בנט ויו"ר הוועדה, ח"כ יעקב מרגי. בדיון הצגנו לנוכחים הצעת חוק זכויות ומעמד המורה, שאנו מקדמים בשיתוף מרגי וחברי כנסת נוספים. השר בנט אימץ את ההצעה שלנו והחל לקדם אותה בוועדת השרים לחקיקה רק בשבוע האחרון.

בחופשת החנוכה ביקרתי אצל עובדי הוראה מאזורי עדיפות לאומית שנפשו בטבריה. הנופש נמשך שלושה ימים שבהם עובדי ההוראה נחו ונהנו מהופעות, הרצאות, סדנאות וטיולים. נהייתי לראותם נופשים ועדכנתי אותם במאבק שאנו בהסתדרות המורים מובילים לשיפור מעמדם של עובדי ההוראה וזכויותיהם.

אחד הנושאים החשובים שבגללם יצאנו למאבק מול משרדי החינוך והאוצר הוא עושה ימי המחלה. מדובר בסכום של יותר ממיליארד שקל שמגיעים למורים תמורת ימי מחלה. הודעתי שלא נתפשר על מה שמגיע לנו ונדרוש שהכסף יוחזר לנו.

פוליטיקאים וכלכלנים מרבים לדבר על חשיבות החינוך וחשיבות מקצוע ההוראה, אבל על העובדה שמדובר במקצוע שחוק ולא מתגמל די הצורך, מדברים פחות וכמעט שלא מדברים על כך שכ-60% מעובדי ההוראה שנכנסים למערכת החינוך עוזבים אותה לאחר כ-4-5 שנים.

אנחנו מאמינים שהפתרון לכך הוא הגדלת ההשקעה בחינוך ובעובדי ההוראה. אם המדינה תשקיע בעובדי ההוראה ותראה בכל מורה מנהיג לחיים, נקבל חינוך מצוין במדינת ישראל. מדובר בהשקעה נבונה, השקעה שהיא ערוכה לביטחון המדינה ולהמשך צמיחתה ושגשוגה.

לאחרונה ערכנו סקר בקרב 7,805 עובדי ועובדות הוראה, שהציג לציבור את המציאות שאנו מכירים היטב מעבודתנו היומיומית: מעל 70% מעובדי ההוראה סבלו מהתקפות מילוליות או פיזיות.

הנתונים האלה צריכים להדאיג את כולנו. הגשנו הצעת חוק לבסס את מעמד עובדי ההוראה ולהגן עליהם מפני האלימות שהם חשופים לה. ההצעה כוללת אמצעי אכיפה וענישה אשר יש בכוחם להביא למיגור התופעה, לצד הכנסת מדרג מוגנות לכל מוסד חינוך, אך אין בכך די.

האלימות כלפי עובדי ההוראה נובעת בחלקה מחוסר כבוד כלפיהם וכלפי עבודתם ומההתייחסות המבטלת למעמד המורה, לשכרו ולזכויותיו המתגלה לא אחת במהלך המו"מ על השכר עם המופקדים על התקציב. מתוך מודעות עמוקה לאחריות הכבדה המוטלת עלינו, אנו בהסתדרות המורים נמשיך במאבק על מעמד המורה, שכרו וזכויותיו.

יפה בן דויד
מזכ"לית הסתדרות המורים

שימור המורשת כייעוד חינוכי

השנה אנו מציינים 70 שנה למדינה. כשאנו מביטים בשמחה על הזכות שהתגלגלה לידינו, רואים בברור את הצמיחה והפריחה בכל אחד מתחומי החיים במדינה. קיבוץ הגלויות מארבע כנפות תבל, מגוון והיקף הפיתוחים הטכנולוגיים המתקדמים פורצי דרך, הישגים מדעיים הזוכים להכרה בינ"ל, מערכת ההשכלה הגבוהה, עולם הישיבות שקם לתחייה, והמעמד הכלכלי היציב של המדינה. אף כי טרם הגענו אל המנוחה ואל הנחלה, עלינו לשמוח בהישגים שרבים בעולם מתקשים להבין אותם. עלינו להעמיק בקרב תלמידינו את הערכים החינוכיים ברוח מסורת ישראל ולהוביל אותם לתרומה מירבית לקידום המדינה תוך מיצוי כישוריהם ויכולותיהם.

סקר שנערך לאחרונה העלה כי 93% מהציבור היהודי בארץ מדליקים נרות חנוכה, 86% מהציבור מדליקים נרות בכל שמונת ימי החג. נתונים אלה מהווים הוכחה לרצונו של הציבור ליטול חלק בשמירת מסורת ישראל. חילוניים כדתיים, לוקחים חלק פעיל בשימור המורשת, והדבר בא לידי ביטוי לא רק בחנוכה אלא גם בשאר חגי ישראל כשמאות אלפי בתי אב מתקבצים יחד בראש השנה, בסוכות, בפסח ובשבועות, סביב שולחן המשפחה.

שימור המורשת הוא ייעוד חינוכי שהציונות הדתית קיבלה על עצמה להיות מובילה בו ומילוי ייעוד זה חשיבותו גדולה שבעתים בימי מחלוקת.

המורשת מהווה מקור עוצמה ויכולה לשמש גשר המחבר בין החלקים השונים בעם. כמחנכים עלינו לטפחה ולשמרה בבחינת אור גנוז שיעורר את הניצוץ הקיים בכל אחד ואחת מאתנו.

חג החנוכה שחלף הזכיר לכולנו עד כמה ניסי הקב"ה שזורים במורשת היהודית. נס פח השמן, שזכרו משתמר בהדלקת הנרות המזכירים לנו כי עם ישראל חי ואת אורו ואחדותו הנצחית לעולם לא ניתן יהיה לכבות. ניצחון החשמונאים הוא אות לכך שהניצחון גם בדורנו אנו, מותנה בכך שנהיה מאוחדים.

חגי ישראל הם חגי משפחה המקרינים אל המשפחה פנימה ואל החברה בחוץ. כשם שבחנוכה הוספנו בכל יום נר, כך נכון יהיה שבכל יום נקבל על עצמנו להוסיף שמחה, טובה ופרגון איש לרעהו. הברכה שבירכנו בחנוכה "שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה" תמשיך ללוות אותנו בפן הפרטי והציבורי כאחד.

אני תקווה שאנו, ציבור עובדי ההוראה, נהיה מדליקי אבוקה גדולה של אהבה לפאר שם שמיים רבים. שנזכה כולנו להפוך כל נקודה חשוכה לקרן אור.

כמאמר הראי"ה זצוק"ל: "כשהנשמה מאירה, גם שמיים עוטי ערפל מפיקים אור נעים".

גד דיעי
מ"מ מזכ"לית הסתדרות המורים
יו"ר עובדי הוראה בחמ"ד

נא לשמור על קדושת הגיליון
נא לגנוז עמ' 6-11, 30-35, 58-59

30 - 35

נכדי הרב גץ מנציחים את סבם בהצגות תיאטרון משפחתו הענפה של הרב מסייעת להפיץ את מורשתו

13

טל נבוני, מנהלת האולפנה הדר גנים בפתח תקוה

36-40

המחנכים היהודים המשיכו ללמד במחתרת אסופת תעודות על מערכות חינוך מעוררות השתאות בגטאות פולין וליטא

18

ד"ר ליליאן שטיינר ממכללת חמדת הדרום

41-43

מורה בשירות התנ"ך אייל רוטשילד על חשיבות הוראת תנ"ך

44-49

ללמד מורים לתקשר בשפת הצילום הצלם שחר כהן, מרצה לצילום, זכה השנה בפרס החברה להגנת הטבע

27

ד"ר חנה קטן ממכללת אורות ישראל

50-53

הדירה המצוירת בשלומי ביתה של עפיה זכריה, מוקד משיכה למבקרים בשלומי, יהפוך למוזיאון

54-55

הגות תורנית

56-57

ארון הספרים

58-59

עיצוב חפצים

41

אייל חטשילד, מורה לתנ"ך בבית הספר אנקורי

60

האגף לאיגוד מקצועי

61-65

מהנעשה בשטח

44

לאה לנגלן, חוקרת שואה

2-3

הטור הפותח

4-5

העולם היהודי

6-11

מכתבים נדירים מארכיון הרב קוק הועברו לתל אביב חשיפה ראשונה של צרור מכתבים נדיר

12-16

הבנות לומדות להתבונן בעצמן תוכנית ייחודית "פנים בפנים" באולפנת הדר גנים

17-20

המורים שילמדו אנגלית מדוברת רפורמה בהכשרת מורים לאנגלית במכללת חמדת הדרום

21-25

לגדול עם המילים במתניהו פרויקט להעשרת אוצר המילים באנגלית בבית הספר שבמושב צלפון

26-29

חיי משפחה כחלק ממסלול ההכשרה של מורות ומורים תוכנית ללימוד חיי משפחה במכללת אורות ישראל

מערכת מייעצת:

גד דיעי, מוטי סמט, שלמה ישי, דליה רוט, כרמלה קופלד, בתיה לביא, יעקב גבע, שמחה שמואל

עיצוב גרפי:

רונית פינקו כהן

הפקת דפוס:

גרפוליט

עימוד ועריכת לשון:

רות בת חנה

כותבים/ות:

בת שבע פומרנץ, ראובן שבת, אלעד מרגל, דיקלה גל-עד, אפרת אור, אבינדב ויתקון, נועה ליאור

עורכת מייסדת:

גבריאלה צאלון ז"ל

עורכת אחראית:

גילה פינקלשטיין

עורכת:

יעל פישביץ

© כל הזכויות שמורות

כתובת הפייסבוק:

<http://www.facebook.com/imorimd>

כתובת האתר שלנו:

www.imorimd.org.il

כתובת המערכת:

רח' בן סרוק 8, תל אביב, 62969 | פקס: 03-6922989

פולין: שיקום בית הקברות היהודי בוורשה

טיפול בצמחייה הפראית הגדלה במקום גורמים ל"כיווי הולך ונמשך של אחד המתחמים ההיסטוריים החשובים ביותר בוורשה". בית הקברות בוורשה משתרע על שטח של 330 דונם, אחד הגדולים בעולם. הוא הוקם בשנת 1806, ויש בו כרבע מיליון קברים. בין היתר קבורים בו הסופר י.ל. פרץ, מחבר "הדיבוק" ש. אנסקי, קברי אחים ללווחמי גטו ורשה, וכן קברות רבנים ואדמו"רים.

בשטחי פולין כולה נותרו 1,400 בתי קברות, ועוד 600 בסלובקיה, רובם ככולם במצב תחזוקה ירוד. הרב הראשי של פולין, מיכאל שודריך, העריך כי עבודות הגידור של כל בתי הקברות בפולין לבדן יעלו כ-32 מיליון דולר.

ממשלת פולין הכריזה לאחרונה על תוכנית לשיקום בית הקברות היהודי בוורשה. הממשלה תשקיע בפרויקט 28 מיליון דולר, אחד ממבצעי השיקום הגדולים מסוגם בתולדות אירופה. למעלה מ-400 חברים בפרלמנט הפולני הצביעו בעד תוכנית השיקום. רק ארבעה חברי פרלמנט התנגדו ושישה נמנעו. הממשלה תעביר את הכסף לקרן המורשת התרבותית של פולין, שתבצע את פעולות השיקום יחד עם הקהילה היהודית של ורשה. בהקדמה לחוק, שהוגש על ידי מפלגת החוק והצדק הלאומנית השלטת, נכתב כי היעדר תחזוקה קבועה בבית הקברות וחוסר

אנגליה: השחיטה הכשרה נאסרה במחוז שלם

שהם רואים בה מנהג אכזר, ואליהם הצטרפו לאומנים קיצוניים. במהלך 2017 הצביעו שניים מתוך שלושת המחוזות הפדראליים בבליגיה על איסור שחיטת חיות ללא סימומם. החוק יכנס לתוקפו עד שנת 2019. השחיטה היהודית אינה חוקית כעת בחמש מדינות של השוק האירופי: שוודיה, דנמרק, פינלנד, ליטא וסלובקיה, וכן בשלוש מדינות מערב אירופאיות שמחוץ לאיחוד: נורבגיה, שוויץ ואיסלנד. תקנות מחמירות על שחיטת חיות באוסטריה ואסטוניה, גם הן ממדינות האיחוד, מקשות על היהודים בארצות אלה לקיים את מצוות הכשרות.

במחוז לאנקשייר שבצפון אנגליה נאסר באחרונה לספק בשר משחיטה כשרה לארוחות בבתי הספר הציבוריים. ההחלטה שנתקבלה במועצת המחוז עוררה זעם בקרב בני הקהילה היהודית וכן בקרב האוכלוסייה המוסלמית. ההחלטה התקבלה ברוב של 41 כנגד 24 מתנגדים. 15 חברי מועצה נמנעו. חבל לאנקשייר גובל עם העיר מנצ'סטר, מקום מגוריהם של 25 אלף יהודים, הקהילה השנייה בגודלה בממלכה המאוחדת. כרגע מספקים שם בשר משחיטה כשרה, ל-27 בתי ספר ציבוריים ובהם 12 אלף תלמידים. פעילים של זכויות בעלי חיים מתנגדים לשחיטה הכשרה

אנגליה: יוגדל ייצוג הדת ברשת השידור

כמו חג הפסח, ראש השנה ורמאדאן. כמו כן, דמויות בתוכניות דרמה יתעמתו בשאלות של אמונה ותורחב קשת המרואינים והמשתתפים בפאנלים. הבי.בי.סי קבעה את שנת 2019 כ"שנת האמונה". יצוין כי כבר עתה מפיקה הבי.בי.סי יותר תוכניות דת מכל כלי תקשורת אחר, ובהיקף של 7,000 שעות שידור שנתיות.

רשת השידור של הבי.בי.סי הודיעה לאחרונה כי תגדיל את ייצוגה של הדת בתוכניות הדרמה והתיעוד. ההחלטה על המדיניות החדשה באה לאחר פעולת רוויזיה ממושכת של לוח השידורים. ראשי הרשת הודיעו כי יקימו צוות לענייני דת כלל עולמי גם לענייני החדשות ובראשו יעמוד עורך דת. עוד מסרה הרשת כי תיזום דיווחים נוספים על נושאים ואירועים,

ארה"ב: יהודים הוטבלו לנצרות אחרי מותם

קריאה להטביל לנצרות רק בני משפחה שנתנו את הסכמתם, ואסרו זאת לחלוטין לגבי יהודים קורבנות השואה, או אנשי שם יהודים. ראדקי טוענת כי בקהילות התעלמו מהוראת מנהיגיהם. מנהג זה, שנחשף כאמור כבר בשנות ה-90, עורר זעם בקרב חוגים יהודיים שראו בו ביזוי זכרם ואמונתם של קורבנות השואה. ההסכם משנת 1995 נועד להביא קץ לתופעה. לדברי אריק הוקינס, דובר הכנסייה המורמונית, הם מקבלים מדי חודש שמות של קורבנות שואה ממרכז ויזנטל, וארבעה עובדים שלהם סורקים באופן קבוע את מאגר השמות באתר החיפוש של הכנסייה, לוודא שעל אף אחד מהאנשים הללו, ואחרים שמשפחותיהם לא אישרו זאת, לא נכפתה "המרת דת".

בליגה למניעת השמצה טוענים כי ראשי הכנסייה המורמונית נמצאים איתם בקשר מתמיד ועושים ככל יכולתם בעניין. גרי מוקוטוף, גניאלוג יהודי, חושב אחרת. "אם חוקרת בודדה כמו הלן ראדקל מצאה מאות ואף אלפי שמות של יהודים קורבנות השואה שעברו הטבלה לאחר מותם, איך זה שהכנסייה עצמה, עם כל עובדיה, לא זיהתה זאת בזמן?".

דו"ח שפורסם לאחרונה בארצות הברית על ידי הלן ראדקי, מורמונית לשעבר שגורשה מהקהילה, מגלה כי מאות יהודים שהלכו לעולמם, ביניהם ניצולי שואה רבים, הוטבלו לנצרות אחרי מותם. מדובר בטקס סמלי שעורכת הכנסייה המורמונית למתים, חלקם אנשים מפורסמים, ללא ידיעת בני משפחתם, ובניגוד גמור לפרקטיקה הנהוגה בזרמים המרכזיים בנצרות.

הלן ראדקי גורשה מהקהילה בשנת 1978. בדו"ח שפרסמה היא גילתה כי בין "המוטבלים החדשים" נמצאים הרבי מלובאביטש, וכן סבם וסבתם של הבמאי סטיבן ספילברג ושל השחקנית קארי פישר שהלכה לעולמה בשנה שעברה. כן נמצאים ברשימות מאות קורבנות יהודים שנרצחו בשואה. ראדקי, החוקרת את התופעה זה עשרים שנה, סיפרה כי "המרת הדת" של קורבנות השואה היא תופעה בולטת בכנסייה המורמונית, שמרזכה בסולט לייק סיטי, ומדובר בהליך שקיים כבר עשרות שנים.

בשנת 1995 הגיעה הכנסייה המורמונית להסכם עם ארגונים יהודיים ובו התחייבה להפסיק את הנהוג הנפסד. בשנת 2012 שבו ראשי הכנסייה המורמונית ושיגרו איגרת למאמיניהם בקהילות, ובה

איטליה: גופת המלך הפשיסטי הוחזרה ממצרים

במצרים ונקבר בעיר אלכסנדריה בשנת 1947. שרידי גופתו הוטסו לאחורונה לאיטליה ונקברו לצד אשתו בחבל פיימונטה. די סייני פרסמה הצהרה ובה נאמר כי "בעידן המאופייין באובדן זיכרון היסטורי ובאובדן ערכים בסיסיים", השבת שרידי הגופה יביאו רק "לתסיסה ולדאגה עמוקה" במדינה. די סייני ציינה כי בשנה הקרובה תציין איטליה את שנת ה-80 לכינון חוקי הגזע הפשיסטיים שגרמו לאפליית יהודים ולרדיפתם, וכי ויקטור עמנואל השלישי היה שותף להם.

החזרת גופתו של המלך ויקטור עמנואל השלישי וקבורתה מחדש באיטליה, עוררו לאחורונה זעם בקרב יהודי איטליה. ויקטור עמנואל השלישי מלך בתקופה הפשיסטית, ואף תמך במדיניותו ובחוקיו של בניטו מוסוליני, בן בריתו של אדולף היטלר ושל גרמניה הנאצית. נעמי די סייני, נשיאת ארגון הגג של הקהילות היהודיות באיטליה, הוקיעה את המלך עמנואל ופעילותו. המלך חתם יחד עם מוסוליני על חוקי הגזע האנטישמיים בשנת 1938. תקופת מלכותו באיטליה נמשכה משנת 1900 ועד התפטרותו בשנת 1946. הוא מת בגלות

איטליה: נחן מוזיאון יהדות איטליה

בית סוהר בעיר פרארה, בצפון מזרח איטליה, בין ונציה ובולוניה, שיש לה היסטוריה יהודית שתחילתה בימי הביניים. נשיא איטליה, סרג'ו מטרלה ושר התרבות דריו פרנסצ'יני שהוא בן העיר פרארה, בירכו על פתיחת המוזיאון שעל הקמתו החליט הפרלמנט כבר בשנת 2003. המדינה הקדישה לפרויקט כ-55 מיליון דולר, ועדיין יש צורך במימון נוסף.

המוזיאון הלאומי של יהדות איטליה והשוואה MEIS, פתח לאחורונה את שעריו בעיר פרארה עם מיצג זמני: "יהודים, סיפור איטלקי: אלף השנים הראשונות". המיצג ממחיש את הנוכחות היהודית באיטליה מתקופת האימפריה הרומית ועד ימי הביניים. זהו מהלך ראשון בתוכנית רב שנתית שתסתיים בהצגה הכוללת של מוצגים בנושא, עד שנת 2020. המוזיאון ממוקם בקבוצת בניינים ששימשו בעבר

רומניה: הוכרז יום אידיש לאומי

כי תיאטרון האידיש בבוקרשט הוא "מקור גאוה בינלאומי של רומניה. גם החוק שהתקבל הוא יחיד במינו בעולם, אות ועדות לתרומתם של יהודי רומניה לארצם". תיאטרון האידיש הממלכתי מציין השנה את העונה ה-141 שלו, מאז נוסד בעיר יאסי. בעונת 2018 יציין התיאטרון את חגיגות ה-70 מאז הפך למוסד ממלכתי. בשנת 2014, לאחר שנים של הזנחה, צנח גג התיאטרון אל תוך חלל האולם והבמה. צוות השחקנים ועוד כעשרים עובדים נאלצו לחדול מפעילות. בהמשך העונה העלו השחקנים הפועות חנים פעמיים בשבוע, בקור המקפיא, מחוץ לבניין ההרוס. בשנה שעברה חודש הבניין בידי הממשלה.

הפרלמנט הרומני הכריז לאחורונה על יום לאומי לציון שפת האידיש ותיאטרון האידיש, שיצוין ב-30 במאי. תיאטרון האידיש הממלכתי של רומניה הנתמך בידי המדינה, נחשב לאחד המובילים מסוגו באירופה. על פי החוק החדש, מדי שנה יארגנו הרשויות תוכניות ואירועים תרבותיים, חינוכיים, אמנותיים ומדעיים, המוקדשים לקידום האידיש ותיאטרון האידיש. סילביו וקסלר, יהודי, חבר בפרלמנט הרומני, אמר: "האידיש היא מסורת חיה בת מאות שנים, מסמן התרבות היהודית בעולם כולו, וחלק חיוני בזהותם של יהודי רומניה". משרדו של וקסלר עבד על ניסוח החוק יחד עם מיה מורגנשטרן, מנהלת התיאטרון היהודי הממלכתי בבוקרשט. לאחר שהחוק עבר אמר וקסלר,

ארגנטינה: פוטרה כוכבת שכתבה הערות אנטישמיות

הפוליטי היהודי, לשוחח על התבטאויותיה. כשנשאלה אם היא מצטערת על דבריה, ענתה: "אני מצטערת על פגיעה באנשים בקהילה. לא אתנצל על משהו שלא התכוונתי אליו. לא רציתי לפגוע באיש". ראשי DAIA אמרו כי במהלך הפגישה הם לימדו את ורגאס דבר או שניים על אנטישמיות, ההיסטוריה של האפליה נגד היהודים, וההשפעה ההרסנית שיש לצימצים אנטישמיים. הם אמרו כי ימשיכו ויפגשו עם ורגאס ויסיפו לשוחח עמה בנושא. ורגאס נהנית מ-128 אלף עוקבים בטוויטר.

אורסולה ורגאס, דוגמנית וכוכבת טלוויזיה ארגנטינאית, פוטרה לאחורונה מתפקידה כמנחת תוכנית טלוויזיה ארצית לאחר שכתבה הערות אנטישמיות בחשבון הטוויטר שלה. ורגאס פוטרה מהתוכנית "אנחנו על הבוקר" יום לאחר שציצה שיהודים שולטים במדיה. היא כינתה את עצמה "אתאיסטית מחורבנת" ואמרה כי "רתו של אדם אינה מצדיקה את הפיכת הזולת לקורבן". ורגאס קיבלה תגובות שהציפו שלה פוגעני והורידה אותו. ורגאס נפגשה בבואנוס איירס עם נציגים של DAIA, ארגון הגג

גרמניה: אנטישמיות בקרב פליטים מוסלמים

מרבית המרואיינים התרשמו בצורה חיובית מגרמניה, אבל הם גם נטו להאמין בתיאוריות קונספירציה, כמו שליטת היהודים וישראל בעולם. החוקר ייקלי הוסיף: "חשיבה אנטישמית וסטריאוטיפית אינה דבר יוצא דופן, גם לא בקרב אלה המדגישים שהם 'מכבדים' את היהדות, וטוענים כי אין להם בעיה לגור יחד, מוסלמים, נוצרים ויהודים, כפי שחיו בארצות מוצאם, וכעת בגרמניה". ברגר, העומדת בראש מכון ראמר, קראה להעמיד לדין מהיר אנשים שביצעו פשעי שנאה. היא הוסיפה כי על המורים המלמדים בכיתות אינטגרטיביות ובהן ילדי מהגרים, להדגיש את הקשרים המיוחדים של גרמניה למדינת ישראל, את התמיכה בקהילות היהודיות בגרמניה, ואת האמונה בערכים דמוקרטיים. ברגר קראה גם להדריך את המתנדבים במרכזי הפליטים המוסלמים כיצד לפעול מול גילויי אנטישמיות.

האנטישמיות בקרב הפליטים המוסלמים משתוללת ומצריכה תשומת לב מיידי, כך טוען מחקר חדש שפורסם לאחורונה בברלין. כותרת המחקר: "עמדות של פליטים מסוריה ועיראק כלפי אינטגרציה, זהות, יהודים והשוואה", וחיבר אותו ההיסטוריון והסוציולוג גונתר ייקלי מאוניברסיטת פוטסדם. במחקר שנערך במכון ראמר ליחסי גרמנים יהודים בברלין, ותחת חסותו של הוועד היהודי אמריקאי, רואיינו 68 פליטים מתוך אוכלוסייה של כמיליון פליטים שהגיעו לגרמניה מאז קיץ 2015. המחקר שנערך בתקופה סוערת של הפגנות בבירה הגרמנית, כנגד ארצות הברית וישראל, מצא כי עמדות אנטישמיות ועמדה שלילית כלפי מדינת ישראל משותפות לפליטים הוותיקים ולפליטים שזה עתה הגיעו לגרמניה. דידרה ברגר, העומדת בראש מכון ראמר, אמרה כי

מכתבים נדירים מארכיון הרב קוק הועברו לתל אביב

בהוראת הרב צבי יהודה הכהן קוק זצוק"ל העביר הרב יוחנן פריד יב"א מכתבים נדירים מארכיון בית הרב קוק בירושלים לארכיון אגודת הסופרים העבריים בתל אביב. הרב פריד, המשמש כיום כיו"ר בית הרב קוק, מסביר: "העברת המכתבים על ידי שנעשתה לפני שנים, הייתה ביטוי לכבוד שרחש הרב קוק לסופרי ישראל"

כתבה: אפרת אור | צילומים: רפי קוץ

מימין: הרב אברהם יצחק הכהן קוק (הרא"ה). משמאל: הרב צבי יהודה הכהן קוק (הרצ"ה), שיזם את העברת המכתבים מעזבון אביו בירושלים למכון גנים בתל אביב

גנזים אינו משמש כארכיון לכתבי יד רבניים ועל האוסף עצמו לא נמצא שום ציון מי הביא אותו ומתי. תעלומת המכתבים התפענחה במהלך

משה סמילנסקי, עזריאל קרליבך, אז"ר. כמה מהמכתבים נכתבו על ידי הרב קוק במו ידיו. הצרור התגלה לאחרונה במסגרת ריענון ארכיון גנזים ועורר תמיהה, שכן

צרור שנמצא במכון "גנזים" מכיל מכתבים שנשלחו אל הרב קוק זצ"ל מאישים כמו אליעזר בן יהודה, מנחם אוסישקין,

הרב יוחנן פריד והסופרת אדיבה גפן, מעיניים יחד במכתבי הרב קוק שהועברו לארכיון גנזים לפני עשרות שנים בידי הרב פריד עצמו

בצלאל מפני הטוענים שהוא מוסד שאינו שומר על הלכות חיים יהודיים.

שץ הסביר לרב קוק שבצלאל שומרים שבת, ואינו מבין על אלו הלכות חיים פסולות התלוננו המתלוננים, שכן בצלאל אין עוסקים ביצירת צלמי בני אדם כי אם בפיסול והוראת הצילום: "בית הספר בצלאל לכל מוסדותיו ובתי העבודה שלו סגור ביום השישי בצהריים עד יום ראשון בבקר... ואין לדבר על כל חילול שבת. על זה יוכלו אלפי אנשים מכל השדרות והחוגים הבאים..."

הרב קוק היה מעורב בהקמת בתי ספר. במכתב ששיגר אליו ישראל בלקינד, מראשי תנועת ביל"ו, הוא מתלונן על מחסור בתקציבים ומבקש את התערבותו של הרב בגיוס כספים לבית ספר חקלאי קריית ספר שבלקינד רצה להקים למען יתומי פרעות קישינב.

האוניברסיטה העברית זכתה לתמיכת הרב קוק. במכתב משנת תרפ"ח פנה הרב קוק לראש רבני צפת, וביקש שיפעיל השפעתו על תורמי האוניברסיטה

פריד: "זהו אוסף מיוחד במינו. יש בו מכתבים מדמויות ייחודיות ומעניינות, וחלקם עוסקים בפרשיות בלתי ידועות, את האוסף הזה צריך לחקור וללמוד לעומק, נשתדל לעשות זאת".

המורה באה לבית הספר בלי כיסוי ראש

בין מכתבי אוסף גנזים מכתבים המעידים על מערבותו הרבה של הרב קוק בחינוך העברי בארץ ישראל. באחד המכתבים מו' בכסלו תרמ"ו שנשלח מחברת אנגליא פלשתינה, כנראה ממנהל בית הספר העברי ביפו, מתלונן המנהל לפני הרב קוק על כך שיש המלעזים על בית הספר שהמורות באות אליו בלי כיסוי ראש, ושמלמדים בו עברית בהגייה ספרדית.

יחסו של הרב לאמנות בא לידי ביטוי באיגרת עידוד שכתב לבוריס ש"ץ עם הקמת בצלאל ב-1908, בה הוא זיהה את העיסוק באמנות הפלסטית עם בקשת היופי. באוסף גנזים מצוי מכתב שנשלח מבצלאל אל הרב קוק בו מגן בוריס שץ על

הכנת תחקיר "אתרוג". מתברר שבנו של הרא"ה קוק, הרב צבי יהודה הכהן קוק, הוא שיזם את הבאת הצרור למשמרת במכון גנזים, ומי שגילה זאת הוא יו"ר בית הרב קוק, הרב יוחנן פריד, שהביא במו ידיו את הצרור לגנזים, לפני יותר מחמישים שנה.

הרב פריד: "הרב צבי יהודה זצוק"ל, בנו של הרב קוק הקדיש מאמצים, זמן ומחשבה רבה לעריכה ולהוצאה לאור של כתבי אביו והאמין שכל מה שאינו קשור לכתביו התורניים ויש לו קשר לעולם הספרות צריך לעבור לגנזים. הוא עשה מיון במסמכים ואת אלה שלא היו שייכים לכתבי אביו, הוא שם בצד.

"יום אחד הוא ניגש אלי ושאל 'האם אתה נוסע בקרוב לתל אביב?' וכשענית בחיוב הוא שלח אותי עם ערימת מסמכים להביא לגנזים, שהוא המקום שלדעתו התאים לשמור אותם. בראשית שנות השישים העברתי את האוסף למכון גנזים ששכן אז בבית הסופר ולא נתתי מאז דעתי עליו". לאחר עיון ראשוני במכתבים אמר הרב

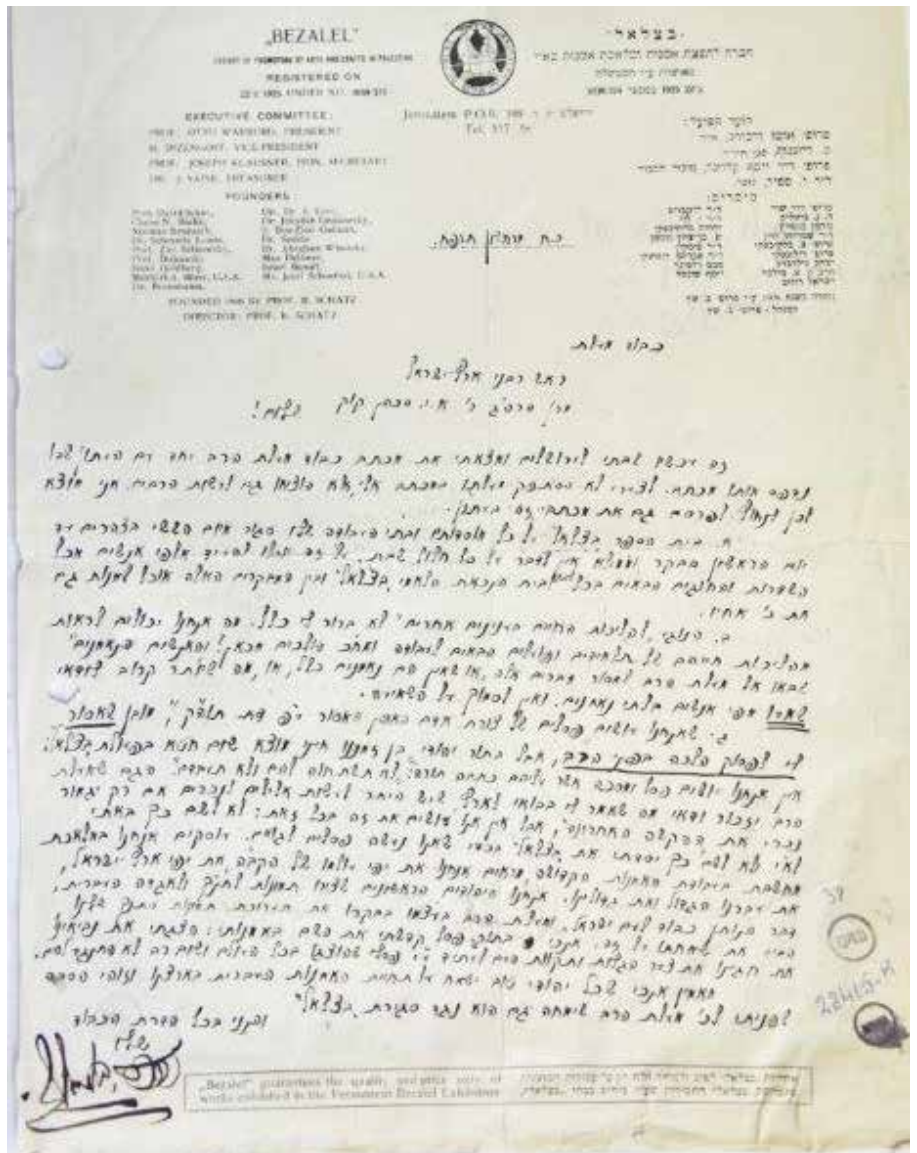
על השם יזרעאל לעפולה. אם רק יש בזה טובה לישוב, מפני השם יזרעאל העתיק הוא מושך לב רבים... ששם נוכרים ישאר עפולה והשם היהודי יהיה יזרעאל".

הרב קוק התכתב עם אליעזר בן יהודה וערער על מילים שהמציא. באחד המכתבים של בן יהודה אל הרב קוק הוא מנמק את החייאת הביטוי "ממעט על יד" ומתווכח עם הרב קוק שזה ביטוי לשוני תקף ומסביר כי נלקח מפירוש רש"י.

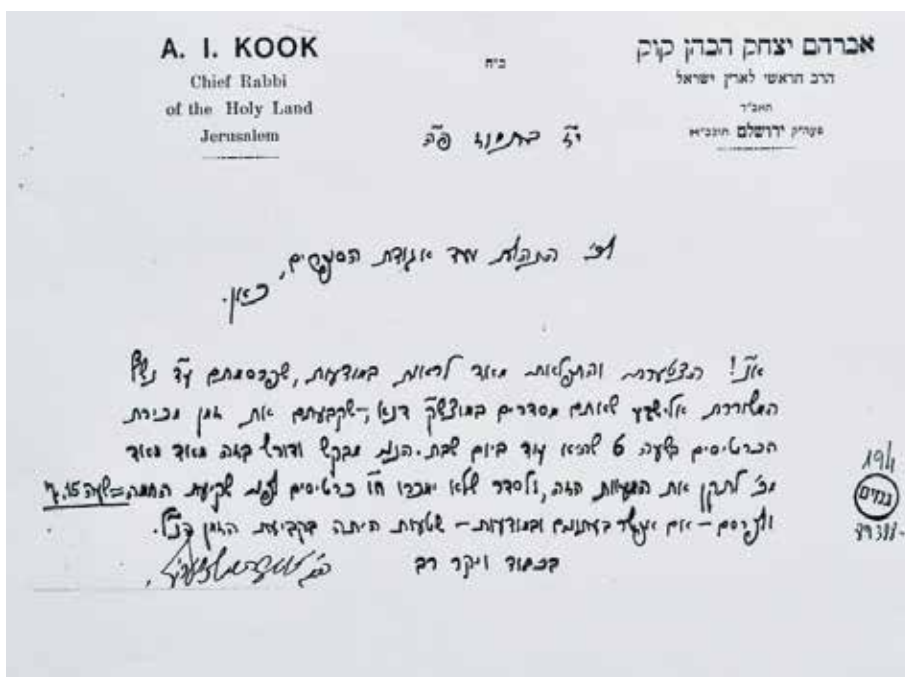
הרב פריד מסביר: "היחסים בין הרב קוק לבן יהודה היו יחסים שבבסיסם ויכוח אידיאולוגי והתנהגותי. הם היו מתווכחים זה עם זה על מילים וביטויים. הרב קוק ניסה לשמור על קדושת הלשון ולהפריד בין קודש לחול ואילו בן יהודה רצה להעביר כמה שיותר מלשון הקודש, היינו מהשפה העברית לעולם החול. הרב קוק היה משכיל מאוד וידע לאתגר את בן יהודה".

ערוץ מיוחד לאנשי ספרות

באחד ממכתביו פנה הרב קוק אל אגודת הסופרים וקבל על כך שמכירת כרטיסים לאירועי האגודה מתחילה כשעוד לא יצאה השבת ומציע לשנות את שעת המופע כדי שלא יהיה חילול שבת. "הצטערתי והתפלאתי מאד לראות במודעות שפרסמתם על נשף המשוררת אלישבע, שאתם מסדרים במוצ"ש דנא - שקבעתם את זמן מכירת הכרטיסים בשעה 6 שהיא עוד שבת. הריני מבקש ודורש בזה מאד מאד לתקן את המעוות ולסדר שלא ימכרו כרטיסים לפני שקיעת החמה היינו שעה 7.15 ולפרסם אם אפשר בעיתונים ומודעות שטעות היתה בקביעת הזמן...". הרב פריד: "ממכתבו זה אפשר להבין עד כמה הרב קוק היה אכפתי ומעורב

בוריס שץ, מנהל בצלאל, כותב לרב קוק שבית הספר הוא שומר שבת ומתייחס כראוי למורשת היהודית

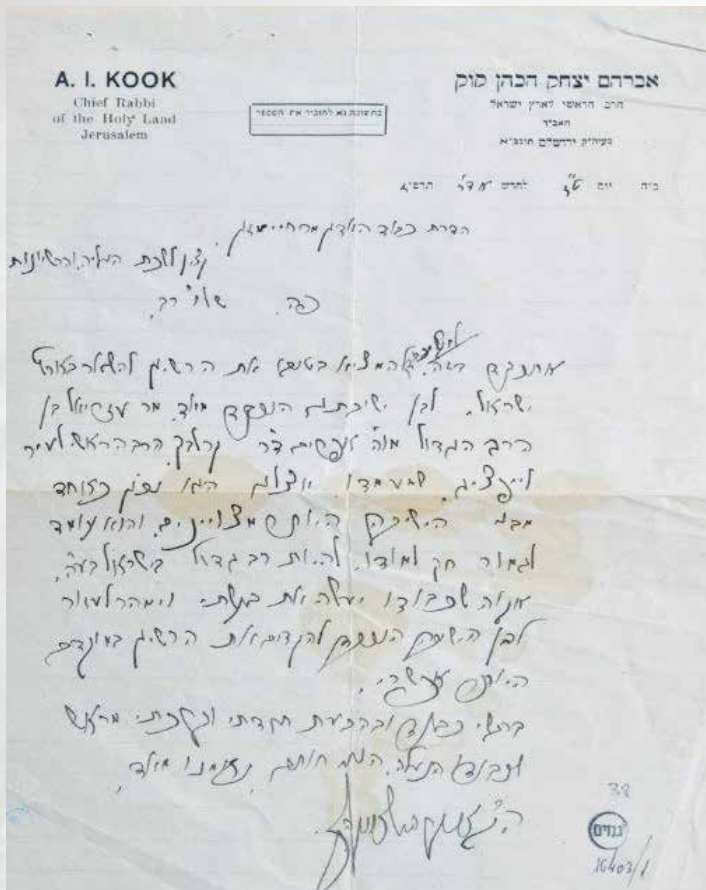

הרב קוק פונה לאגודת הסופרים ומבקש לשמור על מועדי יציאת השבת

העברית כדי שהאוניברסיטה העברית תפתח חוג לגיאוגרפיה. במכתב אחר הוא מברך את החוקר, ד"ר אפרים הראובני, על מחקריו בנושא צמחי ארץ ישראל. הרב יוחנן פריד מסביר: "הרב אברהם יצחק הכהן קוק וצוק"ל האמין בחינוך ועדות לכך היא מוסדות החינוך שהקים, בראשם ישיבת "מרכז הרב" בירושלים. ידוע שכבר בתחילת דרכו בארץ, כשהיה רב ביפו, הוא היה מעורב מאוד בהקמת בתי ספר ובהתנהלותם. אני לא יודע מה היה הסיפור עם בצלאל, למרות שאני יודע שהרב קוק התייחס בחיבה לבצלאל, רק שהוא רצה שינהגו שם כדון, שישמרו שבת ושהפיסול יהיה על פי ההלכה עד גבול מסוים".

תחיית השפה העברית

תחיית השפה העברית העסיקה את הרב קוק. באחד המכתבים משנת תרפ"ו לאברהם יצחק הוא הציע לקרוא לעפולה יזרעאל בטענה שעפולה הוא שם נוכרי. "ראה כבודו את חות דעתי בהסכמה

הרב קוק כותב לפקיד העלייה המנדטורי ומבקש להרשות לתלמידו המזוהר עזריאל קרליבך להישאר בארץ

הרב קוק מנהל מו"מ לקריאת העיר עפולה בשם יזרעאל, השם ההולם על פי המקורות

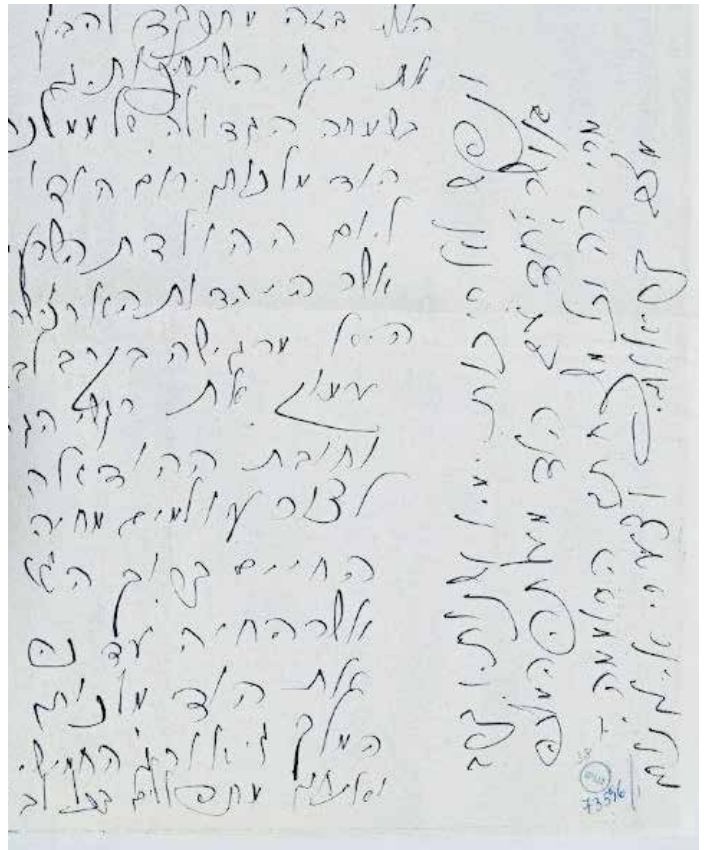

בית הרב קוק ברחוב הרב קוק בירושלים משמר את מורשת הרב וכתביו

כיסא קטיפה מהודר, מתנה שקיבל הרב קוק מהמלך ג'ורג' החמישי

מכתב הרב קוק לרגל יום ההולדת ה-70 של המלך ג'ורג' החמישי

חדר העבודה של הרב קוק

מרכז הרב וקיבל שם סמיכה לרבנות. באוסף גנזים נמצא מכתב מאדר תרפ"ז מהרב קוק לקצין העליה והרשויות מר חיימזון, ובו הוא מבקש רשות שעזריאל

העברית". ד"ר עזריאל קרליבך, הסופר והעיתונאי שהיה המייסד והעורך הראשון של עיתון "מעריב", היה תלמידו של הרב קוק בישיבת

בהתנהלותם של הסופרים ורצה שישמרו על המסורת. היה לו ערוץ מיוחד לספרות וסופרים. הוא דחף צעירים לכתוב והכיר לעומק את הסופרים ואת עולם הספרות

בית הרב קוק שומר על המורשת

הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל נולד בט"ז באלול תרכ"ה 1 ספטמבר 1865 בגרייבה שבלטביה. הוא שימש ברבנות בלטביה והגיע לארץ בשנת 1905 לבקשת יואל משה סלומון לשמש כרבה של יפו והמושבות. בתפקידו זה פעל לקרב את החלוצים אנשי העלייה השנייה לדת ופעל לשימור המסורת בכל יישובי ארץ ישראל. בזמן מלחמת העולם הראשונה נאלץ לעזוב את הארץ וזמן קצר לאחר שובו בשנת 1919 הוזמן לשמש כרבה של ירושלים.

ב-1921 הקים את הרבנות הראשית והפך להיות הרב הראשי האשכנזי הראשון של ארץ ישראל. הרב קוק נפטר בג' באלול תרצ"ה 1 ספטמבר 1935. הבית בו התגורר ברחוב הרב קוק בירושלים משמש היום כמוזיאון וכמרכז לחקר ולהפצת תורתו ויש בו ארכיון, תערוכות ותצוגות וכן אלפי מבקרים מדי שנה. הרב יוחנן פריד, שהיה תלמיד בישיבת מרכז הרב, הוא יו"ר הבית.

קרליבך יקבל אישור להישאר בארץ. "אתכבד בזה להמציא בטובו את הרישיון להישאר בארץ ישראל לכן ישיבתנו הנכבד מאד מאד מר עזריאל בן הרב הגדול אפריים קרליבך הרב הראשי לעיר לייפציג". הוא מתכתב עם קרליבך ובמכתב מאדר תר"צ הוא חותם "הריני בזה חותם בברכה נאמנה ובציפיה להיפגש בחדות לב ובידידות פנימית בקרוב בהר הקודש בירושלים".

באוסף גנזים יש מכתבים שהרב קוק כתב לסופר היהודי אלכסנדר זיסקינד רבינוביץ (אז"ר) המעידים על קשר מיוחד בין השניים. הרב פריד: "אז"ר היה חב"דניק, חבר הסתדרות וסופר שהרב קוק נתן בו אמון מלא עד כדי כך שהוא נתן לו את עריכת התיקונים של כתביו. הם היו מאד מחוברים בגישה הבסיסית שלהם על מקומה של הספרות ובנושאים נוספים".

שמירה על צביונו היהודי של היישוב

הרב קוק האמין שהיישוב היהודי בארץ ישראל צריך לשמור על זיקתו למורשת. באוסף גנזים ישנם מכתבים שכתב למנחם אוסישקין ולהנהלת הסוכנות היהודית שאוסישקין כיהן בה כראש הוועד הפועל הציוני, בהם הוא מבקש התערבותו במקרים של אי שמירת המורשת.

במכתב משנת 1931 הוא כותב כי "בישובים היהודים בעזה אוכלים בשר טרף" שנקנה מערבים, כמו כן הוא מבקש מהנהלת הסוכנות לשנות את הרכבה של הרבנות הראשית, ולמנות שוחט בשכר ועוד. הרב יוחנן פריד: "גם כרבה של ירושלים וגם כרב ראשי הוא דאג לאורח החיים הדתי. הוא פנה למשל לוועד מאה שערים, שהיה חלק מהוועדים של שכונות ירושלים, וביקש שלא יעכבו משכורות ושישלמו למי שהשתתף בפרויקט 'משמרות השבת' שהוא עודד במטרה לשמור על השבת. אנשי המשמרות עברו בין החנויות והודיעו שהשבת נכנסת".

באוסף גנזים ישנה חליפת מכתבים של סופרים עם הרב קוק גם בנושאים חומריים שהעסיקו את הסופרים. במכתב מ'ו' בטבת תרפ"ב כתב הרב אל הסופר משה סמילנסקי ומסר את חוות דעתו בנושא מאבק בין יורשים על נחלה ברחובות.

כמו כן הוא מעביר לוועד המושבות ביפו בשנת אלול תרע"ב פסיקה בעניין סכסוך על שינוי יעוד ומכירת נכס ביפו. הרב פריד: "הרב קוק היה בתוקף תפקידו דיין והוא עסק בכל דין שהובא לפניו, מדיני קרקעות ועד ירושות ועוד.

מכתב ברכה למלך אנגליה

מכתב יוצא דופן באוסף הוא מכתב ברכה שכתב הרב קוק בכתב ידו למלך ג'ורג' החמישי ליום הולדתו ה-70. "הריני בזה מתכבד להביע את רגשי השתתפותי

"כבוד לגנזים ולמורשת הרב"

מכון גנזים השוכן בספריית בית אריאלה בתל אביב מכיל כתבי יד של כ-800 סופרים ומשוררים עבריים. המכון הוקם בשנת 1950 על ידי אגודת הסופרים העבריים בארץ, ביוזמתו של הסופר והעורך אשר ברש. אדיבה גפן, חברת הנהלת אגודת הסופרים המשמשת יו"ר ומנהלת בפועל של ארכיון גנזים: "מרגש לחשוב שבנו של הרב קוק חשב ללא היסוס להעביר אלינו את המכתבים, למרות שלכאורה דובר במוסד שאינו דתי".

אדיבה העושה את התפקיד בהתנדבות מציינת כי היא פועלת להגשמת החזון של מקים גנזים

הסופר אשר ברש: "לשמר את כתבי היד והמכתבים של גדולי הספרות העברית". אל צרור מכתבי הרב קוק הגיעה במסגרת ריענון הארכיון. "נדהמת למצוא מכתבים ותכתובות שקיים הרב קוק עם גדולי היישוב בנושאים שונים. אוסף המכתבים מרגש ומפתיע. כשהתברר הודות ל'אתרוג' שהם הגיעו לכאן לא במקרה אלא בכוונה תחילה, הופתענו. זה כבוד לחזון של גנזים וכבוד למורשת הרב".

בשמחה הגדולה של הוד מלכותו רום הודו ליום הולדתו השבעים, אריכות ימים שנות אושר יחד עם הוד מעלתה המלכה". הרב יוחנן פריד: "הרב יצחק הכהן קוק

זצ"ל היה מקושר ומחובר לעולם. הרב קיבל מהמלך ג'ורג' מתנה כיסא קטיפה מהודו, כיסא שניצב עד היום בבית המדרש שבבית הרב קוק". ■

סגנית מנהלת בית הספר, עידית הנדל, עם תלמידות בהקלטות למופע כיתה ח'

הבנות לומדות להתבונן בעצמן

ללמד את הבנות להביט פנימה אל הנפש ולשוחח על תכנים של חברות, חלומות, וקשיים.

ההתחלה בשיחת אקראי

את הרעיון להקים את "פנים בפנים" הגתה טל לאחר שיחה עם תלמידת י"ב באולפנת צביה ביישוב רבבה, שם שימשה כמנהלת במשך שלוש שנים: "זו הייתה תלמידה טובה מאוד, חברותית, בעלת מודעות אמונית תורנית בולטת. ואף על פי כן נדחתה מהשירות הלאומי ומעוד מקומות. הסתבר שלא הייתה לה מודעות עצמית למה שהיא משדרת לסביבה", נזכרת נבוני. בעקבות אותה שיחה, כאשר מונתה למנהלת הדר גנים, גיבשה טל את התוכנית "פנים בפנים" העוסקת בפיתוח יכולות תקשורתיות וחברתיות של תלמידותיה

באולפנת בני עקיבא הדר גנים בפתח תקוה פועלת תוכנית ייחודית הנקראת "פנים בפנים", העוסקת בעולמן הפנימי של התלמידות ובשיפור היכולות החברתיות שלהן

כתב: ראובן שבת | צילמה: אסנת קרסונסקי

בחינוך, בהוראת הנ"ך ומתמטיקה ותואר שני במנהל וארגון מערכות חינוך מטעם סמינר הקיבוצים. נשואה, אם לארבעה ומתגוררת ביישוב עלי זהב. תוכנית הדגל שיזמה טל נבוני "פנים בפנים", כוללת שני שיעורים קבועים במערכת השבועית לכל כיתה שמטרתם

ולפנת הדר גנים שנוסדה לפני שלוש שנים שוכנת בלב שכונת הדר גנים החדשה בפתח תקוה. לומדות בה כ-300 תלמידות מכיתות ז'-ט'. רובן בנות השכונה. המנהלת טל נבוני, היא בת 38, ילידת רמת גן. בעלת תואר ראשון ממכללת אפרתה

מנהלת האולפנה,

טל נבוני:

"הרעיון להקים את

'פנים בפנים' נולד לאחר

שיחה עם תלמידת י"ב

באולפנת צביה שבה

שימשתי כמנהלת. זו

הייתה תלמידה טובה

מאוד, חברותית, בעלת

מודעות אמונית תורנית

כולטת. ואף על פי כן

נדחתה מהשירות הלאומי

ומעוד מקומות. הסתבר

שלא הייתה לה מודעות

עצמית למה שהיא

משרתת לסביבה"

של נושאים רגישים, איתור ופתרון קונפליקטים".

האולפנה הפיקה שני סרטוני וידאו שהופצו בין ההורים וביטויוב, המציגים כיצד התפיסה של "פנים בפנים", מיושמת בבית הספר במיומנויות התקשורת הבינאישית שרכשו התלמידות ביחסים שלהן בינן לבין עצמן, ביחסן אל עצמן, וביזיקה שלהן לחברותיהן.

הכשרת המורות

הפסיכולוגית החינוכית, רויה פרנקל, מלווה את התוכנית ומכשירה את המורות להנחות את מפגשי התלמידות בהשתלמות בית ספרית המתקיימת אחת לשבועיים. רויה: "הן מקבלות כלים לניהול דיאלוגים עם התלמידות ולומדות להתמודד עם מצבי לחץ. שנות חטיבת הביניים הן קריטיות לעיצוב האישיות של התלמידות והמורות צריכות הדרכה איך לגשת לתלמידות באמפתיה, לדבר וללכן בעיות. כך למשל, אם מורה מזהה הפרעה כיתתית, במקום לומר שהיא לא יכולה להשתלט על הכיתה ולהציע להעניש את המפריעות, המחנכות לומדות כיצד להתגבר על הפרעה. דנים בנושא במירב תשומת הלב, מבררים מדוע יש הפרעות, אחר כך נותנים את המענה והפתרון".

איילה קוזניץ, מחנכת כיתה ח', מביאה דוגמה ליישום התוכנית: "אחת התלמידות אמרה לאחת מחברותיה אמירה פוגענית שהתייחסה ליכולת

המורות נקבע הכלל שכל מה שנאמר בקבוצה אסור שייצא החוצה על מנת שהמשתתפות ירגישו חופשיות לבטא את עצמן בצורה הכי גלויה שניתן.

"הדגש בשיחות אינו על חוכמת השכל אלא על חוכמת הלב", אומרת טל ומספרת כי בחדר המיוחד התלמידות חושפות תקוות ופחדים, חלומות ורגשות, חוזקות וגם חולשות. "זהו מרחב נקי, נטול ציניות שמאפשר יצירת קשר עמוק בין כל המשתתפות ומאפשר לימוד והפנמה

ויישמה אותה בשיטתיות. לתוכנית הוקצה חדר מיוחד ובו כורסאות קטנות ומרופדות בצבעים שונים, ועל הקירות תמונות משרות רוגע. אל החדר מגיעות בנות מכל הכיתות, חצי כיתה בכל פעם, מלוות במחנכת כדי לנהל שיחה מלב אל לב.

השיעורים מוגדרים כשיעורי מערכת, כל שיעור נמשך 45 דקות. המשתתפות חותמות על חוזה ובו כללים להתנהלות בקבוצה הנקבעים על ידי התלמידות, כמו למשל לא להעליב או לפגוע. בהנחיית

מנהלת האולפנה, טל נבוני

אסיפת תלמידות באולפנה

ה"אני מאמין" של האולפנה

עידית הנדל, סגנית מנהלת בית הספר: "בתעודות כל מורה כותבת לתלמידה שתי הערות: אחת לימודית ואחת אישית. זוהי הדרך שלנו לומר לתלמידה שאנחנו רואים אותה לא רק כתלמידה אלא קודם כל כבן אדם. התפישה היא להתחבר לעולמן של התלמידות. כך למשל במבחנים בתורה יש שאלה העוסקת ב"תורת חיים" שבה התלמידה נשאלת על החיבור בין הכתוב לעולמה"

בין ביקורת לגיטימית לבין משהו שנאמר במפגיע ובמזיד. שתי התלמידות ששמעו את עצמן בשיח הקבוצתי וגם בשיח הפתוח ביניהן מול חברותיהן, קיבלו לבסוף את

השירה המוזיקלית שלה. האמירה שנאמרה בפרהסיה יצרה ריב. בעקבות כך קיימנו שיח קבוצתי על העניין ובדקנו יחד מה הם הגבולות, והיכן עובר בעצם הגבול

איילה קוזניץ, מחנכת כיתה ח' בעבודה עם תלמידות במסגרת התוכנית

התלמידות סבלה מלחץ משפחתי סביב עניין הישגיה הלימודיים וזה השפיע עליה מאוד מבחינה רגשית. התהליך שהיא עברה בחדר המיוחד שחרר אצלה את הלחץ והקל עליה. היא למדה להתמודד עם המצב, ולהעביר באופן נכון את העניין להוריה".

בתעודות שמקבלות התלמידות כל מורה כותבת לתלמידה שתי הערות: אחת לימודית ואחת אישית. "זוהי הדרך שלנו לומר לתלמידה שאנחנו רואים אותה לא רק כתלמידה אלא קודם כל כבן אדם", אומרת עידית ומוסיפה שהתפישה הלימודית שהתגבשה באולפנה היא להתחבר ככל שניתן לעולמן של התלמידות. כך למשל במבחנים בתורה יש שאלה העוסקות ב"תורת חיים" שבה התלמידה נשאלת על החיבור בין הכתוב לעולמה. אפילו במתמטיקה נעשה מאמץ לחבר את הנלמד לעולמן של התלמידות, וכך במקום שאלות על מהירות הרכבת נוסחו שאלות הנוגעות לרכישת בגדים.

שילוב תכנים תורניים

הרב עידו גנירם, רב האולפנה, טוען כי התכנים המטופלים בתוכנית

עבודה מפרוייקט באולפנה

טוענת כי ההתמודדויות עם מצבי חיים שונים בחדר המיוחד משפיעה על מעגלי החיים הרחבים של התלמידות: "כשדיברנו על יחסי הורים ילדים, התברר שאחת

הנקודה המאזנת. האחת הכירה בכך שאמרה אמירה פוגענית והתנצלה, השנייה קיבלה חלק מדברי חברתה כביקורת בונה". עידית הנדל, סגנית מנהלת האולפנה,

מפגש עם סטייליסטית, רופאת נשים, טוענת רבנית ועוד. הסמינריונים מתקיימים עד לשעות הערב, ובסיומם מביאים מופע או הצגה הרלוונטיים לנושא של העצמה נשית.

"הסמינריון הוא חגיגה של יצירה, ומתקיים בחלקו בשיתוף אימהות", מספרת טל, ומביאה כדוגמה את הסמינריון שנערך בחודש ניסן בשנה שעברה. בכל כיתה נתלו מהתקרה תמונות גדולות של כל בנות הכיתה. כל בת נכנסה לכיתה לצילי מוזיקה נעימה והכניסה פתק שבו כתבה לאחת מחברותיה מהי נקודת היופי הפנימית ומה נקודת היופי החיצונית שהיא רואה בה. התהליך היה מרגש ומעצים מאוד."

אסיפת הורים ללא הורים

פעמיים בשנה מתקיימת באולפנה אסיפת הורים ללא הורים. המורות יושבות בכיתותיהן כמו באסיפת הורים, והתלמידות נרשמות כדי לשוחח איתן. במסגרת פרויקט "אוצרות", מגיעים לאולפנה אחת לשבועיים מרצים בנושאים שונים (פסיכולוגיה, אסטרונומיה, רפואה וכיו"ב), במטרה לפתוח לתלמידות צוהר לעולם חדש שיעניין אותן.

באולפנה מרכז מעוף, אולם עם כסאות וריהוט מיוחד שבו התלמידות מתכוננות למבחנים ומכינות שיעורי בית. במסגרת פרויקט "כנפיים" בנות כיתה ט' חונכות את בנות ז'-ח', ועוזרות להן ללמוד ולהתאקלם. ■

המנהלת, טל נבוני:
"השנים שהתלמידות
לומדות באולפנה הן שנים
של בניית זהות נשית
שמביאה אתה פעמים
רבות בלבול, סבוכה, קושי
בדימוי הגוף ושאלות זהות.
יש חשיבות רבה לעיסוק
בנושאים הללו, שכן לא
אחת מושגים כמו צניעות
ושמירת נגיעה עלולים,
להתפרש שלא כהלכה,
כריחוק מן הגוף ומן היופי"

מבוכה, קושי בדימוי הגוף ושאלות זהות. יש חשיבות רבה לעיסוק בנושאים הללו, שכן לא אחת מושגים כמו צניעות ושמירת נגיעה עלולים להתפרש שלא כהלכה, כריחוק מן הגוף ומן היופי."

נושא ההעצמה הנשית מועבר על ידי המחנכות בשיעורי חינוך. הלמידה מועשרת בסמינריון של יומיים רצופים בו מומחים מן החוץ מעשירים את הלמידה, כמו למשל

"פנים בפנים" מקרינים גם על התכנים התורניים. "ישנו משפט יהודי חשוב ורב ערך האומר 'אין אדם למד אלא במקום שליבו חפץ'. התוכנית הזאת מראה את הצלחתה גם בהתייחסות לתכנים התורניים של האולפנה. הפעילות מחזקת את אמונתן של התלמידות בעצמן ובתורת ישראל". הרב גנרים מקיים בשיתוף עם המנהלת שיעור שבועי בכל הכיתות, המוקדש לסוגיות תורניות שונות ודיונים באירועים מהווי החיים של התלמידות. השיעורים הללו מתנהלים פעם על ידי הרב ופעם על ידי המנהלת. בנוסף הרב נותן שיעורי אתנחתא בכיתות ז'. בשיעורים אלה הרב מביא לפני התלמידות סיפורי צדיקים וגדולי ישראל ותפילות, ומברר איתן שאלות הנוגעות לאמונה.

מאז הקמתה נקבעה באולפנה מסורת שבה אבות התלמידות עושים סליחות בצוותא. בליל הושענא רבה, המנהלת והסגנית קיימו לימוד בצוותא עם תלמידות בית הספר עד אור הבוקר.

העצמה נשית

נושא ההעצמה הנשית תופש מקום נכבד בסדר היום החינוכי של האולפנה. בכל שנה מתקיים במשך חודשיים לימוד אינטנסיבי של פן מרכזי של הנושא.

המנהלת, טל נבוני: "השנים שהתלמידות לומדות באולפנה הן שנים של בניית זהות נשית שמביאה אתה פעמים רבות בלבול,

הרב עידו גנרים, בשיעור עם תלמידות כיתה ח'

מכללת חמדת הדרום

המורים שילמדו אנגלית מדוברת

ארבע עשרה מכללות אקדמיות להכשרת מורים ברחבי הארץ החלו השנה בהכשרת מורים לאנגלית במסגרת הרפורמה בהוראת אנגלית שיזם שר החינוך נפתלי בנט. מכללת "חמדת הדרום" פתחה מסלול סיווחד להסבת אקדמאים להוראת אנגלית

כתב: אלעד מרגל | צילם: רפי קוץ

ולאחר שעברו בחינות מיון בכתב ובעל פה להוכחת שליטתם באנגלית כתובה ודבורה. מושם דגש על הוראת אנגלית מדוברת, כאשר לכל מכללה גישות ושיטות משלה כיצד לעשות זאת.

"הקצינו לכל מכללה מכסה מינימלית לפתיחת התוכנית, 30 סטודנטים. בזכות המיון הקפדני, התוכנית זוכה להדים מעולים. יש שביעות רצון גבוהה מאוד מפרופיל הסטודנטים, הרצינות שלהם וכוונתם להמשיך בהוראה עם סיום הלימודים. השליטה באנגלית וההתאמה להוראה היא בפרופיל הגבוה ביותר. מבחינתי, אקדמאי שכבר עשה את הקריירה שלו, נכנס להוראה כשליחות עם ברק בעיניים".

ממשרד החינוך נמסר כי תוכנית ההכשרה הייחודית לדוברי אנגלית מופעלת במסגרת השגת היעד של שיפור איכות המורים לאנגלית והגדלת מספר

עלה הרעיון להכשיר להוראה אקדמאים דוברי אנגלית כשפת אם, וכן ישראלים השולטים היטב באנגלית כתובה ודבורה. "מדובר במחסור במורים שאנחנו מקווים להשלים דרך הכשרת 426 סטודנטים ב-14 מכללות מכל המגזרים. מכללות אלה נבחרו מתוך כ-20 מכללות שהגישו מועמדות. משרד החינוך מממן את התוכנית לסטודנטים, ואילו המכללות נדרשות לעמוד בקריטריונים האקדמאיים של 'מתווה אריאב' (קריטריונים שנקבעו כתנאי להכרה במכללות להוראה כמסודות אקדמיים, על ידי ועדת אריאב) וכמו כן למנות רכז שיקדיש לנושא לפחות 4 שעות שבועיות". ציפי קוריציקי מדגישה כי התוכנית להכשרת מורי הרפורמה באנגלית שונה באופייה מן התוכנית הרגילה להכשרת מורים לאנגלית, מבחינת מיון הסטודנטים, תכני הלימוד וקצב הלימוד. "מתקבלים רק אקדמאיים בציון 75 ומעלה בתואר ראשון,

ילד במדינת ישראל חייב להיות מצויד בשפת האנגלית המדוברת, זה צורך בסיסי בהייטק ובכלכלה", כך הציג שר החינוך נפתלי בנט את הרפורמה בלימודי אנגלית שנקראת "Give me five" - ישראל עוברת לאנגלית מדוברת". כחלק מהרפורמה נבנתה תוכנית להכשרת מורים לאנגלית במכללות האקדמיות להוראה.

הוראה עם ברק בעיניים

ציפי קוריציקי, מפקחת ממונה על תוכניות ייחודיות לעובדי הוראה ומורים עולים במשרד החינוך, תיארה את הרקע לתוכנית הכשרת המורים לאנגלית: "התוכנית יצאה לדרך בשנת תשע"ח, כחלק מהתוכנית הלאומית של שר החינוך, נפתלי בנט, לקידום הוראת האנגלית כדי להשביח את ההוראה בכל מסגרות הגיל על ידי הכשרת אקדמאים השולטים היטב בשפה האנגלית. בשל המחסור במורים איכותיים לאנגלית,

ובבלשנות אנגלית, לימודים דידיקטיים ומתודולוגיים בהוראת האנגלית לבית הספר היסודי והעל יסודי, קורסים לשיפור מיומנויות השפה האנגלית כדיבור, בכתיבה ובקריאה, והתנסות מעשית בבתי הספר. ד"ר רעיה סטולר, ראש החוג לאנגלית, בוגרת חינוך ופסיכולוגיה מאוניברסיטת מנצ'סטר מטרופוליטן, עומדת על ההבדל בין 20 הסטודנטים הלומדים במסלול הרגיל להוראת אנגלית לתוכנית ההכשרה החדשה. מדובר ב-30 אקדמאים העוברים תהליך של הסבה מקצועית. הסטודנטים עברו מיון: מבחן ידע בכתב ובעל פה באנגלית וראיון. יש אקדמאים ילידי הארץ וישנם גם עולים. 60% דוברי אנגלית כשפת אם.

"בתוכנית אנחנו פוגשים סטודנטים בוגרים יותר, עם ניסיון חיים. אפשר לדבר אתם בשפה אחרת, הם יודעים מה הם רוצים וממוקדי מטרה. לעתים מגיעים סטודנטים שהמקצוע הקודם לא התאים להם או שלא מצאו בו עבודה. הם הבינו שהבקאות הטבעית שלהם כדוברי אנגלית יכולה לפרנס אותם. עם זאת, במהלך ההתנסות המעשית בבתי הספר, במיוחד אקדמאים שמכירים את מערכות החינוך בארה"ב או באנגליה, מופתעים לעתים מן האקלים הישראלי בבתי הספר - פחות משמעת ויחס יותר חופשי בין מורים לתלמידים. במקרה של אימהות אקדמאיות שעוברות הסבה להוראה, הניסיון בחינוך בבית כאימהות מסייע להן בתור מורות בבית הספר."

ד"ר סטולר מתארת את תוכנית ההכשרה: "הסטודנטים עוברים קורסים למיומנויות דיבור, כדי שידעו כיצד להקנות מיומנויות אלה לתלמידיהם. כיוון שאי אפשר לנתק בין האנגלית הכתובה והמדוברת, אנחנו ממשיכים להנחות סטודנטים לקרוא כמה שיותר, אך במקביל מדגישים גם את מיומנויות השיח, כדי שהסטודנטים יידעו לא רק להכשיר תלמידים לענות נכונה על טקסטים של הבנת הנקרא, אלא גם לפתח אצלם את היכולת לתקשר באופן חי ושימושי בשפה האנגלית."

הרגלי למידה

ד"ר אירה סלבודר, מרצה לאנגלית, מאפיינת אף היא את התוכנית החדשה. "ההבדל המהותי בין סטודנטים רגילים להסבת אקדמאים, היא שלאקדמאים יש כבר הרגלי למידה מבוססים יותר וניסיון בלימוד אקדמי. עם זאת, דווקא הסטודנטיות הצעירות יהיו לעתים מוכנות יותר 'להשתגע' בכיתה וללכת עד הסוף למען המטרה החינוכית, למשל להיכנס לכיתה עם כובע מצחיק, לעומת האקדמאים 'כבדי הראש' בני ה-30 או ה-40. לא תמיד

ד"ר לילי שטיינר, ראש התוכנית ללימודי המשך והסבת אקדמאים להוראה במכללת חמדת הדרום

סטודנטים בתוכניות השונות לתואר ראשון ושני בחינוך ובלמודי הסבה. ד"ר ליליאן שטיינר, ראש התוכנית ללימודי המשך והסבת אקדמאים להוראה בחמדת הדרום, מספרת על מבנה התוכנית החדשה להכשרת מורים לאנגלית: "מדובר במסלול מרוכז ואינטנסיבי יותר: 46 ש"ש (שעות אקדמיות) המתנקזות לשני ימי לימוד שבועיים במשך שנתיים, מהן 14 ש"ש המוקדשות לחינוך ולדידקטיקה, והשאר להתמחות בדיסציפלינה, וכן יום אחד בשבוע המוקדש להתנסות מעשית בבתי הספר. חתך הסטודנטים שמגיע לתוכנית הוא מגוון: בוגרי תארים במשפטים, עיצוב, קולנוע, ואפילו קרימינולוגיה. הרוב הן נשים. מבין 30 סטודנטים, 26 הן נשים. ליליאן מציינת כי ההפרדה המגדרית הנהוגה בחמדת הדרום לא מומשה בתוכנית זו, כדי לאפשר גם לסטודנטים גברים להשתלב בה.

ד"ר ליליאן שטיינר מוסיפה: "בעקבות תוכנית הסבה קודמת להכשרת אנשי הייטק להוראה, התחדדה אצלנו התובנה שאיכות מקצועית ואנושית הם פרמטר להצלחה בשטח מצד אחד, אבל לא כל אקדמאי מצליח מתאים להיות מורה מצד שני. מצליחים אלה שמפעמת בהם תחושת שליחות, שיכולים להנגיש את השפה ולהעצים את התלמידים."

סטודנטים יותר בוגרים

החוג לאנגלית ב"חמדת הדרום" מכשיר סטודנטיות להוראה בבית הספר היסודי והעל יסודי עד כיתה ז'. תוכנית הלימודים מורכבת מלימודים אקדמיים בספרות

ציפי קוריצקי, מפקחת ממונה על תוכניות ייחודיות לעובדי הוראה

הסטודנטים הלומדים הוראת אנגלית. "התחלנו את שנת הלימודים הנוכחית עם 1,100 סטודנטים חדשים לאנגלית בכל המסגרות, לעומת 880 בשנה שעברה", מסרה דוברת המשרד.

איכות מקצועית ואישית

המכללה האקדמית לחינוך חמדת הדרום ליד נתיבות, היא המכללה הדתית המובילה בדרום הארץ. נשיא המכללה הוא פרופ' שאול קרקובר, ולומדים בה יותר מ-1,220

סטודנטיות במכללת חמדת הדרום

ד"ר רעיה סטולה, ראש החוג לאנגלית:

"בתוכנית אנחנו פוגשים סטודנטים בוגרים יותר, ממוקדי מטרה. יש כאלה שהמקצוע הקודם לא התאים להם או שלא מצאו בו עבודה. במהלך ההתנסות המעשית בבתי הספר, במיוחד אקדמאים שמכירים את מערכות החינוך בארה"ב ובאנגליה, מופתעים לעתים מהאקלים בבתי הספר, מהעובדה שיש פחות משמעת והיחס חופשי יותר בין מורים לתלמידים"

בפרויקט תגלית, גיליתי שאני הרבה יותר רוצה לעסוק בהוראה, בעיקר בחינוך הבלתי פורמלי, מה גם שההוראה - יותר מעבודה סוציאלית - מאפשרת לי להתרכז בחיי משפחה.

"כאימא, הבנתי שקשה מאוד לעבוד בחינוך הבלתי פורמלי, בגלל השעות הלא מסודרות, והדרישה לעבוד לילות רבים, סופי שבוע וחגים מחוץ לבית. הבנתי שהלב שלי נמצא קודם כל עם הילד שלי, ולמענו עדיף לעבוד

ילידת מרילנד ארה"ב, בת 28, אם לילד בן שנתיים, מתארת תהליך אישי ומקצועי שעבר עליה: "עליתי עם הוריי ואחי לפני 12 שנה לארץ, ועשיתי תואר בעבודה סוציאלית באוניברסיטת בר אילן. בעקבות פעילות חינוכית בניהול מחנות הקיץ של בני עקיבא בארה"ב והדרכת קבוצת נוער

ברור ההבדל בין מי שנכנס לתוכנית בלית ברירה, בהיעדר פרנסה בתחום ההתמחות האקדמי שלו, לבין מי שהבין שהמקצוע מתאים לו ורואה בו שליחות".

לא די להיות דוברת אנגלית

אחת הסטודנטיות בתוכנית, מרים שעשוע,

**ד"ר אירה סלבודר,
מרצה לאנגלית:
"הבדל מהותי בין
סטודנטים רגילים
לסטודנטים בקורס
הסבה היא שלאקדמאים
יש כבר הרגלי למידה
מבוססים יותר וניסיון
בלימוד אקדמאי. עם
זאת, דווקא הסטודנטיות
הצעירות יהיו לעתים
מוכנות יותר 'להשתגע'
בכיתה וללכת עד הסוף,
למען המטרה החינוכית,
למשל להיכנס לכיתה
עם כובע מצחיק, לעומת
האקדמאים "כבדי
הראש" בני ה-30 או ה-40"**

בבוסטון. כששבנו ארצה לאחר חמש שנים, התגוררנו במודיעין, שם העדפתי לעבוד כספרנית בית ספר. לפני כשנתיים בעלי החל לעבוד בירוחם והילדים גדלו. בעקבות המעבר והצורך במורים לאנגלית החלטתי לעשות הרחבת הסבה לאנגלית.

את ההתנסות המעשית עושה ספי בבית הספר בירוחם שבו היא עובדת כמורה. "באנגלית אני שולטת הודות למגוריי בבוסטון, אך זה לא אומר שאני יודעת איך ללמד אנגלית. זאת מיומנות שמצריכה ידע דקדוקי ומיומנויות דידקטיות". במסגרת ההתנסות המעשית ספי מלמדת יחד עם מורה מקבילה מתוכנית 'תלמא' למצוינות באנגלית, שבמסגרתה מורים מארה"ב הגיעו ללמד בפריפריה. השיעורים מתנהלים באנגלית דבורה.

ספי: "בית הספר שלנו פועל בשיטת 'ידע', בהשראת בתי הספר של KIPP בארה"ב. בכיתה מלמדות 2 מורות באופן קבוע. ללמד אנגלית בירוחם זה סוג של אתגר עבורי. בחרנו לעבור לפריפריה כי רצינו לחזור לנתינה - לתרום ולהיתרם. למרות שאני עובדת עם כיסוי ראש בבית ספר ממלכתי, אני מרגישה אהובה ומקובלת, מוקפת בחום שאני לא מכירה מחיי הקודמים". ■

נשיא המכללה, פרופ' שאול קרקובר

המאוחד בירוחם, ולומדת בתוכנית כחלק מהרחבת הסמכה להוראת היסטוריה וספרות לתחום האנגלית. "יש לי תואר ראשון בהיסטוריה ותעודת הוראה לספרות והיסטוריה לתיכון מאוניברסיטת בר אילן. לאחר קבלת תעודת ההוראה לא עבדתי כמורה. הצטרפתי לבעלי שעבד בהייטק

כמורה בחינוך הפורמלי. אני מקווה להכניס את היצירתיות הבלתי פורמלית שלי לתוך המסגרת הכיתתית".

מרים מדווחת כי בהתנסות המעשית בכיתות התברר לה שלא מספיק להיות דוברת אנגלית כשפת אם כדי להיות מורה לאנגלית בישראל. "את ההתנסות המעשית אני עושה בבית ספר יסודי. אני צופה בשיעורי אנגלית בכיתה ו', ומדי פעם מלמדת קטע מסוים בשיעור, או מוציאה תלמידים בקבוצות קטנות ללמוד איתי. היתרון שלי כדוברת אנגלית מבית הוא הביטחון העצמי בחומר הלימוד, ועם זאת, ההבדל בין לדבר לבין ללמד דוברי עברית הוא עצום. יש צורך להיות מודעת לכללי הדקדוק, ולדעת למה מבטאים מילה דווקא כפי שמבטאים אותה, וכיצד בדיוק יש להגות.

"בכיתה שבה אני צופה ומתנסה יש 22 תלמידים, קבוצה גדולה עם פערים גדולים בין התלמידים. כדי להתמודד עם האתגר אני נעזרת גם בכישוריי כעובדת סוציאלית. להיות קשובה, איך לדבר עם אנשים, להכיל את רגשותיהם ולהבין אותם. ההוראה היא לא בהכרח מקצוע שבו אשאר כל חיי, אבל היא כלי שיעשיר וירחיב את אופקיי ויביא אותי למקום שאני רוצה להיות בו".

סטודנטית נוספת בתוכנית, ספי שטיינמץ, בת 42, אם ל-4 ילדים, עובדת כבר כיום כמורה לאנגלית בבית הספר הממלכתי

לגדול עם המילים במתתיהו

אביגיל חזן, מורה ורכזת אנגלית בשיעור

חלק נרחב מאוצר המילים שנמצאות בספרי הלימוד, בנוסף הוכנסו אליו מילים מהסביבה המוכרת ומילים הלקוחות מהעולם הווירטואלי.

בית הספר היסודי הממלכתי דתי מתתיהו במושב צלפון שבמטה יהודה, מפעיל פרויקט ייחודי ללימוד אנגלית "לגדול עם המילים" שמטרתו להעשיר את אוצר המילים באנגלית. הפיקוח מאשר שהפרויקט תורם להעלאת ההישגים

כתב: אלעד מרגל | צילם: רפי קוץ

אביגיל חזן, מורה ורכזת אנגלית שיזמה את הפרויקט: "אחד המחסומים המשמעותיים שמונעים מהילדים להתקדם באנגלית הוא מחסור באוצר מילים עשיר ומגוון. כרכזת אנגלית ראיתי צורך ליצור פרויקט שיקנה לתלמידים אוצר מילים עשיר בזמן קצר ובאופן מהנה"

לתלמידים אוצר מילים עשיר בזמן קצר ובאופן מהנה.

הפרויקט מתנהל בכיתות ד'-ו', ולמרות שההשתתפות בו היא בגדר רשות, מאה אחוז מהתלמידים משתתפים בו. "במשך כל השנים אף פעם לא השתמט מזה אף ילד. אני מניחה שזה בזכות המוטיבציה שנוצרת בכיתות, וגם בגלל הפרסים בעלי הערך", אומרת אביגיל.

"לגדול עם המילים" היא תחרות תרגום מילים מאנגלית לעברית. יחד עם צוות המורים יצרה אביגיל מאגר מילים לתלמידי כיתות ד'-ו' ובו כ-500 מילים, 170 מילים לכל רמת כיתה. המאגר מכסה

אביגיל חזן, מורה ורכזת אנגלית בבית הספר, שיזמה את הפרויקט "לגדול עם המילים" לפני שש שנים, מתגוררת ברמת בית שמש, נשואה ואם לארבעה ילדים. היא למדה הוראת אנגלית ותואר ראשון בסמינר בית יעקב ומלמדת אנגלית 17 שנה, שש שנים במתתיהו. היא מספרת שהרעיון לפרויקט עלה על רקע הצורך להגדיל את אוצר המילים של התלמידים באנגלית. אביגיל: "אחד המחסומים המשמעותיים שמונעים מהילדים להתקדם באנגלית הוא מחסור באוצר מילים עשיר ומגוון. כרכזת אנגלית ראיתי צורך ליצור פרויקט שיקנה

אילנית כהן, מנהלת בית הספר: "אנחנו מאמינים שתלמיד שלא מוצא את מקומו החברתי, לא יוכל להתפנות ללמידה ולמצות את יכולותיו. הצוות עבר בשנה החולפת השתלמות בנושא הקניית כישורים חברתיים בהנחיית מרכז "תעצמות" ביד ביוסין. המורים למדו על חשיבות המשחק בכיתה, ועל דרכים לקדם תהליכי חיברות כחלק מהעשייה הפדגוגית"

מנהלת בית הספר, אילנית כהן, עם תלמידים

אצל התלמידים עד סוף כיתה ו', כך שכל תלמיד יכול לדעת כמה מילים למד. "זאת המשמעות של שם הפרויקט: עם הגדילה הפיזית של הילד, גדל גם אוצר המילים שלו באנגלית", אומרת אביגיל ומציינת כי יתרוונות הפרויקט הם הלמידה המשמעותית שמושגת בזמן מועט, וכן השפעתו על תחומים נוספים בבית הספר.

בצפרייה, בפנינת החי, וליד העצים יש כיתובים עם שמות הציפורים, בעלי החיים והעצים באנגלית לצד השמות בעברית. אנגלית משולבת גם בלימוד המתמטיקה, בלימוד המספרים והפעולות. "בחנוכה העברנו פעילות לתלמידים שמשלבת ידע באנגלית כמו למשל משחק סביבון צבעוני שכולל שמות הצבעים באנגלית, ומתכון להכנת לביבות באנגלית", מספרת אביגיל. כינרת שמעוני, רכזת פדגוגית ומורה לאנגלית במתיהו, מוסיפה כי לצד פרויקט המילים הורחבה תוכנית הדיבייט שהחלה לפעול בבית הספר גם בשפה האנגלית, ונעשה שימוש באמצעים טכנולוגיים

השתפרות בעברית, לימוד היסטוריה ומידות טובות".

מעבר לשיעורי אנגלית

לפרויקט "לגדול עם המילים" יש השפעה מתמשכת. אלבום המילים האישי נשאר

תחרות התרגום מתקיימת במשך שישה שבועות בשנה. בכל שבוע התלמידים מקבלים קבוצת מילים באנגלית שעליהם לשנן היטב. אחת לשבוע נערך מבחן בן חמש דקות בלבד שבמהלכו התלמידים צריכים לתרגם כמה שיותר מילים לעברית לאחר שהתכוננו לכך בבית.

כל עשר מילים שתורגמו נכון מזכות את התלמיד בדולר אחד, שבאמצעותו הוא יכול לרכוש ב"קיוסק ערכים" בית ספרי מדבקות למילוי באלבום מיוחד. ביום השיא של הפרויקט נערך טקס בו מחולקים פרסים כיתתיים ופרסי השתתפות למי שהצליחו לתרגם הכי הרבה מילים במבחנים השבועיים וקיבלו הכי הרבה מדבקות.

המדבקות נושאות תכנים חינוכיים, כך שתוך כדי מילוי האלבום התלמידים קונים גם ידע היסטורי וקוראים על מידות טובות, למשל ענווה ולימוד. "אנחנו מנסים לשלב בפרויקט נושאים שונים", אומרת אביגיל "בכל שנה הילד מרחיב את אוצר המילים באנגלית וההרחבה הזאת משולבת עם

הכניסה לבניין בית הספר

המטפלות בהקניית כישורים חברתיים. את הקבוצות מנחות יועצת בית הספר יחד עם אחת המחנכות. "השנה ניתנה הנחיה על ידי השירות הפסיכולוגי של מטה יהודה, פעילות הקבוצות נמשכה, וניכר שיפור רב בתפקוד החברתי של יוצאי קבוצות אלה", אומרת אילנית.

חינוך מוזיקלי

עדנה שובלי, סגנית המנהלת, מספרת על הפן המוזיקלי שזוכה להשקעה בבית הספר. ילדי כיתה ד' לומדים לנגן על כלי נגינה, בעיקר כלי נשיפה: חליל צד, קלרינט, טרומבון וחצוצרה. קבוצות הלימוד קטנות, לא יותר משישה בקבוצה, כאשר כל ילד בוחר שני כלים ומוקצות לשם כך שתיים שבועיות במערכת. "כל הורה משלם סכום צנוע להשכרת הכלי, ולמי שאין עוזרים לו. מרגש במיוחד בעיני לראות את ילדי החינוך המיוחד מגלים לפתע כישרון ומצוינות בתחום המוזיקה", מספרת שובלי. בנוסף למוזיקה בית הספר מקיים מגוון שיעורי העשרה. תלמידי כיתות ג'-ו' לומדים במרחבי בחירה במשך שתיים שבועיות שבהן כל ילד בוחר להעמיק במקצוע לפי בחירתו: חקלאות, מלאכת יד, בישול, עריכת וידאו, ארכיאולוגיה, משחקי קופסה, מקהלה וסייבר. שובלי: "ההתרגשות וההיענות של הילדים מזכירים לנו ש'אין אדם לומד אלא במקום שליבו חפץ".

אקלים בית ספר

במטרה לשפר את האקלים החברתי משולבת בבית הספר יוכי אקריש,

להפיכת השפה למרתקת, כגון שימוש באפליקציות שונות להעשרת אוצר המילים באנגלית. "כדי להביא להצלחת התהליך, הורי בית הספר מעורבים בנעשה ובלמד בשיעורי אנגלית, באמצעות קבוצות ווטסאפ פנימיות ללימודי האנגלית, כאשר ההורים מעודדים את הילדים לבצע את המשימות ולהגיע מוכנים לשיעור", מספרת כינרת.

הקניית כישורים חברתיים

מתניהו הוא בית ספר ממ"ד אזורי במועצה האזורית מטה יהודה. לומדים בו 385 תלמידים ב-16 כיתות מהן 3 כיתות משלבות, כולן כיתות מעורבות. לאחרונה קלט בית הספר 78 תלמידים מבית הספר "אבן העזר" שנסגר. אילנית כהן, מנהלת בית הספר זה שלוש שנים, היא בעלת תואר שני במנהל וחינוך מאוניברסיטת בר אילן. "אנחנו מאמינים שתלמיד שאינו מוצא את מקומו החברתי, לא יוכל להתפנות ללמידה ולמחצות את יכולותיו", אומרת אילנית כהן. "צוות בית הספר עבר בשנה החולפת השתלמות בתחום הקניית כישורים חברתיים בהנחיית מרכז "תעצמות" ביד בנימין. הם למדו על חשיבות המשחק בכיתה, ועל דרכים לקדם תהליכי חיברות כחלק מהעשייה הפדגוגית. בבית הספר פועלות כארבע קבוצות

מתוך הפרויקט לגדול עם המילים

אביגיל חזן, רכזת אנגלית:
 "לפרויקט יש השפעה מתמשכת. אלבום המילים האישי נשאר אצל התלמידים עד סוף כיתה ו', כך שכל תלמיד יכול לדעת כמה מילים למד. זאת המשמעות של שם הפרויקט: עם הגדילה הפיזית של הילד, גדל גם אוצר המילים שלו באנגלית. היתרונות הם הלמידה המשמעותית שמושגת בזמן מועט, וכן ההשפעה על תחומים נוספים בבית הספר"

המורות לאנגלית, מימין לשמאל: דבורי רבינוביץ, כנרת שמעוני ואביגיל חזן

אתה, לשתף אותה ולהתחזק ממנה, זה מפחית ללא ספק אלימות בבית הספר."

אקלים חדר המורים

רחל ברגד, יועצת שכבת ו' וחינוך מיוחד ופנינה אזולאי, רכזת חינוך חברתי ומחנכת כיתה ו', מקדישות מזמנן לשיפור האקלים גם בקרב צוות ההוראה. "כאשר מורה נקלעת למשבר במהלך עבודתה, אני משתדלת קודם כל לחזק את הביטחון העצמי שלה. במהלך עבודתי כבר קרה שהתברר כי תחושת כישלון מקצועי של מורה מקפלת מאחוריה קשיים אחרים בבית, בזוגיות, מול הילדים או מבחינה כלכלית. במצבים כאלו, עצם האפשרות לשוחח עם מישהו בבית הספר יכולה להקל ולהפחית מן המתח."

לומדים לתקשר

בית הספר מפעיל בכיתות ד'-ה' את פרויקט "Tec 4 School", של משרד החינוך, שמטרתו לחנך לקבלת השונה והכרת תרבויות שונות, בשילוב טכנולוגיות חדשות. רכזת תקשוב דפנה הופמן המרכזת את הפרויקט מספרת כי תלמידי מתתיהו לומדים בשיתוף עם תלמידי בית ספר ממלכתי דקל ברעננה ובית הספר הדרוזי אל

מדריכת מוגנות מטעם מיזם "עיר ללא אלימות" במועצה האזורית מטה יהודה: "תפקידי הוא לזהות ילדים עם קשיים חברתיים, ולמנוע סיטואציות בעייתיות שעולות מהתנהגות של תלמידים בחצר, כדי שלא להגיע למצבי אלימות. עבודתי כקצינה בשירות בתי הסוהר, וראיתי לאן ילדים שאינם משתלבים עלולים להגיע אם אינם מקבלים כלים להתמודד עם הסביבה. "כאשר פרשתי חיפשתי משהו לנשמה, ותחום החינוך משך אותי. רציתי לבוא אליו בעיניים אחרות ועם לב פתוח. הנוכחות בחצר מזמנת סיטואציות רגשיות שזקוקות למענה: תלמידים שנשרו משיעור לחצר על רקע קשיים בבית, ילדות שנלחמות על מקומן החברתי בכיתה. כל קושי עלול במצב כזה להתפתח לתקרית נפוצה.

"לפעמים גם 'ילדים שקטים' שמשרדים שהכול בסדר מסתירים מצב רגשי שזקוק למענה. תלמיד שיושב בצד בחצר עם פנים חתומות, זקוק לעתים למישהו שיקשיב לו. כמו כן יש לי שעה שבועית עם קבוצה קבועה שאני משתדלת להעצים בנושא החברתי, ולחזק את הביטחון העצמי שלהם. אחרי מספר חודשים בבית הספר, מתברר לי שכאשר יש לתלמידים מעין 'אחות גדולה' בחצר שאפשר להתייעץ

אשרק בעין קנייא שבגולן לדבר באנגלית, עברית וערבית. הם יוצרים קשרים חברתיים ורוכשים מיומנויות חברתיות כגון אמון הדדי, כבוד וקבלת השונה. "היו ילדים שבתחילת השנה נרתעו מן התוכנית, ואף אמרו: 'אני לא נפגש עם

לומדים לנגן בעיקר על כלי נשיפה

הקיסוק שבו חכמים הזוכים בפויקט מדבקות נושאות ערכים

לכל תלמיד לקבל את המענה האישי והנכון ביותר עבורו.

אלכס גליקסברג, מפקח החמ"ד במחוז ירושלים, מדגיש את הצלחת פרויקט האנגלית במתיהו. "בית הספר כבר רואה פירות בעמלו, בין השאר בהישגים טובים במבחני המיצ"ב באנגלית, בקבלת ציון 71 (5 נקודות מעל הממוצע), וזאת הודות למאמצי המורות לאנגלית והמנהלת".

התלמידים והצוות ובסוף התוכנית תלמידי מתתיהו התארחו בעין קנייא אצל הדרוזים.

חות דעת הפיקוח

"בית הספר חמ"ד מתתיהו בצלפון מהווה אבן שואבת למשפחות רבות במטה יהודה", אומר יואל ורצברגר, מפקח חמ"ד במחוז ירושלים ומוסיף כי לדעתו "בבית הספר פועלות מגוון רחב של תוכניות המאפשרות

מחבלים", מספרת הופמן "לקח זמן להסביר לילדים שדרוזי זה לא אויב, ולא כל ערבי הוא מחבל". התקשורת בין בתי הספר נעשתה בהדרגתיות: בתחילת השנה התלמידים התכתבו זה עם זה, אחר כך שמעו זה את זה בקלטות שמע. בהמשך הם קיימו שיחות וידאו פנים אל פנים דרך האינטרנט. הלימוד התנהל במשך שעת לימודים שבועית, ובסוף השנה נפגשו יחד

חיי משפחה כחלק ממסלול

מכללת אורות ישראל פתחה השנה תוכנית ללימודי משפחה "המשפחה במרכז", למורות בקמפוס אלקנה ולמורים בקמפוס רחובות. ראשי התוכנית, הרב אלישע אבינור וד"ר חנה קטן, טוענים שכל המורים צריכים לרכוש ידע מעמיק ויסודי בתחום חיי המשפחה במסגרת הכשרתם להוראה

כתב: ראובן שבת | צילמה: אסנת קרסונסקי

פרופ' יובל סיני, נשיא מכללת אורות ישראל

ולאינטימיות, טיפול בזוגות מאותגרי אי-פיריון, זוגות בהריון ולאחר הלידה, נושא מניעת הריון על פי ההלכה, ועוד. "הצורך ללמוד נושאים אלה בצורה מעמיקה קיים בציבור הנשים הדתיות. ציבור נשים זה הוא מגוון מאוד וכולל נשים רווקות ונשואות, צעירות ומבוגרות שכולן

להכשיר מורות לחיי משפחה מהווה השקעה חינוכית לטווח ארוך. ככלל העמקת הלימוד בתחום המשפחה הוא מבורך ונצרך". במסגרת עבודתה כגניקולוגית פוגשת ד"ר קטן את כל ההיבטים של חיי המשפחה היהודית. בין ההיבטים: רווקות כואבת, שימור הפיריון, הכנת כלות לחתונה

תוכנית "המשפחה במרכז" מציעה לראשונה מסגרת הכשרה למורים גברים בתחום של הכנה לחיי משפחה הנחשב נשי במובהק. התוכנית מציעה מגוון רחב של קורסים לבחירה, כעשרים בערך, רובם סמסטריאליים. הסטודנטים לא מקבלים ציון על הקורסים אבל עד סיום התואר עליהם לקחת בין 4 ל-10 קורסים.

המשפחה היהודית מאתגרת

את הרעיון להקמת התוכנית "המשפחה במרכז" הגה פרופסור יובל סיני, המשמש זה כשנתיים כנשיא מכללת אורות ישראל. פרופ' סיני: "ביסוד הקמת התוכנית נמצאת ההבנה שכיום המשפחה היהודית המסורתית מאתגרת מכל הכיוונים, וצריך לתת לזה מענה חינוכי במסגרת הכשרת המורים. המדובר לא רק בזוגיות, אלא גם ביחסי הורים וילדים, התמודדות עם הורים מבוגרים, התמודדות עם השפעות עולם הסייבר וכו'.

"מורים צריכים לדעת כיצד להתנהל בזירה המשפחתית גם כשמדובר במשפחתם שלהם וגם בכיתות. במציאות של היום, החינוך צריך להיות יותר חדשני ויותר רענן. לשמחתי הרב אלישע אבינור וד"ר חנה קטן הסכימו להיות נשיאי התוכנית ולצדם התגבש צוות מצוין של מנהלים ומרצים".

המורות יעבירו אתי זה הלאה

ד"ר חנה קטן, נשיאת התוכנית בקמפוס אלקנה, היא גניקולוגית מהשורה הראשונה המתמחה בבעיות פיריון. היא חיברה שלושה ספרים העוסקים במעגל חיי המשפחה: "חיי אישה", "חיי משפחה", "ביחד". היא אם ל-13 ילדים ונשואה לרב יואל קטן, חוקר ומהדיר של כתבי יד יהודיים.

ד"ר קטן: "בקמפוס לומדות בנות שמהוות את התשתית המשמעותית של מחנכות העתיד בישראל, חלקן כבר אימהות. תפקיד ההוראה כרוך באחריות גדולה היות שהמורות מהוות דוגמה אישית ומעבירות הלאה לדור ההמשך את תפישותיהן. לכן

ד"ר חנה קטן: "זה למעשה בית מדרש שמקיים שיח נשי שבו תלמידות לומדות להתחבר לזהותן הנשית ופוגשות אספקטים חברתיים מורכבים. בין הנושאים שנלמדים בהרחבה: הרווקות המבוגרת, הכולל נושאים כמו איך ניגשים לפגישות עם בני זוג פוטנציאליים, מהם הדברים שחשובים לנו בבחירת בן הזוג ותיאום ציפיות בין בני זוג"

ההכשרה של מורות ומורים

ד"ר חנה קטן נשיאת התוכנית "המשפחה במרכז"

העומדים לפני זוגות צעירים בתחילת דרכם, איך מתמודדים עם קונפליקטים שעולים בזוגיות, מה עושים כשהחבילה מתפרקת וכיצד מתמודדים עם הורות יחידנית. ד"ר קטן מדגישה כי

כחלק מהרצון לשמר את התא המשפחתי. נושאים נוספים שד"ר קטן עומדת על הכללתם במסגרת התכנית: האם ועד מתי להרחיב את מעגל המשפחה, תכנון משפחה במבט אמוני, מהם הקשיים

מבקשות לעצמן חיים מלאים, המשלבים מודרנה וקודש, ושואפות לפגוש את הנושאים האינטימיים בצורה המתאימה לאורח החיים הדתי.

ד"ר קטן מדגישה כי תוכנית הלימודים שנבנתה עבור "המשפחה במרכז" חותרת להעשרת הידע בתחום חיי המשפחה והרחבתו, אך הלמידה נעשית בדרך חווייתית: "זה למעשה בית מדרש שמקיים שיח נשי שבו תלמידות לומדות להתחבר לזהותן הנשית ופוגשות אספקטים חברתיים מורכבים". בין הנושאים שנלמדים בהרחבה בתוכנית, הרווקות המבוגרת, נושא מדובר בשיח הציבורי הדתי. עיסוק בנושא זה כולל שאלות כמו איך ניגשים לפגישות עם בני זוג פוטנציאליים, מה הם הדברים שחשובים לנו בבחירת בן הזוג, תיאום ציפיות בין בני זוג ועוד. הדיון נוגע בבירור הדימוי העצמי וביחס של בנות דתיות לאינטימיות.

ד"ר קטן: "חשוב לברוא שפה ייחודית כשעוסקים בנושאים האינטימיים, שפה של קודש. במסגרת העיסוק בנושא הרווקות על מרכיביו, חשוב להכיר את האופציה של שימור פיריון, היינו הקפאת ביציות לרווקות,

מספריה של ד"ר חנה קטן

המשפחה. בתוכנית יש גם סדרת שיעורים העוסקת בגיל המעבר ובגישות שונות להורות, קורס עיסוי תינוקות, וייעוץ פרטני לרווקות מהמכללה המעוניינות לקבל עזרה בתקופת הדייטים. במכללה נפתח מסלול חדשני להכשרת מובילי תחום חינוך לחיים במשפחה בבתי הספר, בשיתוף החמ"ד.

מנהלת התוכנית, ד"ר ציפי ריין, פסיכולוגית ומטפלת זוגית ומשפחתית מבהירה: "המטרה שלנו היא שכל סטודנטית להוראה שתוסמך במכללת אורות תקבל העשרה וידע מעמיקים בתכנים ובסוגיות שקשורות לעולם המשפחה. המורים נדרשים לעסוק באינסוף סוגיות בתחום חיי המשפחה: זהות אישית ומינית, גירושם של הורי תלמידים, גיל ההתבגרות, יחסי הורים ותלמידים, הכנה לזוגיות ועוד, כל זאת בלא שקיבלו בעצמם הכשרה נאותה לטיפול בנושאים אלו. במכללת אורות החליטו להכשיר מורים ומורות לעסוק בתחום המשפחתי. החידוש שעשינו הוא להכניס את ההכשרה והעיסוק בתכני המשפחה גם למסלול הלימוד של סטודנטים גברים".

ד"ר ריין מדגישה שמטרת ההכשרה היא לתת למורות ולמורים כלים לניהול שיח עם התלמידות והתלמידים בתחומי המשפחה ולהעברת שיעורים בתחומים אלה. היא מצפה שהמורים יידעו מתי קשיים שמעסיקים את תלמידיהם מצדיקים הפניה לאיש מקצוע. "מורות העתיד צריכות לשוחח עם התלמידים, להגיע אל הלב שלהם ולעזור להם בהתמודדות בכל תחום", אומרת ד"ר ריין.

הרב אלישע אבינר, נשיא התוכנית

המשפחתי, תקשורת בין דורית ועוד. בתוכנית "המשפחה במרכז" 25 קורסי בחירה. בנוסף מתקיים במסגרתה קורס ייעוץ לזוגיות, שמטרתו להכשיר מטפלים לסייע לרווקות להגיע לזוגיות, ולסייע לזוגות צעירים בהתמודדות עם דרכם

במסגרת הלימודים במרכז תהיה התייחסות גם לאתגר אי-הפיריון, ולצורך ברגישות חברתית במפגש עם הנושא. בתוכנית נכללו גם נושאים לגילאים מבוגרים כגון מהם האתגרים הניצבים לפני זוגיות גיל העמידה, התרוקנות הקן

הרבנית ד"ר לאה ויזל,
דיקנית הסטודנטיות
במכללת אורות:
"מטרת התוכנית היא
לאפשר לתלמידות
לעסוק בנושאים מתחום
חיי המשפחה לא רק
כמענה דידיקטי, אלא
לאפשר להן התמודדות
יומיומית ומציאת
פתרונות נכונים וטובים,
הן ברמה האישית והן
ביחס לעשייתן כמורות
וכמחנכות"

בעיסוק בנושאי משפחה הייתה מאז ומעולם מצומצמת ומוצנעת יותר אצל הבנים בהשוואה לבנות. "הבנים הצטיירו כיותר רציונאליים והיו ממילא מתורגלים פחות בנושאים של שיח רגשי או שיח שנוגע בנושאים פיזיים. כמוכן שבגיל ההתבגרות מתעורר קונפליקט נוכח האיסורים וההגבלות התורניות, ואנחנו רוצים להכשיר מורים לעסוק בנושא "ברור שיש גם חשש של ראשי ישיבות לעסוק בנושא, הרי הוא נובע מכך שבעבר כל העניין נתפס בחלקו הגדול בהיבט ערכי, תורני ומוסרי, ולא עסקו כמעט בהיבטים הפיזיים והרגשיים. חששו שפתיחת הנושא תזיק יותר מאשר תועיל. כיום כולם חשים שדברים השתנו וזה יכול להתנהל אחרת".

בניהולו של הרב שיינפלד ייכתבו תוכניות לימוד ויוקם מוקד מידע למורים. הרב מדגיש כי הטיפול בנושאים הרגישים

בחצר המכללה

הרב אלי שיינפלד, מנהל התוכנית בקמפוס רחובות

בתוכנית "המשפחה במרכז" ייעשה בזהירות ראויה ונכונה: "מטרתנו אינה להחליף את הנעשה בישיבות מהן באים רבים מהסטודנטים, אלא להוסיף קומה חינוכית הנצרכת להם כמורים לעתיד. בחזוננו אנו רואים את הסטודנטים העוברים תחת ידינו כמורים המודעים לאתגרי השעה, מבינים את אתגרי גיל ההתבגרות ואת מרכזיותה של המשפחה, ומתוך כך הם מהווים כתובת נכונה לתלמידיהם. ולוואי ונזכה."

ספרו של הרב אלי שיינפלד

מתוך הכרה בחשיבות התחום, הקים הרב אבינר לפני כשבע שנים את ארגון "לב אבות" שבמסגרתו ניתנות שיחות טלפוניות והדרכות פעמיים בשבוע בשעות הערב, כאשר המשיבים הם אנשי חינוך, מורים ופסיכולוגים. במקביל, הארגון מפעיל אתר גדול ברשת וגם שם ניתן למצוא תשובות. כמו כן מקיים הארגון כנסים בנושאי יחסי הורים וילדים.

הרב אלי שיינפלד, בן 41, מנהל התוכנית בקמפוס רחובות, הוא מדגיש שהכשרת מורים גברים בנושאי משפחה בחמ"ד הינה "חידוש גדול ומשמעותי" הנותן מענה לצורך בסיסי. הרב שיינפלד כתב שני ספרים על גיל ההתבגרות. הראשון "היצר הלב והאדם" והשני "הבן שלי מתבגר". הראשון עוסק באתגרי גיל ההתבגרות והשני מדריך את הורי המתבגרים כיצד לשוחח אתם על אודות גיל ההתבגרות. הרב שיינפלד טוען כי המודעות לצורך

הרבנית ד"ר לאה ויזל, דיקנית הסטודנטיות במכללת אורות, מדגישה כי מטרת התוכנית היא לאפשר לתלמידות לעסוק בנושאים מתחום חיי משפחה באופן שייטן להן לא רק מענה דידיקטי אלא גם יאפשר התמודדות יומיומית ומציאת פתרונות נכונים וטובים, הן ברמה האישית והן ביחס לעשייתן כמורות וכמחנכות. ד"ר ויזל מציינת כי יש רצון להרחיב את המסגרת ולכלול בה קורסים במתכונת אקדמית לתארים שונים.

החידוש: הכשרת מורים גברים לחיי משפחה

הרב אלישע אבינר המשמש כנשיא התוכנית ואחראי על הקמפוס ברחובות, המכשיר בני ישיבות להוראה בחינוך הדתי, עוסק זה שנים בתחום חיי המשפחה. הוא מלמד בישיבת ברכת משה במעלה אדומים ומשמש כמנהלו החינוכי של "לב אבות", קו חם ואתר אינטרנט שנועדו ליעץ להורים בנושאי חינוך מתבגרים. הוא מתגורר במעלה אדומים, אב וסב למשפחה ענפה.

לטענת הרב אבינר, היום יותר מתמיד, מורים לבנים זקוקים ללימוד שיטתי של תחום חיי המשפחה ובכך התוכנית מהווה חידוש: "התלמיד הוא לא יצור בודד. הוא צריך להכיר את המרכיבים המשפחתיים שלו, וצריך ללמד את המורים מהם התהליכים שעוברים על בני נוער בגיל ההתבגרות.

"חלק גדול מהמורים הם בני ישיבות וישנה התלבטות כיצד לפעול בתחום של חינוך לחיי משפחה, היות שהם מקבלים את ההיבט הערכי, החינוכי, התורני במסגרת לימודיהם בישיבה. לכן בלימודים במכללת אורות התמקדנו בהעשרת הידע והרחבתו מעבר לתחומים שנלמדים בישיבות בנושא חיי המשפחה."

נכדי הרב גץ מונציחים את סבם בהצגות תיאטרון

רב הכותל, הרב מאיר יהודה גץ זצוק"ל, שנבחר על ידי מינהל החמ"ד כדמות שנתית לשנת התשע"ח, היה מנהיג רוחני בעל השפעה עצומה. הרב הצליח להפוך את רחבת הכותל למוקד משיכה להמוני מבקרים ולהחיות את המורשת בת אלפי השנים הטמונה באבני הכותל. משפחתו הענפה של הרב מסייעת למשרד החינוך להפיץ את מורשתו

כתבה: דיקלה ד' גל-עד | צילומים: באדיבות המרואיינים

שהן חובשות מוביל אותן לתקופה שונה בחיי סבן.

בהצגה השנייה "התמונה הגדולה של סבא", המיועדת לילדי הגן, השתיים יוצאות למסע בירושלים, על רקע תמונת הרב גץ ותמונת בית המקדש, ופוגשות דמויות שונות המאירות, כל אחת בדרכה, את הקשר בין הסבא לבין בית המקדש. הילדים נהנים מן הדמויות המצחיקות ואגב כך מתודעים לדמותו של הרב.

אבישג וצופיה מספרות שאחרי כל הצגה הילדים ניגשים אליהן ושואלים אם הן באמת נכדותיו של הרב גץ. וכשהן מספרות שאכן כך, הילדים מתרגשים. שתי הנכדות מספרות על קשר חם שהיה בינן לבין הסבא. אבישג מספרת: "אני זוכרת שפעם כשהיינו אצלם, אימי וסבתא יצאו לעיר העתיקה, והשאירו אותי עם אחותי שישנה בעגלה. פתאום אחותי התחילה לבכות, ואני התחלתי להילחץ, 'מה אעשה, הרי סבא שלי עסוק', ואז סבא נכנס ואחותי השתתקה, ואני הייתי בהלם מזה שהיא נרגעה מעצם נוכחותו".

הרב מאיר יהודה גץ ורעייתו הרבנית אסתר חוגים 50 שנות נישואין

היזהרו מלפגוע ביתומים

צופיה לקס, 40, סטנדהאיסטית ושחקנית, נכדתו של הרב גץ מבנו יאיר-גד ז"ל, שנהרג מפגיעת משאית נהוגה בידי ערבי סמוך ליישוב נוה צוף. היא נולדה ברובע היהודי, גדלה בנוה צוף עם נוכחות משמעותית של הסבא והסבתא: "שניהם היו מעורבים בחיינו ברזולוציות גבוהות ביותר. כשהייתי בת שנתיים נכוויתי ואושפזתי בבית חולים, סבא הגיע והפעיל את הרופאים למעני". כשנהרג אביה, סבה וסבתה עברו להתגורר

הצגות לילדים כדי להפיץ במערכת החינוך את המורשת של סבם.

שתי נכדות בשתי הצגות

שתיים מהנכדות, צופיה לקס ואבישג זכריה, חברו זו לזו להעלאת שתי הצגות המנציחות את סבן. הצגה אחת המיועדת לילדי בית הספר היסודי, נקראת "הכובעים המופלאים של סבא" ובה השתיים עורכות מסע בזמן, נכנסות לבית הסבא ומוצאות שם כובעים וכל כובע

משך שנים קיווה בנו של הרב מאיר יהודה גץ, נוריאל גץ ז"ל, צעיר הבנים שהלך לעולמו בשנה החולפת, שאביו ייבחר לדמות שנתית בחמ"ד, מתוך אמונה שהדבר יתרום להפצת מורשתו בקרב תלמידי החמ"ד. זמן מה לאחר שנודע כי תקוותו התגשמה, נפטר נוריאל גץ במפתיע ממחלה. ארבעה מנכדיו של הרב מאיר יהודה גץ: צופיה לקס, אבישג זכריה, כפיר גץ ועמיהי עזר, כולם אנשי תיאטרון, יזמו

שתיים מנכדותיו של הרב גץ, צופיה לקס (מימין) ואבישג זכריה, המעלות שתי הצגות מסיפור חייו של הסב

הנכדה אבישג זכריה:
 "אני זוכרת שפעם כשהיינו
 אצל סבא וסבתא,
 אימי וסבתא יצאו לעיר
 העתיקה והשאירו אותי
 עם אחותי שישנה בעגלה.
 פתאום אחותי התחילה
 לבכות ואני התחלתי
 להילחץ, 'מה אעשה,
 הרי סבא שלי עסוק?'
 ואז סבא נכנס ואחותי
 השתתקה, ואני הייתי
 בהלם מזה שהיא נרגעה
 מעצם נוכחותו"

703

צופיה לקס
התמונה הגדולה של סבא
 הצגה לילדים אודות הרב מאיר יאודה גץ ז"ל רב הכותל

אבישג, נכדתו של הרב מאיר יאודה
 גץ עוברת במנהרת הזמן למחוזות
 ילדותה, היא מטיילת בין חומות העיר
 העתיקה ופוגשת את סבא וסבתא
 הרב מאיר יאודה גץ והרבנית אסתר.
 היא צוללת לתוך ארגז ובו חפצים
 וזיכרונות, בגדי לבן של שבת קודש,
 שולחן שבת עם 12 חלות, שופר,
 מגילה ועוד ועוד.

מחשק: אבישג זכריה.
 כתיבה: צופיה לקס ואבישג זכריה
 תיאטרון הפנים

לפרטים והזמנות:
צופיה לקס 052-8665344

הצגה ערכית ומרגשת המשלבת
 מסרים של חום ואהבה משפחתית,
 נתינה וצדקה, תורה וקדושה,
 שבת ומועד.
 ההצגה מיועדת לילדים בגילאי 6+

פוסטר של "התמונה הגדולה של סבא" ההצגה שמעלות הנכדות לקס וזכריה

אמרתי לו 'סבא זה בסדר, זה היה בצחוק'
 אבל סבא לא נרגע וביקש שליחה, על
 שאולי באיזושהו אופן הוא פגע בי".
 יחסה של צופיה לסבה היה רווי יראת כבוד.
 "לא העזתי להסתכל לו בעיניים, כי פחדתי
 שאם אביט, הוא יידע כל מיני דברים שאני
 לא רוצה שידע". מדבריה ומדברי הנכדים
 עולה שלרב גץ הייתה גישה חינוכית משלו.
 צופיה: "פעם כשנכנסה השבת, עמדתי
 נפעמת מול השולחן ההדור, שתיים עשרה
 חלות, סכו"ם מכסף, סלטים לרוב. סבא
 אמר לי 'תצלמי את השולחן ותערכי מחר'
 והסביר שהוא לא מתכוון שאחלל
 שבת, אלא שאשתמש ביזכרון

זה בצוואה", היא אומרת ומספרת שהיא
 ואחיה זכו ליחס מיוחד בבית הסבא: "היינו
 היחידים שאין להם אבא, והיה מעין הסכם
 בלתי כתוב, שרק אנחנו זוכים באפיקומן".
 זיכרון אחר חושף את עומק הרגשות של
 הרב ליתומים. "באחד מימי הפסח ישבו
 כולם ליד השולחן שתו תה ודיברו. על
 השולחן הייתה קערת אגוזים שסבא ביקש
 לא לגעת בהם, אבל כשדודי ביקש ממני
 להביא לו אגוזים, לא התווכחתי, ניגשתי
 והושטתי יד לקערה. סבא שהבחין ביד
 המושטת, הדף אותה בעדינות, אבל כאשר
 נוכח שזאת אני, הזדעזע עד עמקי נשמתו,
 התנצל בפניי, אלף פעמים ביקש שליחה.

לזמן מה בנוה צוף. לאחר מכן אימה וארבעת
 היתומים עברו לירושלים וישבו לנוה צוף
 לאחר כשנתיים. "סבא היה מגיע הרבה
 לנוה צוף והייתה לו נוכחות משמעותית
 בחיי. פעם, אחד הילדים מהיישוב אמר לי
 'עכשיו כשאין לך אבא, אני יכול לעשות לך
 מה שאני רוצה'. סבא לקח אותו לשיחה,
 אני וחברתי ניסינו לשמוע מה הוא אמר,
 אבל לא שמענו כלום. בסוף השיחה, הילד
 יצא חיזור מהבית ומאז הפסיק להציק לי".
 צופיה מדגישה שהרב גץ הגן עליה לא רק
 מפני שהייתה נכדתו, אלא גם מתוך השקפת
 עולמו האומרת שאין מחילה על פגיעה
 ביתומים ובאלמנות. "הוא אפילו כתב על

הרב מאיר יהודה גץ

הנכד כפיר גץ: "כשהייתי נער חבשתי כיפה בגודל גרוש. כשבאתי לבקר את סבא שלקה בהתקף לב בבית החולים, דודה שלי זרקה את הכיפה על הרצפה ואמרה לסבא 'תראה איזו כיפה, בושה!' סבא שתק עשרים שניות שנדמו לי כנצח, לקח את הכיפה, חיבק אותי, שם אותה על הראש שלי ואמר לי 'אני אוהב אותך איך שאתה'"

תשעה ילדים והם גרים בעפרה. אבישג זכריה נכדתו של הרב גץ מבתו לילי, היא השותפה של צופיה בהצגות על סבא גץ. אבישג היא מחנכת בבית הספר מעיינות אשכול בוגר בכפר אדומים, נשואה, אם לשלושה המתגוררת במצפה יריחו, יישוב בו מתגוררות גם שתיים מדודותיה

שניים מנכדי הרב, כפיר גץ (מימין) ועמיהו עזר

וצופיה נשארה לישון בבית סבה שלמרות היותו עסוק, הקדיש לה מזמנו בנחת ובשמחה. כשנפטר וכל הנכדים נפגשו הבינה צופיה שהיא הייתה הנכדה האחרונה שזכתה לראותו בחיים. שבועות אחדים לאחר מות סבה צופיה התחנתה, עבדה כריתמיקאית בגני ילדים ואחר כך, במשך שנים הופיעה עם הצגות בגני ילדים. היא למדה משחק באספקלריא והחלה להופיע כקומיקאית בהצגות לנשים בלבד. כיום היא שחקנית מבוקשת, מעלה מופעי סטנד אפ לנשים, מפיקה אירועי בת מצוה, ומביימת הצגות בבתי ספר. לצופיה ולשמואל לקס

הצילומי שלי, ובאמת צילמתי את השולחן וערכתי אותו כך למחרת". הרב גץ ידע צרפתית על בוריה וכשצופיה למדה צרפתית בבית הספר הוא עזר לה. "הוא היה מתקשר בכל ערב ומתרגל איתי את ההטיות. עד היום אני יכולה לדקלם שורות שלמות בצרפתית..." צופיה הייתה הנכדה האחרונה שזכתה לראות את סבה לפני שנפטר. היא הייתה אז בשירות לאומי בבני עקיבא וביקשה להתיעץ אתו בנוגע לתכנים בבני עקיבא, הנושא השנתי אז היה ירושלים. סבה עשה לה סיור פרטי מודרך במנהרות הכותל,

פוסטר של מזל האבנים - ההצגה שבה משחק עמיחי עזר את דמות סבו

פוסטר של סבא כותל - ההצגה שבה משחקים גץ ועמיחי

אחד הילדים.
 "כשהייתי ילד בכיתה ט' ערכו לסבי וסבתי מסיבת נישואין 50, ועל הזמירון שהוציאו לכבוד המאורע, הייתה תמונה שלהם מצרפת הולכים שלובי ידיים, כשלסבי סיגריה בפה. שאלתי את סבא 'סבא התמונה הזאת לפני שחזרת בתשובה?' ותשובתו הייתה 'עוד לא התחלתי'. לאחר שנים, כשגדלתי ולמדתי בישיבה גבוהה אמרתי לעצמי עד כמה מדהימה התשובה של סבא, למרות שתמיד היה דתי, תלמיד חכם עצום, מוסמך לרבנות, בקי בש"ס ובהלכה ובכתבי האר"י הקדוש, לאחר חמישים שנות נישואין, אמר על עצמו 'עוד לא התחלתי'. למדתי מסר לחיים שהצדיק האמיתי הוא זה שיודע עד כמה ארוכה הדרך שלפניו".
 כפיר שמגלם בהצגה "סבא כותל" את דמותו של סבו, מספר על הענווה של הסב. "הוא סירב שינשקו את ידו והיה מושך את היד לאחור, כדי שאי אפשר יהיה לעשות זאת".

באופן חריג הרב גץ עודד את הנכדים לשיר משירי ארץ ישראל. "הייתי מצפה מרב גדול כמוהו שיעודד אותנו לשיר שירי כיסופים, שרנו גם שירי כיסופים אבל גם שירים של נעמי שמר ויהורם גאון. זה היה מאוד מיוחד. היה אצל סבא שלי גיוון כזה, ככה חונכנו".
 כפיר ועמיחי מספרים גם הם שאחרי ההצגות הילדים מגיעים אל מאחורי הקלעים ומבקשים לדעת אם ההצגה היא באמת על הסבא האמיתי של השחקנים. במפגש של כפיר עם חדרי מורים הוא מדגיש את דמותו של סבו כדמות מחנכת.

שותפו של כפיר להצגה "סבא כותל", עמיחי עזר העלה את דמותו של סבו בהצגה למבוגרים בשם "מול האבנים", עוד לפני שהוכרז כי הרב גץ הוא הדמות השנתית בחמ"ד. עמיחי, 43, בנה של יהודית עזר (גץ), גדל בקריות, שירת כחייל קרבי, למד משחק בבית

במעלה אפרים. ועד לא מזמן כיהן כרב ומנהל של עמותת שירות לאומי "שילה".
 כפיר גץ מספר שלסבו הייתה גישה מיוחדת לנכדים: "כשהייתי נער חבשתי כיפה בגודל גרוש. כשבאתי לבקר את סבא שלקה בהתקף לב בבית החולים, דודה שלי זרקה את הכיפה על הרצפה ואמרה לסבא 'תראה איזו כיפה, בושה!' סבא שתק עשרים שניות שנדמו לי כנצח, לקח את הכיפה, חיבק אותי, שם אותה על הראש שלי ואמר לי 'אני אוהב אותך איך שאתה'". מאז כפיר הגדיל

הרב והרבנית בצרפת לפני עלייתם ארצה. צילום הסבא מעשן סיגריה הרשים את הנכד

את הכיפה והקפיד ללכת בדרכו של הסבא. הוא נזכר שסבא היה מביא פרחים לסבתא כל שבת, והקפיד פעם בחודש לסעוד עם סבתא סעודה חגיגית במסעדה, או אצל

ממשפחת גץ, ארבעה נכדים ונינים. אמה, לילי הורביץ, היא טוענת רבנית, סופרת ומרצה מבוקשת.
 כשלמדה אבישג באולפנת מעלה אדומים, שלחה אותה אימה לקורס ליצנות רפואית, על מנת שתלמד לבטא את עצמה היטב. לאחר מכן כאשר במסגרת השירות הלאומי עבדה עם ילדים חולי סרטן, הליצנות הרפואית שלמדה, סייעה לה. היא למדה במדרשת נוב ברמת הגולן, התחנתה, למדה תיאטרון במכללת אמונה ותואר שני בניהול מערכות חינוך במכללת הרצוג.

שני הנכדים חברו גם הם

כפיר גץ ועמיחי עזר שניהם נכדיו של הרב גץ חברו גם הם להנצחת סבם בהצגת הילדים "סבא כותל". כפיר גץ הוא מורה במקצועו. הוא נשא הרצאות על דמות סבו לתלמידי תיכון וחטיבות ביניים, ואז חבר לבן דודו איש התיאטרון עמיחי עזר, כדי להפיק את "סבא כותל" לתלמידי היסודי. ההצגה מורכבת מקטעים מהביוגרפיה של הרב ומציגה בין היתר את נחישותו ויכולת העמידה שלו מול קשיים. תחילה בתוניס, כאשר נאבק לפטר מורה יהודי שהעליב ילדים יהודים, ובהמשך כאשר הבריח ערבים שפרצו למנהרות הכותל וחוללו מהומות. באחת הסצינות המרגשות בהצגה הרב גץ מתעמת עם פייסל חוסייני על מנהרות הכותל כשבידו אקדח שלוף ומצליח להבריח אותו.

כפיר גץ, 39, גדל במצפה יריחו, למד בבית אל ביסודי, בתיכון מבשרת, ארבע שנים בישיבה הגבוהה של הרב סבתו, התגייס לצנחנים. בגיל 26, כשלמד בישיבת הכותל וגם עבר סמיכה לרבנות, התחתן ונולדו לו מאז חמישה ילדים. הוא עשה תואר ראשון בהוראה במכללת הרצוג, והיום גר בשכונת בקעה שבירושלים. הוא מלמד בבית הספר "חורב", ר"מ במכינה של הרב זאב שרון

הנכד עמיחי עזר: "אני נזכר בגעגועים בתחושה המרוממת של ההליכה יחד לכותל בערב שבת. סבא נראה כמו מלאך עם הכובע הלבן, הזקן והבגדים הלבנים וריח גאה עדן שהיה לו. הייתי גאה ללכת אתו יד ביד. אנשים היו רוצים לנשק לו את היד, אבל הוא היה מזיז אותה במהירות, ברח מכבוד ומגינוני רבנות"

מעמד "הקהל" בכותל

בפגישה ואני ישבתי ושיחקתי בטטריס. אחרי כמה דקות הוא יצא ונתן לי נשיקה וחיבוק ושאל מה אני משחק. הראיתי לו, הוא הסתכל ושאל 'גם אני יכול לנסות לשחק?' כל כך שמחתי שסבא ביקש ממני ללמד אותו לשחק. הוא שיחק והצליח לתת כמה מכות, עד שנכנס העוזר שלו ובדחילו ורחימו אמר: 'הרב! אתה משחק בטטריס? סבא הסתכל עליי ועל העוזר ואמר 'זה הנכד שלי שהגיע מרחוק ולא יוצא לנו להיפגש לעתים קרובות. הוא שמח שאני משחק אתו, ואני שמח שאני איתו. מה לא בסדר?' סיפור נוסף שנכדיו ונכדותיו של הרב גץ מספרים מדגים איך לימד את אחד הנכדים לרסן את זללנותו. אותו נכד אהב קרמבו וכשאכל את הממתק, עשה זאת בתאוה רבה. עמיחי: "סבא אמר לו שיאכל קרמבו אחד או שניים, לא יותר ובלי תאוה כל כך גדולה. הנכד הנהן לאות שהבין והמשיך לזלול, ואז הסבא הציע לו עסקה. הוא שם לפניו קופסה ובה 24 קרמבו. ואמר 'אם תגמור את כולם תקבל ממני כל שבוע קופסה חדשה, אם לא - אתה צריך להתחייב בלי נדר, להפסיק לאכול כמויות גדולות של קרמבו ולשנות את צורת האכילה שלך". הנכד הסכים והתחיל לאכול קרמבו מן הקופסה. בקרמבו העשירי הוא נשבר והחל להחביא קרמבו מתחת לשולחן ועל מושב הכיסא עליו ישב (כן, הוא ישב על הקרמבו). כשהגיע לקרמבו ה-24 חייך בניצחון אל הסבא וביקש את קופסת הקרמבו שהובטחה לו. הסבא ענה 'הסכם זה הסכם, אבל קודם תראה מה החבאת מתחת לשולחן ותקום בבקשה מהקרמבו שהתיישבת עליהם, זה בל תשחית. ועכשיו תתחיל לקיים את הצד שלך בעסקה".

על שלא ניצל כראוי את הזמן שיכול היה להיות אתו. הוא נזכר בגעגועים בתחושה המרוממת של ההליכה יחד לכותל בערב שבת: "סבא נראה כמו מלאך עם הכובע הלבן, הזקן והבגדים הלבנים וריח גאה עדן שהיה לו. הייתי גאה ללכת אתו יד ביד. אנשים היו רוצים לנשק לו את היד, אבל הוא היה מזיז אותה במהירות, ברח מכבוד ומגינוני רבנות". המסר שהוא מעביר בהצגה "מול האבנים" הוא "אנחנו לא לבד פה בעולם". את המסר הזה הוא מעביר גם לחולי סרטן מבוגרים בעבודתו כליצן רפואי בהדסה במחלקות אונקולוגיות. "אל הילדים כולם ניגשים, אל המבוגרים לא". עמיחי מנחה סיורי תיאטרון ברובע היהודי. הסיור מתחיל בשער יפו, ומתקדם לעבר הישיבה והבית של הרב גץ. לאורך הסיור עמיחי מספר לקהל על הרב, על אירועים ודמויות, ומתאר את גדולתו בכך "שלא התייחס בזלזול לאף אדם, הבין את המצוקה, את השורש, נתן לכל אחד את המקום שלו". אחד האירועים שעמיחי אוהב לספר מדגים זאת: "הגעתי למשרד בכותל. סבא היה

הרב גץ בסוכה

ספר למשחק בחולון, עבד שלוש שנים בתיאטרון "מראָה" בקרית שמונה, התחתן והקים עמותת תיאטרון ברמת הגולן. ההצגה "מול האבנים" עוסקת בחיבור שבין נכד, הורים וסבא. בהצגה, כמו גם בחייו, עמיחי מתייחס לסבו באהבה רבה ומצטער

רב הכותל שכל שניים מבניו

שכלה המשפחה בשנת התשמ"ה בן נוסף, יאיר גד הי"ד שנהרג בתאונה עם נהג משאית ערבי.

במהלך כהונתו כרב הכותל, הרחיב הרב את המקום, תמך ועודד את החפירות בכותל ואת מפעל מנהרות הכותל. הרב גץ נפטר בשנת התשנ"ה-1995, ואשתו הרבנית אסתר גץ המשיכה לגור בבית ולהחזיק את הישיבה עד שנת התשס"ב-2002.

ביתם הפרטי שופץ וחודש בשנת 2004 תוך כדי שימור האופי המיוחד ומראהו של הבית. היום מתקיימים בבית סיורים מטעם המכון למורשת הרב גץ.

הרב מאיר יהודה גץ נולד בשנת 1924 בתוניס. לאחר מלחמת העצמאות עלה לארץ עם אשתו הרבנית אסתר וארבעת ילדיהם, אל המושב כרם בן זמרה, שם כיהן במגוון תפקידים תורניים וחינוכיים. לבני הזוג נולדו בארץ עוד שבעה ילדים. אחד מהם, אבנר גץ הי"ד נהרג במלחמת ששת הימים בקרב על הכותל. לאחר נפילת הבן המשפחה עברה לירושלים, ובשנת 1968 מונה הרב למתאם רחבת הכותל, ואחר כך לרב הכותל והמקומות הקדושים בארץ ישראל. במקביל התמנה לתפקיד ראש ישיבת המקובלים בית אל בעיר העתיקה. שנים אחר כך

פנקס המידות של הרב גץ

ושל המשפחה והמעבר לירושלים בעקבות נפילתו. אבנר היה מאורס ולא זכה להקים בית ולא זכה להביא ילדים. מכינת אבנר בעכו קרויה על שמו ותלמידי המכינה הם ילדיו".

ספרה השני של לילי הורביץ גץ "סודות חייו של סבא כותל", נכתב לכבוד הנכד מאיר יהודה גץ. בספר מתואר מסע בר המצווה אליו יוצא הנכד מצויד במפה שהוריו הכינו לו, כדי לגלות את סודות חייו של סבא כותל, מהולדתו בטוניס ועד יום פטירתו. בין היתר הנכד מגלה כיצד סבא

בתו הצעירה של הרב גץ, לילי הורביץ.

לילי הורביץ גץ, בתו הצעירה של הרב גץ, עורכת דין וטוענת רבנית, מנהלת את עמותת בית הרב גץ שהוקמה לאחרונה ומרצה על דמותו של אביה. לילי כתבה שני ספרי זיכרונות מבית אביה. האחד "הצנחן שלא זכה לגעת באבני הכותל" מספר את סיפורו של הצנחן אבנר גץ הי"ד, בנו של הרב גץ שנלחם במלחמת ששת הימים בקרב לשחרור ירושלים. הוא נהרג מכדור של צלף ירדני מהחומה בראשו, במקום הנחת התפילין של ראש, בחצר המטרה מימי ירמיהו

הנביא בבית הקברות המוסלמי סהרה. לילי מספרת: "כשאבא קיבל את הבשורה הוא אמר 'אוי לי שכך קרה לי ואשרי שזכיתי' כלומר, 'אוי לי שבני נהרג על שחרור ירושלים ואשרי שזכיתי שבני היה ממשחררי ירושלים'.

בספר חושפת לילי הורביץ גץ את כאבה כאחות שכולה: "הייתי בת שמונה וחצי והתמודדתי עם השכול לבד. במשך 50 שנה שתקתי. בספר אני מעלה את כאב ההתמודדות שלי

הנביא בבית הקברות המוסלמי סהרה. לילי מספרת: "כשאבא קיבל את הבשורה הוא אמר 'אוי לי שכך קרה לי ואשרי שזכיתי' כלומר, 'אוי לי שבני נהרג על שחרור ירושלים ואשרי שזכיתי שבני היה ממשחררי ירושלים'.

בספר חושפת לילי הורביץ גץ את כאבה כאחות שכולה: "הייתי בת שמונה וחצי והתמודדתי עם השכול לבד. במשך 50 שנה שתקתי. בספר אני מעלה את כאב ההתמודדות שלי

ספריה של לילי הורביץ

ספריה של לילי הורביץ

14 המידות שהרב כתב לעצמו ומצאו בכיס מעילו

המחנכים היהודים המשיכו ללמד במחתרת

בגטאות פולין וליטא הוקמו מערכות חינוך מעוררות השתאות שרוב תלמידיהן לא שרדו. כך עולה מאסופת תעודות שערכה לאה לנגלבן "לחיות וללמוד", שראה אור בהוצאת המרכז ללימודי השואה במכללה ירושלים

כתבה: בת שבע פומרנץ | צילם: רפי קוץ

של אברהם וייס חבר היודנראט הראשון של גטו ורשה, הוסיפה: "המחשבה שאלפי ילדים מסתובבים בחוסר מעש או שוהים עם הורים מפוחדים, והפחד מהבערות של ילדינו הדיר שינה מעינינו".

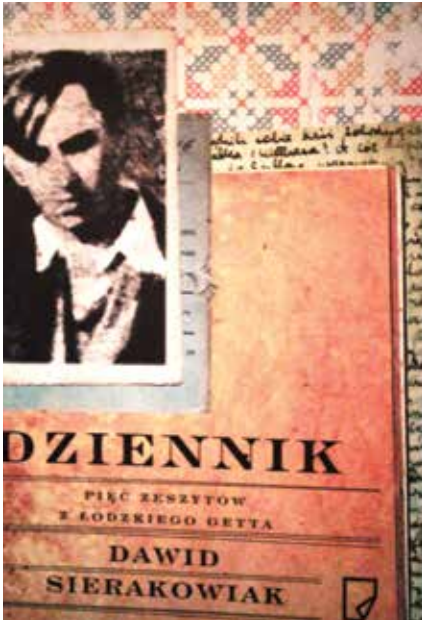
עונש למורים לתלמוד

הגטאות הראשונים הוקמו בפולין בחודשים

של היות יהודי ועל אודות תכלית הקיום היהודי, אומרת לאה לנגלבן, מורה וחוקרת שואה.

המחנך הדגול יאנוש קורצ'אק תיאר את הדחף שהניע את המחנכים: "מוטלת עלינו אחריות וסולידריות מסורתית להושיט סיוע לילד. מנוולים נהיה אם נתכחש לה. עלובי נפש אם נפנה לה עורף". פנינה וייס, אשתו

סגרות הלימוד שהוקמו בגטאות פולין וליטא היו ברובן מחתרניות. למרות ההבדלים בין זרמי החינוך השונים הרבו המחנכים לעסוק בהוראת המורשת היהודית: "בצל המדיניות הנאצית שכפתה על היהודים את יהדותם, קיימו מורים ותלמידים דיון חינוכי על המשמעות

יומנו של תלמיד תיכון, דוד שירוקוביאק, שצולם בחנות של בית הכנסת בקזימירש חלנה (צילום: לאה לנגלן)

הספר עם אוסף התעודות שערכה לאה לנגלן

הריאלית בוויילנה, שצעדה עם תלמידי בית ספרה אל הגטו והפעילה את הגימנסיה בבית המדרש החרב של הקברנים. הלימודים התקיימו למרות שבכל בוקר כאשר מנתה את התלמידים ראתה שמספרם הולך ופוחת. ערב אחד, באוקטובר 1941, בזמן שהעלתה הצגה עם תלמידיה, נשמעו זעקות שהעידו שהגרמנים חוטפים אנשים. מירה ביקשה מכל התלמידים להסתתר ולהיות בשקט ובינתיים עמדה מחוץ לדלת להגן עליהם.

"כל הלילה שמרה מירה ליד הדלת. אם יפרצו החוטפים אל בית המדרש, היא תהא כפרת כולם, והחוטפים יחשבו כי אין איש בלעדיה והם יסתפקו בקרבנם היחיד". בסופו של אותו יום החוטפים לא נכנסו אל בית המדרש. הם חטפו את מספר הראשים הדרוש להם ועזבו את הגטו. בעת חיסול הגטו נשארו ממאה ושלושים ילדים שבעה בלבד. (מתוך ספרו של אברהם סוצקבר שהיה כלוא בגיטו וילנה, "גיטו וילנה", תל אביב 1947).

"הרוב הגדול של ילדים ובני נוער לא ביקר בבתי ספר כי מגיל 14 הייתה חובת צו עבודה", מציינת לאה. "ילדים צעירים יותר פרנסו את המשפחה. חלקם היו פעילים בהברחות וחלקם קיבצו נדבות".

"עברית היא שפתי"

המכנה המשותף לשתי הקהילות פולין וליטא, הוא מגוון הזרמים שפעלו בקרב הציבור היהודי בתקופה שבין שתי מלחמות עולם. "היו קהילות חסידיות, רבנים ותלמידי חכמים משיבות ליטאיות, ומפלגות 'המזרחי' ו'אגודת ישראל', אומרת לאה. "בקרוב בני הנוער היהודי התרחש תהליך התרחקות מלימוד

יאנוש קורצ'אק תיאר את הדחף שהניע את המחנכים: "מוטלת עלינו אחריות וסולידריות מסורתית להושיט סיוע לילד. מוולדים נהיה אם נתכחש לה. עלובי נפש אם נפנה לה עורף". פנינה וייס, אשתו של אברהם וייס, חבר היוזמא הראשון של גטו ורשה, הוסיפה: "המחשבה שאלפי ילדים מסתובבים בחוסר מעש או שוהים עם הורים מפוחדים, והפחד מהכערות של ילדינו הדייר שינה מעינינו"

אחת העדויות מספרת שבמחנה ה.ק. (הרסט פארק קראפט) ניצלו באחד ה"מטבחים" שמונים ילדים והוסתרו בחדר צדדי שהכניסה אליו הייתה דרך תנור פח. המורה אופסקין לייב היה נכנס בזחילה דרך התנור השכם בבוקר לחדר שנקרא "המלינה" ומלמד עד הערב.

עדות נוספת מגטו וילנה סיפרה על מירה ברנשטיין, המנהלת לשעבר של גימנסיה

האחרונים של שנת 1939, סמוך לכיבוש. בתי הספר היהודיים נסגרו ומאוחר יותר חלקם נפתחו מחדש באישור הנאצים. בגטו לודז' למשל, הוקמה מערכת חינוך מהמאורגנות בתולדות הגטאות, לאחר שהנאצים נתנו אישור להפעלת בתי ספר יסודיים ובתי ספר מקצועיים.

הלימוד התורני התקיים כולו במחתרת. דוד שירוקוביאק, תלמיד תיכון, תיעד ביומנו את היחס ללימוד התלמוד: "היום נתקיימה ישיבה של מורי הגטו עם רומקובסקי... הוא הזהיר את המורים מפני הוראת התלמוד, כיוון שהדבר זה גורר עונשים חמורים ביותר, והודיע שהתלמידים יוסיפו לאכול בבתי הספר, גם להבא ואילו המורים יועסקו חלקית בטיפול במגורשים ויוסיפו לקבל את משכורתם המלאה..."

ברוב הגטאות הגדולים בליטא: קובנה, וילנה ושאוללי, פעלו מרחבי למידה חשאיים או לגאליים למחצה. הרבה מהם הוסו כמפעלי עזרה סוציאלית כגון ה"מטבחים", שהיו בתי תמחוי או "פינות הילד" שהוקמו על ידי ועדי הבתים. בגטאות רבים הייתה התארגנות ללמידה ב"קומפלטים", היינו כיתות מחתרטיות שארגנו ההורים ופעלו כל יום בבית אחר, כשהמורים נשכרו על ידי ההורים.

ה"מטבחים", שהיו כאמור בתי תמחוי לחלוקת מזון במבנים ציבוריים, היסו מרחבי הוראה. בשנת 1941 היו בגטו ורשה 30 "מטבחים" שסיפקו כל יום 30,000 מנות מרק לילדים, וכל זרמי החינוך קיימו בהם הוראה חשאית. חברי תנועות נוער הקימו "פינות ילד", ערכו הפעלות, קיימו משחקים, העלו הצגות וחילקו אוכל. היו כיתות לימוד בבתי יתומים, במרכזי פליטים ובמבנים מאולתרים.

המחנך שלום קופר, מורה בגטו לודז' ומדריך בבני עקיבא: "כשבת היינו שרים זמירות שבת ויוצרים לנו 'עונג שבת' עם געגועים ותקווה לחיים אחרים. בהשראת השירים האמנו שהרע יחלוף ושיש לנו כשביל מה לחיות. הילדים אהבו את השעות האלה... דמיינתי עם 'הילדים שלי' כאילו חיים במציאות אחרת... כאמצעות השיחות, ההצגות, הריקודים והשירים, חיינו כאילו חיים אחרים"

מורה ותלמיד עם מפת ארץ ישראל

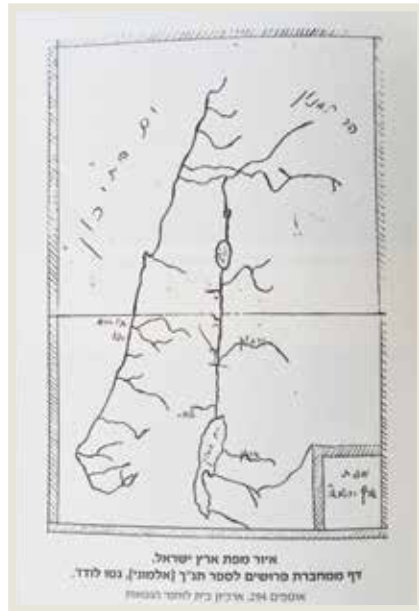
תורה וקיום מצוות, אבל הרוב עשה זאת בלי לאבד זיקה חזקה לעם היהודי, לתרבותו ולערכיו, אם כי היו גם חוגים רדיקאליים של יהודים מתבוללים."

הפיצול הזה לא חדל להתקיים בגטאות. המאבק בין הזרמים נמשך בגופים השונים ובמחלקות החינוך שהיו אחראיות על מסגרות הלימוד לילדים ולנוער בגטאות. הרשתות החינוכיות שפעלו לפני המלחמה נכנסו לגטאות וביניהן "חורב", "בית יעקב", "יבנה", "תרבות", "ציישא", "חדרים". גטו ורשה נמצא המוביל במגמת הפרטיקולרית האיךאולוגית. ובגטו וילנה למשל, התנהל מאבק קשה ומר לכיבוש עמדה במערכת החינוכית בין הפלג ה"בונדיסטי" והפלג הציוני.

הפיצול בין הזרמים השתקף בדיונים הנוקבים על שפת הלימוד בבתי הספר. רשתות "תרבות" ו"יבנה" נמנו עם הזרם שדגל בלימודים בשפה העברית. רשת "בית יעקב" שילבה לימודים ביידיש ועברית. היו גם לימודים בפולנית, שהייתה שפת הדיבור והלימוד במוסדות חינוך פולניים ובחלק מהמוסדות היהודיים.

בגטו וילנה גרם המאבק על ההגמוניה של השפות להחלפה של ראש מחלקת בתי הספר, בדרישה לאיזוש שוויוני של מורים מכלל הזרמים, והדגשה של תכנים ציוניים בתוכנית הלימודים. המחנכים הציוניים טענו כי "עד יומם האחרון של הגטו צריכה להישמע בו המילה העברית".

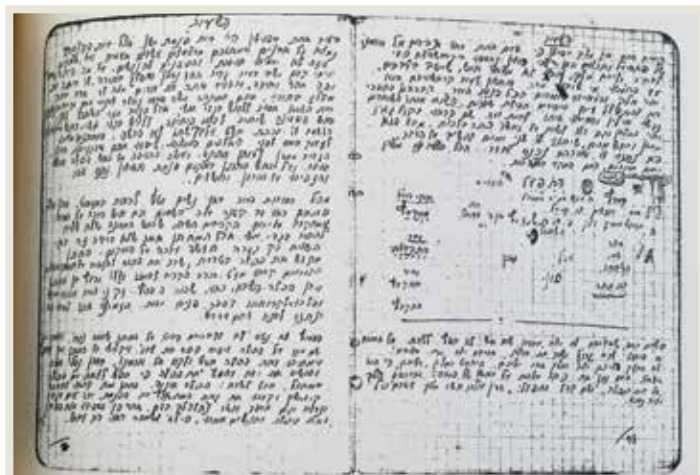
רותקה ליבליך, נערה מגטו אנדריאכוב בפולין, כותבת במקור בעברית ביומנה:

אזור מפת ארץ ישראל
דף מחברת מישישים לספר ה"ר" (אלמנט) בגטו לודז'
אוספים 340. ארכיון בית לוחמי הגטאות

1948
11.3
12. III
11.11.1948
11.11.1948
11.11.1948

תרגילי דקדוק עברי וחיבור בשפה עברית
דף מחברת טיוטה של תלמידת בית ספר "בית יעקב" בגטו לודז'
אוספים 340. ארכיון בית לוחמי הגטאות

עקב מרייש עובד במחרטה, בית ספר 'אורט' בגטו קובנה, דצמבר 1943.
ארכיון יד ושם

איסוף תפוחי אדמה בגינת ירקות בגטו קובנה, ספטמבר 1943.
ארכיון יד ושם

עובדים בגטו קובנה

לאה לנגלבן:
"מעמדם של המורים בגטאות היה שברירי. העבודה לא הגנה עליהם מפני הסיכון להישלח לעבודות כפייה או גירוש. ההוראה נתפסה בעיני השלטונות הגרמניים כבלתי מועילה, ואכן רבים מהמורים נספו באקציות הראשונות"

מקום מרכזי בחינוך הציוני וזה קישר את הילדים עם הדמויות והנוף של ארץ ישראל. התנ"ך אצר את זיכרון ארץ ישראל כמולדת העם היהודי, וכדגם של חיים מוסריים אידיאליים, בניגוד לחיים בגלות, מתארת לאה. "בבתי הספר היסודיים הובלטו הפרקים של סיפורי האבות. ילדים רבים נחשפו לראשונה בגטו לזהותם היהודית. בבתי הספר התיכוניים לימדו את ספרות הנביאים: עמוס, יחזקאל וישעיהו, ספרי אמ"ת: איוב, משלי ותהילים, פרקי תשנית לערכים חברתיים, מוסריים ואוניברסליים". פרקי ההיסטוריה היהודית נלמדו בגטאות בהקשרים עכשוויים. בלימודי תולדות ישראל שניתנו לחניכים אלה עבר כחוט השני הרעיון שעם ישראל, שסבל בכל הדורות ידע לא להישבר והחזיק מעמד בכל התנאים. "בשבת היינו שרים זמירות שבת ויוצרים לנו 'עונג שבת' עם געגועים ותקווה לחיים

"עברית אני לומדת, כי זו שפתי. אני יהודית וזה מוכרחה אני לדעת".

תלמידים נחשפו לראשונה לזהותם היהודית

תוכנית הלימודים בגטאות הייתה המשך לתוכנית הלימודים בבתי הספר שפעלו לפני השואה. במסגרות בית הספר היסודי נלמדו מיומנות הקריאה והכתיבה, לימודי יידיש, עברית, חשבון, תורה, גמרא, מעגל השנה והמועדים, סיפורי תנ"ך, תולדות ישראל וגאוגרפיה של ארץ ישראל, סיפור ומשחק והתעמלות. בתיכונים לימדו תנ"ך, היסטוריה כללית ויהודית, ספרות כללית ויהודית, מתמטיקה, גאוגרפיה, מדעי החיים ושפות. מקצועות היהדות תפסו מקום מרכזי בתוכניות הלימודים. התעצמה מאוד ההתמסרות ללימודי היהדות, לטיפוח ולהעמקה של ערכי הזהות והמורשת היהודית לדורותיה. "ללימוד התנ"ך היה

אחרים. בהשראת השירים האמנו שהרע יחלוף ושיש לנו בשביל מה לחיות. הילדים אהבו את השעות האלה... דמיינתי עם 'הילדים שלי' כאילו חיים במציאות אחרת... באמצעות השיחות, ההצגות, הריקודים והשירים חיינו כאילו חיים אחרים... גם מחנכים אחרים של תנועות אחרות עשו עם הילדים כמיטב יכולתם, הקניית רוח ציונית, לימוד עברית ושירת ארץ ישראל". כך כתב המחנך שלום קופר מורה במרישין, גטו לודז', ומדריך בתנועת בני עקיבא.

"איך לימדנו, איך צחקנו"

"מעמדם של המורים בגטאות היה שברירי. העבודה לא הגנה עליהם מפני הסיכון להישלח לעבודות כפייה או גירוש", אומרת לאה. "ההוראה נתפסה בעיני השלטונות הגרמניים כבלתי מועילה, ואכן רבים מהמורים נספו באקציות הראשונות". מורים ומשפחותיהם

תלמידות בשיעור תפירה

המציאות של סכנת המוות האורבת בכל רגע בגטו ולא מרפה. "מדהים ונוגע ללב לגלות, שבמצב הקיצוני הזה, בתוך כל הזוהמה, שתוכנן כדי להרוס את הכבוד העצמי והמרחב האנושי, שם, בכל פינה צצה סולידריות, יצירה, חשיבה, הומור, בקורת, ואלפי תגובות פשוטות ושגרתיות נוספות. כולל השירה. שירה עם עוצמה, קורעת, באמצעות הגיון המילה, המוזיקה שלה, הקצב והחריזה שלה, היא גאלה את המשורר ואת הקהל שלו במחתרת מעולם הגטו, החזירה אותם לשפיות, לרגישות ולמרחב האנושי. מזווית הפרק הזה על חיי היהודים בשואה, אפשר ללמוד על חירותו של נפש האדם ועל היצירה הפעילה גם ולמרות כליאתו". ■

בני נוער בהקפות שמחת תורה בגטו לודז'.

בשמחת תורה

חוו גם רעב ואובדן, ובכל זאת בחרו להמשיך וללמד למרות הייאוש. בגטאות הגדולים הוקמו מחלקות חינוך שהעסיקו מורים מחדש, וההנהגה דאגה לשכרם. רבים קיבלו שכר מההורים ששכרו מורים לילדיהם או לקבוצת ילדים שהתקבצה בבתי פרטיים. בגטו קובנה "המשרד לענייני בתי ספר" הכריז על מפעל "מורים עבור כיכר לחם". במקרים רבים הקמח ותוספת כיכר לחם המירו את התשלום. פאיע וואפנר לוי, מורה בגטו וילנה כותבת: "ככל שעבר הזמן התקשינו להאמין הכיזד, על רקע החיסולים, הרציחות והאכזריות, יכולנו אנחנו המורים, לבצע את המשימה עם הילדים... איך לימדנו, איך צחקנו וגרמנו לילדים לצחוק, איך שרנו וגרמנו לילדים לשיר, איך חיפשנו דרכים להשכיח מהילדים את

בפורים

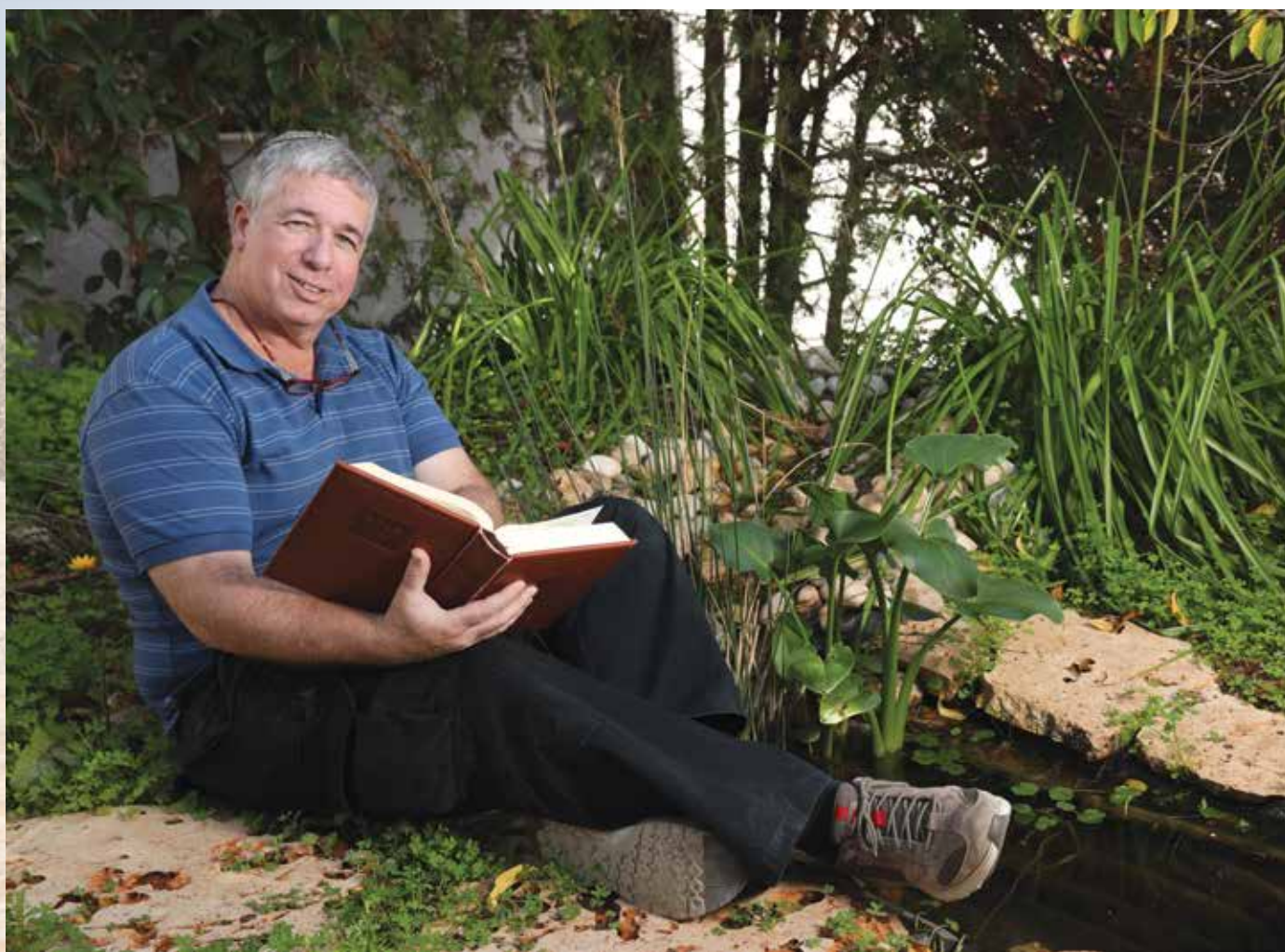
"המורים שלי הגיעו מפולין ומליטא"

לאה לנגלבן נחשפה לראשונה לעדויות על מערכות החינוך בגטאות במסגרת עבודת המאסטר שלה: "החיים הדתיים בגטו קובנה". חברי תנועות הנוער בגטו זה פעלו במחתרת והעניקו לחניכיהן חיי תרבות תוססים מלאי עניין ותוכן בצל החיים בגטו. לאה נולדה וגדלה בבואנוס איירס וספגה בבית את שפת היידיש. הוריה, ברוך בענדעט וציפורה נוזשיק, היגרו מפולין לארגנטינה בשנות ה-20 של המאה הקודמת, אך רוב בני משפחותיהם נספו בשואה. לאה למדה חצי יום בבית ספר יסודי ממלכתי וחצי יום בבית ספר יהודי "ד"ר הרצל". בתיכון החלה את הלימודים היהודיים בסמינר של הקהילה היהודית בבואנוס איירס (ביידיש ועברית) והמשיכה ב"מכון ללימודי יהדות" בעיר. "לימדו אותי מורים שמוצאם מפולין ומליטא שהגיעו לארגנטינה ערב השואה. הם היו חברים וקולגות של המורים שנספו בגטאות". לאה הייתה חברה בתנועת בני עקיבא. כשסיימה את לימודיה בשנת 1963 נשלחה על ידי התנועה ללמוד ב"מכון למדריכי חו"ל" ובהמשך למדה ב"מכון גולד" להכשרת מורים, שניהם בירושלים. היא שבה לארגנטינה והתחתנה. בשנת 1967 עלתה עם בעלה לקיבוץ עין צורים. את התואר הראשון בלימודי ארץ ישראל ותולדות עם ישראל קיבלה מאוניברסיטת בר אילן, ואת התואר השני מאוניברסיטה העברית. היא עבדה כמורה וניהלה את המרכזיה הפדגוגית במכללה האקדמית לחינוך בגבעת וושינגטון.

מורה בשירות התנ"ך

במשך 23 שנים השתתף המורה לתנ"ך אייל רוטשילד בהפקת חידון התנ"ך העולמי במסגרת שירותו במילואים. כשהפיקוד העליון בצה"ל הורה להעביר את האחריות להפקת החידון למשרד החינוך הוא הרגיש שצה"ל שומט מידי כלי חינוכי חשוב

כתב: אבינדב ויתקון | צילמה: מרים צחי

המורה לתנ"ך אייל רוטשילד

אהבתו לתנ"ך הביאה אותו להשתתף בשנים 1992-2015, בצוות ההפקה של חידון התנ"ך העולמי כחלק משירות המילואים שלו. "זו הייתה חוויה בלתי נשכחת. הפקנו את החידון בשליחות צה"ל שראה בתנ"ך נדבך מרכזי בנכסי החינוך והרוח של הצבא. "היינו צוות קטנטן, כחמישה אנשים שעשו את חידון התנ"ך, ועשינו הכול, לעתים בתנאים שלא יאומנו. התגייסנו למילואים שבוע לפני פסח וסיימנו אותם עם סיום החידון ביום העצמאות.

האוויר. זה מהפך עצום שהתחולל במדינת ישראל, והוא התחולל בתקופה קצרה מאוד."

23 שנים בשירות התנ"ך

כשרוטשילד מדבר על התנ"ך והדור הצעיר הוא מדבר עמוק מהלב, בשמחה, באהבה ובתחושת שליחות. הוא לא "מקטר" אלא מסביר מדוע הוא, שהיה איש הייטק מצליח, מבלה את מיטב זמנו בהוראת תנ"ך לילדים מתקשים שהתנ"ך אינו מעניין אותם.

מודעות לערכו החינוכי של התנ"ך עבור חיילי צה"ל התעוררה באייל רוטשילד כאשר שירת בצבא בחיל חינוך: "בהכנה לאחד הקורסים שאלנו את החניכים 'מדוע אתם פה?' וכל החיילים החילונית ענו 'אנחנו פה בגלל התנ"ך'. חלפו השנים והבן שלי חוזר מהטירונות ומספר שמפקד הפלוגה שאל אותם את אותה שאלה ממש. כמה חיילים הצביעו אבל אף יד של חייל חילונית לא הורמה. השאלה נותרה בחלל

אייל רוטשילד עם רעייתו מלכה באתר ארכיאולוגי סמוך לברקן

ובלע סיפורים בהמשכים על אורד וינגייט והתמכרותו לתנ"ך.

"גדלתי בפתח תקוה, אבל כשלמדתי בשיבת ההסדר בשילה, התאהבתי בשומרון. חלמתי לגור פה, אבל רק עשר שנים לאחר החתונה לקחתי את אשתי מלכה לטיול בשומרון וגם היא התאהבה". ביולי 1999, ערב פרוץ האינתיפאדה השנייה, עברה המשפחה ליקיר. "כשהמהומות פרצו אשתי אמרה לי 'אולי נחשוב על זה שוב?' אמרתי לה, 'כשאני קם כל בוקר ורואה את הרי השומרון נפרשים לנגד עיני כול כולי אומר 'טוב להודות לה', ועכשיו את רוצה להחזיר אותי לפתח תקוה?' וכך זה ירד מהפרק".

עם תום שירותו הצבאי בחיל חינוך ניסה אייל להשתלב בעולם התקשורת. "ב-1989 השתחררתי מצה"ל והייתי מראשוני הסטודנטים ללימודי הטלוויזיה באחת המכללות ללימודי תקשורת שצצו כפטריות אחרי הגשם בעקבות הולדתו של ערוץ 2 הניסיוני". לאחר שהבין שלא יקבל תקן ברשות השידור, עשה הסבה להייטק והתקדם בחברת קומברס. "לא היו לי ימים ולא לילות, לא ראיתי את הילדים, פשוט נתתי הכול לעבודה. בסופו של דבר שאלתי את עצמי בשביל מה כל זה, במיוחד שלא ממש נהניתי מזה".

בעקבות ראיון ב"מעריב" לרגל ציון 40 שנים למלחמת ששת הימים. על השפעת

בין פתח תקוה לשומרון

אייל רוטשילד (50) נשוי ואב לחמישה מתגורר ביקיר שבשומרון. הוא גדל בפתח תקוה, למד בחינוך הדתי והתאהב בתנ"ך מאז עלעל כילד בחוברות "הארץ שלנו"

"להיות מחנך של מתבגרים ומתבגרות בבית ספר חילוני דורש לא מעט פתיחות, הכלה, וכמובן הסוּן אהבה. אף פעם לא להיות שיפוטי, ועם זאת להציב גבולות ולצפות מהם לגדול, לחשוב, להיות מסוגלים לעבור תהליך פנימי. זה לא סובן מאליו, זה מאתגר, אבל עבורי זו פשוט התגשמות כל החלומות"

במשך השנים חברים שאלו אותי איך אני מוותר על יום העצמאות למען החידון, ואמרתי להם שזה כמו לשאול את הכהן הגדול איך הוא מוותר על יום הכיפורים בבית הכנסת למען עבודה בבית המקדש. זו הייתה ההרגשה שלי. אין שנה שבה לא בכיתי כשראיתי את הילדים נעמדים סביב ראש הממשלה ושרים התקווה. זה היה מדהים".

העברת החידון מידי צה"ל יצרה אצל רוטשילד תסכול גדול מעצם העובדה שקצין החינוך לא מבין את תפקידו של התנ"ך בצה"ל. אני אמרתי לו בשנה האחרונה שלי בהפקת החידון, שתפקיד קצין חינוך זה לראות איך לערב את צה"ל יותר בחידון התנ"ך, ולא איך להוציא את עצמו ממנו, אבל הוא לא חשב כמוני".

יצוין כי ההחלטה להעביר את האחריות להפקת חידון התנ"ך העולמי לנוער יהודי התקבלה לאחר בדיקה שהעלתה כי עלות ההפקה של החידון מסתכמת מדי שנה ביותר ממיליון שקלים, לא כולל הוצאות גלוות.

הגורמים שערכו את הבדיקה הסיקו כי אין זה נכון שצה"ל יהיה גוף מממן לאירוע והעבירו המלצה לידי המטכ"ל, להעביר את ההפקה למשרד החינוך. במכתב שנשלח למשרד החינוך הודיע צה"ל כי ישמח לסייע, אך לא לשאת בעלות החידון.

המלחמה ההיא על חייו, הוא עזב את קומברס והחל לחפש לעצמו דרך חדשה.

“חבל שאתה לא עוסק בחינוך”

הוא החל ללמוד הדרכת טיולים בירושלים, פתח עסק להפקת סרטונים והקדיש את זמנו ללימודי ארץ ישראל. לא חלף זמן עד שמצא את עצמו מרצה בנושא ירושלים. “לאחר אחת ההרצאות ניגשה אלי מישהי ואמרה לי שחבל שאני לא עוסק בחינוך. גם הילדים שלי אמרו לי כל הזמן שאני חייב להיות מורה. נרשמתי ללימודים והתחלתי ללמוד הוראה. היום אמא שלי מזכירה לי שהיא אמרה לי שזה הייעוד שלי עוד כשהייתי בחיל חינוך.”

מחנך דתי בבית ספר חילוני

לאחר שסיים לימודי הוראה ב“מכון הרצוג” פרסם רוטשילד בעמוד הפייסבוק שלו שסיים לימודי הוראה והוא מחפש עבודה. “לאחר כמה זמן קיבלתי טלפון מ’אנקורי’, ומאז קרוב ל-10 שנים אני שם”. רוטשילד עובד כמחנך כיתה י”א ב“אנקורי” פתח תקווה ומגיש לבגרות בתנ”ך. “להיות מחנך של מתבגרים ומתבגרות בבית ספר חילוני דורש לא מעט פתיחות, הכלה, וכמובן המון אהבה. אף פעם לא להיות שיפוטי, ועם זאת להציב גבולות ולצפות מהם לגדול, לחשוב, להיות מסוגלים לעבור תהליך פנימי. זה לא מובן מאליו, זה מאתגר, אבל עבורי זו פשוט התגשמות כל החלומות.”

תלמידיו של רוטשילד אינם תלמידים “רגילים”, אלא מקבץ של תלמידים, חלקם מחוננים, חלקם בעלי קשיים לימודיים, רקע משפחתי קשה, ספורטאים מצטיינים, וכל מי שלא מצא את עצמו במסגרות הרגילות. “באנקורי אוספים את כולם ומתאימים להם חליפה אישית, ואני עושה את זה עם הרבה מסירות ואהבה. זה ראש לגמרי אחר, והתוצאות בשטח: אנחנו התיכון היחיד שבו אין בכלל אלימות, וביום הראשון ללימודים התלמידים רצים לחבק את המורים שלהם.” את אהבתו הגדולה לתנ”ך מחבר רוטשילד עם אהבתו לתלמידים: “אני לא יודע אם אני המורה ‘הדתי הקלאסי’. אני עוסק בפשט בעיקר, ומעורר את הילדים לומר כל מה שהם חושבים, אפילו אם זה לא נעים לשמוע. אני רוצה שהם ישמיעו את הקול שלהם, את התמיהות, את הכעס.”

תלמידים רבים אדישים לתנ”ך, מתקשים להבין אותו, ולא יודעים איך לגשת אליו. רוטשילד רוצה לגרות אותם להגיב, ויודע שחלק מהתגובה לא קשורה כלל לתנ”ך, אלא למקום האישי והרגשי שבו הם נמצאים. “הילדים היום רחוקים מהתנ”ך. הם יורקים דם כדי להצליח, וחלק מההתמודדות שלהם עם התנ”ך היא גם זו שבונה אותם מבחינה רגשית ואישיותית. זה תהליך, תהליך של אמון ביכולת להצליח,

“הילדים היום רחוקים מהתנ”ך. הם יורקים דם כדי להצליח, וחלק מההתמודדות שלהם עם התנ”ך היא גם זו שבונה אותם מבחינה רגשית ואישיותית. זה תהליך, תהליך של אמון ביכולת להצליח, של קשר עם המורה, של יציאה מהמקום שהם ברחו אליו”

של קשר עם המורה, של יציאה מהמקום שהם ברחו אליו.

“כשנתתי שיעור לדוגמה בבית ספר דתי כמורה מתלמד, התלמידים מחאו לי כפיים בסוף השיעור. פה זה לא קורה. פעם, כשדיברתי על סיפור הבריאה, אחת הילדות התפרצה בזעם אדיר, וצווחה: ‘מה אכפת לך (לאלוקים) שאנשים יעבדו אלילים?!’”

“אחרי השיעור ניגשתי אליה ואמרתי לה

עטיפת ספר הרפתקאות לבני נוער שכתב אייל רוטשילד על ההיסטוריה של ירושלים ויצא לאור ב-2016

תודה. ההתפרצות הזו סייעה לי להפוך את הילדה הזו לפרויקט שלי, ובסוף ראיתי גם את התוצאה. זה ממש לא מובן מאליו ללמד בכיתה כזו, וזה בדיוק מה שרציתי, שיהיה קשה, אבל שבסוף ארגיש שעשיתי משהו.” כיצד מנגישים את התנ”ך לנוער חילוני? אייל: “המשימה שלי היא להראות להם עד כמה התנ”ך רלוונטי לחיים שלהם,

לשורשים שלהם, לעיצוב האישיות שלהם, לזהות, לעולם המוסרי שלהם. ולכן הגישה שלי היא קודם כל דרך הפשט. אני מתחיל עם פשט הטקסט ומתחיל לאתגר אותם: מה כתוב פה? למה זה כתוב ככה ומדוע? רק בסוף, אחרי שהקפנו את הפשט מכל הכיוונים אנחנו יכולים להתקדם לחז”ל ולמדרשים.

“כשאני מלמד על מגדל בבל למשל, אני שואל אותם, מדוע התנ”ך לא אומר מילה אחת על חטאם של בוני המגדל? יש שתי אפשרויות לפרש מדוע התערב אלוקים ופיזר את פרויקט הבנייה הזו: האחת של לייבוביץ, שאומר שהבעיה הייתה בכך שכל העולם היה ‘שפה אחת ודברים אחדים’, כלשון המקרא. כלומר, האחדות הזו היא ניוון המין האנושי ופתח לעריצות, ואם כן, פיזור מגדל בבל היה למעשה חסד אלוקי.

“אפשרות אחרת לפרש את חטא בוני מגדל בבל היא על פי דברי ר’ שמעון במדרש הידוע, שחטאם היה בכך, שאם הייתה נופלת לבנה הם היו בוכים ואם היה נופל פועל, הם לא היו שמים לב. אני שואל את התלמידים במה זה שונה מהמציאות שלנו? האם לנו אכפת מפועלי הבניין שנהרגים בתאונות עבודה, או שרק מחירי הנדל”ך מעניינים אותנו? במה אנחנו שונים מדור מגדל בבל? כלומר, רבי שמעון במדרש זועק נגד התפיסה העקומה הזו שמקדשת את החומר ושוכחת את בני האדם, וזה דבר שרלוונטי גם היום.

“בעיני הכי חשוב שהילדים לא יגדלו בלי לעבור תהליך פנימי. אני אומר להם בפירוש: אתם נמצאים בתקופה של עיצוב עצמי, והכי גרוע שתצמחו בלי לשאול שאלות ובלי לחשוב, ואף מקצוע שתלמדו בבית הספר לא יעלה את השאלות המוסריות והקיומיות שמעלה התנ”ך. רק בתנ”ך תיתקלו בשאלה מי נחשב צדיק ומדוע, מה נחשב לראוי ומה נחשב לרע. וכמובן, אני פותח את שנת הלימודים באותה שאלה מהטירונות: למה אנחנו פה? מאיפה באנו? ואני אומר להם, שאם אנחנו רוצים להבין את התרבות שלנו ולמעשה את התרבות המערבית כולה, ואפילו את האסלאם, אנחנו צריכים לדעת שהכול יוצא מהתנ”ך. התנ”ך הוא השורשים שלנו פה.”

יש תוצאות?

אייל: “התשובה מורכבת, כי לא כולם מגיבים באותה צורה. אבל אם אני מקבל טלפון מאימא שהבן שלה חזר הביתה ולא מפסיק לדבר על ספר איוב, או שילדה מתקשה עם סיפור חיים לא קל, שעשיתי מאמץ אדיר להגיע אליה ולחבר אותה ללימודים, מגיעה למרתון לימודים מיד אחרי בגרות במתמטיקה ומוציאה 92 בבחינה, אז זה מדבר בעד עצמו, לא? רק להרים את הטלפון כדי לבשר לה את הציון שהיא קיבלה בבגרות שווה את כל המאמץ.”

נץ מצוי ממריא לאחר רחצה, הצילום שזיכה את שחר כהן בפרס החברה להגנת הטבע

ללמד מורים לתקשר בשפת הצילום

שחר כהן, מנהל מכללת קריית אונו לצילום, זכה השנה בפרס החברה להגנת הטבע על צילום הטבע הטוב ביותר. בנוסף להיותו צלם טבע מוערך כהן הוא מורה ותיק לצילום. לטענתו מורים צריכים לנצל את שפת הצילום, שהיא השפה של הדור הצעיר, כדי להתחבר לתלמידיהם ולהעשיר את התהליך הלימודי

כתבה: אפרת אור | צילומים: שחר כהן

שהוא בית ספר הישגי ותחרותי, ובגלל אהבתו לצילום עבר לבית הספר ויצ"ו צרפת. הוא אהב מאוד את בית הספר ולימים שב ללמד בו כמורה לצילום. בצבא שירת במודיעין ולמד דרכי הסוואה. "תרגלנו הסוואה בחולות. למדנו להכין עמדת עכביש ולהמתין בסבלנות בתצפית בשטח. אהבתי את זה. אהבתי את השקט כשאתה לבד בשטח ומחכה. היכולת הזאת להסוות את עצמך ולחכות בסבלנות שירתה אותי כשהפכתי לצלם טבע.

"כשאני במסתור בעל החיים לא רואה אותי. אני יושב ומחכה עד שהוא מגיע. אני יודע

חברת ניקון סגרה את קו היצור של מצלמות קומפקטיות כי אין בזה צורך. הכול מצולם בטלפון ועובר דרך הרשת. התלמידים של היום נולדו לתוך המציאות הזאת. השפה הצילומית טבעית להם ומורה שרוצה להתחבר עם תלמידיו, צריך לדעת להשתמש בכלי הזה. יש אינספור אפשרויות למורי כל המקצועות להשתמש בצילום להוראה".

נחש הצפע עבר על הרגל

שחר גדל במשפחה חילונית בשכונת רמת אביב. הוא התחיל ללמוד בתיכון אליאנס,

צילום הוא השפה של הדור הצעיר ולכן חשוב שמורים יידעו להשתמש בה, כדי לתקשר אתה וכדי לשפר את הלמידה באמצעותה", כך טוען שחר כהן, מורה ותיק לצילום העומד בראש מכללת קריית אונו לצילום זה 19 שנה. להמחשת דבריו הוא מביא את הנתון המדהים לפיו כמות החומר המצולם שנאסף מהמצאת המצלמה עד היום במשך כ-160 שנה, משתווה לחומר המצולם כיום במשך יום אחד.

"האפשרות לצלם במצלמות טלפוניות הגדילה מאוד את נפח החומר המצולם.

הצלם שחר כהן

אומר למורים שלי 'אל תעשו' כי אני סומך עליהם ורוצה לתת להם את האמון והחופש ללמד כפי הבנתם."

לתעד את הפלא

מלבד עיסוקיו כמורה וכמנהל, שחר עוסק גם בצילום מסחרי. אבל אהבתו הגדולה היא צילומי טבע המשלבים את אהבתו לבעלי חיים עם אהבתו לארץ. "אני אוהב לצלם בטבע רק בארץ", הוא מצהיר. את צילומי הטבע הוא למד להכיר דרך צלם הטבע הנודע יוסי אשכול. "הוא הביא אותי לתוך מסתור בשטח והשאיר אותי שם לבד. התאהבתי בזה.

"בשבילי הדבר המשמעותי הוא לתעד את הטבע, את הפלא הגדול הזה, את המחזוריות של הטבע. אני אוהב להראות את הדברים היותר יפים. אני לא אוהב פרובוקציות ולא אוהב לצלם את הדברים הלא יפים, ואולי בגלל זה אני כל כך נמשך לצילומי טבע. גם כשאני מצלם אנשים אני אוהב לצלם את הצד האנושי היותר יפה."

מתנדב, תרמתי מח עצם ואני מוכן להמשיך ולתרום."

אחרי שבע שנות הוראה בויצ"ו צרפת, נרשם שחר להמשך לימודים במכללת קרית אונו. בסיום שנת לימודיו הראשונה, הוצע לו להצטרף לצוות מורי המכללה וכעבור עוד שנה הוצע לו להפוך למנהל. "נתנו לי הזדמנות ואני שם כבר 19 שנה."

העובדה שרוב הסטודנטים במכללה הם חילונים אינה מהווה מכשול. "מבחינתי הוראה וניהול המכללה זו שליחות. אני מכיר את שני העולמות כי גדלתי כחילוני ואני מכיר את השפה. היחסים ביני לבין הסטודנטים הם יחסים של כבוד ורצון להכיר וללמוד. לפעמים דווקא הסטודנטים שיש להם מראה חיצוני מאיים כמו למשל הרבה קעקועים מתגלים כבעלי נפש מדהימה. אני יודע לקבל את התלמידים שלי כמות שהם."

אני לא כופה את האמונות שלי על אף אחד. אם מורה שלי ירצה ליזום פרויקט שלא יתאים לאמונותיי, לא אפריע לו. אני לא

שהוא יגיע כי אני יושב בטריטוריה שלו. אני אוהב את הזמן הזה כשאני מחכה לבעל החיים שאני רוצה לצלם. לבד זה בשבילי זמן תפילות ומחשבות על החיים. פעם אחת מרוב שישבתי בשקט עבר על הרגל שלי נחש צפע."

החזרה בתשובה

אחרי הצבא הוא למד צילום במכללת הדסה ירושלים ובסיום הלימודים החל ללמד צילום בתיכון ויצ"ו צרפת בו למד. הוא פגש את אשתו ליאת, תלמידת צילום שגדלה בבית דתי בנוה צוף. אחרי שבת אחת אצל הוריה בנוה צוף, החליט שחר לשנות את מסלול חייו. "אמנם גדלתי בבית חילוני, אבל הייתה בי משיכה לדת ולאמונה", הוא מסביר. ההיכרות עם ליאת ומשפחתה הובילה אותו לחזרה בתשובה.

בני הזוג הקימו את ביתם בנוה צוף. "24 שנה אנחנו ושבעת ילדינו גרים בנוה צוף ואני מרגיש שזכיתי שיש לי מה לתת ואני נותן כמה שאני יכול. אני נהג אמבולנס

מאבק בין שני תנים

שועל צעיר ביער

חיזור של שרקרקים מצויים

קורא מדברי לפנות בוקר

”כשאני במסתור בעל החיים לא רואה אותי. אני יושב ומחכה עד שהוא מגיע. אני יודע שהוא יגיע כי אני יושב בטריטוריה שלו. אני אוהב את הזמן הזה שאני מחכה לבעל החיים שאני רוצה לצלם. לבד זה בשבילי זמן תפילות ומחשבות על החיים”

הוא מדגיש שהמשימה הראשונה של צלם טבע היא להימנע מלפגוע בטבע ובחיות תוך כדי הצילום. "לא הגיוני שכדי לצלם קן של ציפור עם גוזלים, תבריח את האימא והגוזלים יצטרכו לחכות כמה שעות עד שהיא תחזור, ואז יש סכנה שבגלל הרעב לא כולם ישרדו. כדי להימנע מפגיעה בטבע צריך להכיר את אורחות החיים של החיה. למשל אם מצלמים קן עם ביצים של ציפור, צריך לברר האם זאת ציפור שמותר להתקרב לביצים שלה, כדי שהאמא לא תנטוש אותן.

"אני יכול לנסוע 3 שעות לכל כיוון כדי לצלם 10 דקות בשביל לא להפריע לחיה. כך באחת הפעמים נסעתי עד חולות ניצנה לצלם עכן חרטומים עם גשש. מצאנו נחש וצילמנו רק 10 דקות כדי לא להפריע לו לזמני הארוחה".

כחלק מעבודת הצילום בטבע, הוא לומד את החיה ואת הרגליה, מקים מסתור בשטח, ואז, הודות לסבלנותו זוכה להנציח רגעים נדירים של חיות הארץ. "בשבילי זה מעבר לצילום. אני לומד להכיר את השטח את השבילים ואת העקבות. לומד להכיר את בעל החיים. אני מחכה לו והרגע הזה שהוא מופיע הוא רגע נפלא".

הנץ המצוי

הצילום שזיכה את שחר בפרס צילום הטבע הטוב ביותר הוא של הנץ המצוי. "אני זוכר את הפעם הראשונה שעקבתי אחרי ציפור והמתנתי לה. הצלחתי לעמוד כשישה מטר מהנץ והוא לא הרגיש בנוכחותי. וכשהוא הופיע אני עדיין זוכר כמה זה ריגש אותי. יש צלמים שיעשו הכול כדי לתפוס צילום ולא אכפת להם שזה יבוא על חשבון הציפורים. כשצלמי טבע מקצועיים רואים תמונות של צלמים שהפריעו לקינון הם מיד מזהים אותן. למשל אם יש תמונה של דורס לילה שצולמה באמצע היום, ברור שמיישהו הפריע לדורס כדי לצלם אותו. "כדי לשמור על הטבע צריך לחקור. עבודת

הנחיתה. הייתי מוכן. "צילמתי בשטח קן של פרחונים של דאה שחורת כתף (גוזלים) שרק התחילו לעוף מהקן ועדיין אינם מסוגלים לצוד בצורה עצמאית) במקרה של הדאה הפרחונים לא יודעים לצוד. כיוון ששהיתי בשטח ידעתי שהאימא מתעכבת ולא תגיע לשעת ההאכלה הקבועה שלה. כשמעתי את האימא מגיעה, ידעתי שזה יהיה מחזה כי הפרחונים כבר היו מאוד רעבים. ראיתי את האמא מתקרבת עם עכבר בפה וכיוונתי לצלם אותה ואז הצלחתי לצלם את אחד הפרחונים עף לקראתה וחוטף לה את העכבר מהמקור. הייתי במקום

פרחון (אפרוח) של דאה שחורת כנף מנסה לקחת מאמו את המזון באוויר

נתערב בשרשרת המזון ונגן על הגוזלים, יהיו יותר אפרוחי חוגלה, אבל גוזלי הנצים שניזונים מגוזלי החוגלות ימותו.

"אני חושב שאפשר לפגוש את הטבע בכל מקום ולכן אני לוקח איתי את המצלמה לכל מקום. יום אחד הסתובבתי עם

לה, אבל הניסיון אומר שאסור להתערב. ראיתי הרבה חיות נטרפות אבל נזהרתי לא לעשות זאת כי ההתערבות משמעותה הפרעה לשרשרת המזון שבטבע. לדוגמה, לחוגלה יש 12 אפרוחים אבל בסוף העונה יישארו רק שניים והשאר נטרפים. אם

הנכון בזמן הנכון והצלחתי לצלם צילום של התרחשות די נדירה.

לא להתערב

"כשאתה בטבע לפעמים אתה נתקל בחיה שנכנסת למצוקה והלב נוטה לעזור

תן זהוב מתנער ביציאה מהמים

סרטביש (עכביש
שמתאים את צבעו
לפרח) טורף פרפר

“לפעמים אתה נתקל
בחיה במצוקה והלב
נוטה לעזור, אבל הניסיון
אומר שאסור להתערב.
התערבות משמעותה
הפרעה לשרשרת המזון
שבטבע. לדוגמה לחוגלה
יש 12 אפרוחים אבל
בסוף העונה יישארו רק
שניים והשאר נטרפים.
אם נתערב בשרשרת
המזון ונגן על הגוזלים, יהיו
יותר אפרוחי חוגלה, אבל
גוזלי הנצים שניזונים מגוזלי
החוגלות ימותו”

המצלמה בתל אביב וראיתי סרטביש בתוך
פרח. (סרטביש הוא עכביש שמתאים את
צבעו לצבע הפרח שעליו הוא אורב לטרף
שלו. כשחרקים נוחתים על הפרח הוא
טורף אותם). ניגשתי לצלם אותו על הפרח
ואז הבחנתי בפרפר שהתנהגות שלו לא
נורמלית. מסתבר שתפסתי את הפרפר
ברגע נדיר אחרי שהסרטביש הזריק לו
חומר שיתוק ולפני שטרף אותו.” ■

עכן חרטומים
בחולות ליד ניצנה

הדירה המצוירת בשלומי

דירת שיכון קטנה, בקצה מבנה טורי ברחוב נתן אלבז 151 במועצה המקומית שלומי בגליל המערבי, הפכה למוקד משיכה לאלפי מבקרים בזכות ציוריה המופלאים של האמנית יוצאת תימן, עפיה (עופרה) זכריה, שהתגוררה בדירה אחרי שהתאלמנה מבעלה

כתבה וצילמה: נועה ליאור

תשובתו הייתה שבכוונתם לסייד את הבית ולמכור אותו. כהן לוי פנתה לגופים ציבוריים וממלכתיים העוסקים באמנות במטרה שיייעו להציל את הדירה ולהפכה למוזיאון. בזכות המועצה המקומית ניצלה הדירה.

בבניין שבו נמצאת דירת עפיה יש 60 דירות שיכון, חלקן בבעלות עמידר ואחרות נקנו בידי הדיירים. כדי להגיע לדירה השוכנת בקצה הבניין הטורי הישן בן שתי הקומות, יורדים למפלס המרוצף של הבניין. סמוך לכניסה לחדר המדרגות נערמו רהיטים ישנים שפוגו מהדירות, בלוני גז, כיסא ושולחן שניצבים שם לשימוש השכנים.

דלת הדירה מצוירת בצבעים עזים. מיד עם הכניסה לדירה בת שלושת החדרים, נכבשים המבקרים ביופיים המופלא של הציורים המקשטים כל קיר, כל פינה, כל משקוף וכל רהיט. אלו ציורים צבעוניים של רקמות. האמנית מאיה כהן לוי, ששוחחה עם עפיה מספרת שהיא אמרה לה שהיא מציירת את ביתה בתימן. משחזרת את זיכרונותיה ועושה לעצמה מקום שבו היא רוצה להיות ולהרגיש בבית. בציוריה על תקרות הדירה, המשקופים והרצפות השתמשה עפיה בצבעים לצביעת מכוניות, ובעזרת מכחולים ציירה את ציורי הרקמות שלה גם על תקרות הדירה וגם על הרצפה. הביקור בדירה הוא חוויה מיוחדת. המרחב המצויר סוגר על הבאים מכל הכיוונים. כל חדרי הדירה הקטנים, כולל המטבחון והשירותים ומרפסת השירות הקטנה, מכוסים ציורי רקמות. בחדר השינה מיטת סוכנות צרה, הרהיט היחיד שלא צויר. הכיסאות צבועים וגם הארון. הרצפות

עפיה זכריה

והשמועה על כך עברה מפה לאוזן. האמנית מאיה כהן לוי, ששמעה על הציירת הגיעה לבקרה ונדהמה מהשפע האמנותי. כהן לוי המשיכה לפקוד את הדירה לעתים תכופות. זמן קצר לאחר מותה של עפיה בשנת 2002, היא פגשה את אחד מבניה של עפיה בבית הכנסת ושאלה אותו מה מתכוונת המשפחה לעשות עם הדירה.

משך שנה שלמה ציירה עפיה זכריה את דירת השיכון הדלה שלה בלא שאיש ידע על כך. היא התחילה לצייר כשהייתה כבר בבת שמונים וטרחת להסתיר את ציוריה מהאנשים הקרובים לה. כשבאו לבקרה הייתה נועלת את החדר המצויר. רק כעבור זמן גילתה את הציורים לאחת מנכדותיה

מבט מחדר הכניסה אל החדרים

האמנית מאיה כהן לוי:
"היא הייתה אישה נמוכת קוסמה, לא חזקה ולא כריאה במיוחד, שהלהט היצירתי והתשוקה לציור בערו בה. וזה כנראה מה שאפשר לה בגיל שמונים לשים כיסא על השולחן ולטפס עם המכחולים והצבעים, ולצייר במשך שעות רבות על התקרה"

היחידות שלא מצוירות הן אלו שעליהן היה מונח שטיח.

הציור של עפיה הוא מעשה רקמה צבעוני מצויר שדורש לא רק דחף ולהט אמנותי, דיוק ותשומת לב, אלא גם יכולת פיזית - ראייה מצוינת, ידיים חזקות ויציבות וגוף בריא. לדברי מאיה כהן לוי, עפיה הייתה אישה נמוכת קומה, לא חזקה ולא כריאה במיוחד שהלהט היצירתי והתשוקה לצייר בערו בה. וזה כנראה מה שאפשר לה בגיל שמונים לשים כיסא על השולחן, לטפס עם המכחולים והצבעים ולצייר במשך שעות רבות על התקרה.

עשרות ציורים על דיקט פזורים בדירה הקטנה, ציורים שהתחילה לצייר ולא סיימה. היא ציירה את עצמה שוב ושוב, עיניים מודגשות, פה אדום ותכשיטים לרוב. עפיה המשיכה ו"רקמה" את ציוריה על גבי כדים, על גבי פסלי חרסינה של תרנגולים ובובות.

חתונה בגיל עשר

עפיה נולדה בתימן ועלתה ארצה בשנת 1949 בגיל 37 עם בעלה וששת ילדיה. כשהייתה בת 10 השיאו אותה לבעלה כמנהג היהודים בתימן, שמקורו ככל הנראה החשש שמא גבר מוסלמי ייקח אותה לאשה כפי שהתיר החוק בתימן. כשעלתה ארצה הייתה כבר אם לשישה ילדים, השביעי נולד בארץ. אחרי תקופת מה במעברה (כנראה באזור חדרה) עברה המשפחה לכפר אל באסה, כפר ערבי סמוך לשלומי שבעקבות מלחמת השחרור תושביו ברחו אל מעבר לגבול לבנון. כיום נמצאים שרידי בשטח המוניציפלי של המועצה המקומית שלומי שהפכה אותו לאזור תעשייה.

רוב שנותיה בארץ עברו על עפיה זכריה בכפר אל באסה. כשהייתה כמעט בת שמונים הוחל בפינוי התושבים שישבו בו. מכריה של עפיה מספרים ששמעו ממנה, איך הגיע לביתה בכפר פקיד שהחתים אותה על מסמכים בלא שהבינה במה מדובר. לאחר מכן היא פונתה מביתה ונשלחה לדירת השיכון הקטנה בה התגוררה עד מותה. גבריאל נעמן ראש המועצה שלומי, בעצמו יליד אל באסה (1959) הכיר את עפיה ומשפחתה מילדות ומספר סיפור שונה. לדבריו, חיו בכפר אל באסה כ-70 משפחות שעלו מתוניס, מרוקו ותימן. בתחילת שנות ה-90 הוחלט להקים במקום אזור תעשייה. המדינה והמנהל פינו את מרבית התושבים שקיבלו כסף ודיור חלופי. בגל העזיבה הזו עברה גם עפיה לדירת עמידר בשלומי. כיום נותרו בכפר חמש משפחות.

ציירה בערוב ימיה

מכריה מספרים שבביתה בכפר אל באסה נהגה עפיה לרקום רקמות יפהפיות שדמו לציורים שציירה בצעירותה בתימן. בראיון נדיר בטלוויזיה בשנת 1994 במבט לחדשות, ראיון שמוקדן בפני האורחים בבית, סיפרה עפיה שבתמן הייתה ציירת של המלך וציירה בארמון. הסברה היא שהיא הוזמנה לצייר בבתי עשירים שנראו לה כארמונות מלכים וכך תיארה זאת.

בארץ היא הפסיקה לצייר, ורק בערוב ימיה ובדירה הקטנה שבה התגוררה, הרשתה לעצמה לשוב ולצייר כפי שעשתה בתימן. עפיה נפטרה בשנת 2002 בגיל 97 (ויש אומרים 104) והמשיכה לצייר עד יום מותה למרות שיכולתה לצייר

דלת הכניסה מבחוץ

נעשתה מוגבלת. באחד הימים טיפסה כהרגלה על הכיסא שהציבה על השולחן כדי לתקן את הציור על התקרה. היא נפלה, נחבלה ונאלצה להיעזר בהליכון ולוותר על הציור בעמידה או על הרצפה. היא לא ויתרה והחלה לצייר בישיבה. שכנים ואנשים שטוענים שהכירו את עפיה ואת משפחתה, מספרים שהמשפחה התנגדה לעיסוקה בציור. בעלה שהיה צורף אסר עליה לצייר. כשהתחילה לצייר אחרי מותו, טענו בני המשפחה שזו עבודת אלילים וחשבו שהיא מבזבת זמן וכסף.

אהבה להתאפר

פגשתי את שולה שוקרון לבית שטרית, המתגוררת בשכונה ומשמשת כעובדת משק בבית הספר, סמוך לביתה של עפיה. כששאלתי אותה על הציירת עפיה זכריה, היא העלתה חיוך רחב על שפתיה. שולה, שנולדה בשנת 1956, הגיעה עם הוריה כתינוקת לכפר, שם הכירה את עפיה זכריה "אמא עפי" בפיה, שהייתה סבתן של חברותיה.

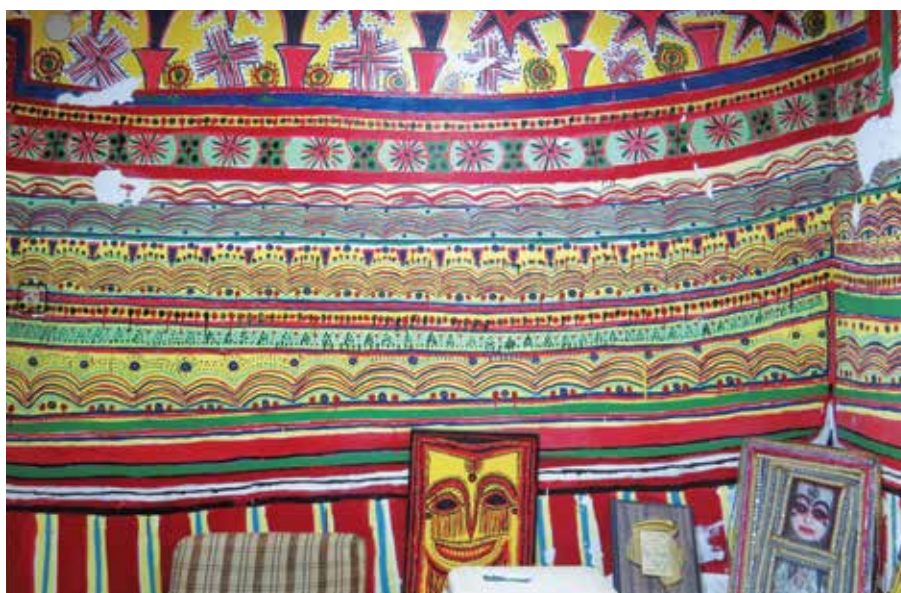
שולה מספרת כי משפחת זכריה זכתה בבית בכפר אל באסה בהגרלה שנערכה בין יוצאי המעברות שהגיעו לשלומי. היה זה בית אבן בן שתי קומות, עם חלונות ודלתות מקושטים וסביבו חצר גדולה עם עצי פרי, מטע וגן ירק שטיפחה עפיה במו ידיה.

שולה מספרת: "אימא עפי הייתה אישה נמוכת קומה מטופחת מאוד. כל בוקר מרחצה על ציפורניה לק אדום ועל שפתיה אודם אדום ואת גבותיה ציירה והדגישה בשחור, שיערה היה מתוח לאחור עם שביל באמצע ומהודק לראש במטפחת ראש. היא הייתה נקייה מאוד ואסתטית. בבית שלה כל בוקר הייתה מתעוררת מוקדם, מתאפרת, עונדת את תכשיטיה ומתחילה לנקות את הבית. היא נהגה לטאטא את כל הבית ואת החצר וגם את הרחוב שבחזית הבית.

חדר השינה

הבניין מבחוץ

השכנה שולה שוקרן

ראש המועצה המקומית שלומי, גבריאל נעמן

שהבליט אותה והדגיש את מיוחדותה. נעמן מספר שאחרי שעפיה נפטרה ביקשה המועצה לשמר את הדירה ולהפוך אותה למוזיאון, אבל אז הודיעה חברת עמידר שבכוונתה להפקיע את הדירה כמקובל במקרה פטירה של דייר ולהעבירה לדייר שזקוק לדירה. מנגד עלתה אפשרות שילדיה, יורשיה של עפיה, יקנו את הדירה מעמידר. החשש היה שחברת עמידר תשפץ את הדירה והציורים יוכחדו. ראש המועצה שרצה להציל את הדירה, הצליח בסיוע משרד הבינוי והשיכון להעביר את הדירה לבעלות המועצה המקומית (המשפחה ויתרה על הזכויות). תוכנית השחזור והשיקום שנבנתה כוללת סיוע שהתקבל ממפעל הפיס בסכום של

שולה מדגישה: "אימא עפי היתה דתיה כמו כל התימנים של פעם. בתה חודרה הייתה חברה של אמי, מימה, וכמו כל בנות הכפר הן עזרו זו לזו ותמכו זו בזו כמו משפחה. היו קשיים כלכליים, ההורים עבדו מאד קשה, לא היה לנו כולם, אבל היה לנו הכול. הייתה שמחת חיים. היינו משחקים בחוץ גוגואים, כדורגל, מחנניים וחמש אבנים והיינו מאושרים. לכל המשפחות היו הרבה ילדים, לאמא עפי היו 7 ילדים בוגרים, היא אהבה לארח, והיינו באות לביתה לאכול ג'חנן וקובאנה".

מאמצי שימור

גם ראש המועצה שלומי, גבריאל נעמן, זוכר בעיקר את האיפור הכבד של עפיה

100 אלף שקלים. בקרוב יוחל בשיפוץ שיכלול כניסה נפרדת לדירה ושירותים נפרדים למבקרים. בקרבת מקום יוקם פארק שיכלול רכיבה על סוסים. את שימור הדירה יבצע רסטורטור מומחה. כיום מנהל את הביקורים בדירה שלום דדון, שמונה מטעם המועצה המקומית שלומי. דדון מספר שהכיר את עפיה במשך שנים ולא העלה בדעתו שהיא ציירת, עד הרגע שבו בנה שמריה סיפר לו על כך. ■

לכל איש יש נר וגם לאשה

ד"ר איילה גליקסברג*

ברורה פוסק: במידה והאיש אינו בבית יכולה האשה להדליק נר חנוכה, ולהוציא ידי חובת האיש כי זו חובת הבית. כך פסק שם בקטע "אשה מדלקת" (בביאור הלכה סימן תרע"ה סעיף ג').

אני אישית למדה מכאן שזכות גדולה ניתנה לה לאשה, שאחת מתכונותיה היסודיות היא תכונת הנתינה, שיש באפשרותה לקיים מצוות העלאת האור. אם בשבת כשזו חובתה האישית, ואם בחנוכה - במקרים מיוחדים, באפשרותה להוציא גם ידי חובת האחרים, ובימינו יש נשים הנוהגות להדליק נר חנוכה גם אם הבעל הדליק. קל וחומר מי שפנויה, ובכך מרבים את האור ופרסומי הנס. הוא שאמרנו - לכל איש יש נר וגם לאשה.

כמה נרות יש להדליק? כאמור, בחנוכה אנו מגיעים עד לשמונה נרות, ובאשר לשבת נהוג להדליק שני נרות כנגד "שמור" ו"זכור" ויש הנוהגים להוסיף נרות בהתאם להרחבת המשפחה או מסיבות אחרות, מנורת המקדש הכילה שבעה קנים. "וידבר ה' אל משה לאמר: דבר אל אהרן ואמר אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" (במדבר ח' 2-1).

בהיכל, במקדש היתה מנורה ובה שבעה קנים "ועשית את נרותיה שבעה והעלה את נרותיה והאיר על עבר פניה" (שמות כ"ה 37). גם זכריה הנביא רואה בחזונו "ראיתי... והנה מנורת זהב כולה וגולה על ראשה ושבעה נרותיה שבעה ושבעה מוצקות לנרות אשר על ראשה, ושנים זיתים עליה..." (זכריה ד' 3-2) לכאורה, היינו צריכים להמשיך בנוהג זה ולהדליק שבעה נרות. כדאי לציין שבהמשך חזון זכריה באותו פרק נמצא "לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות" (שם, שם 1).

מודל מנורת שבעת הקנים נקבע לסמלה של מדינת ישראל כשעלי זית לצידה (נושא שנחזור אליו בהמשך). ישאל השואל: אז מדוע בחנוכה אנו מגיעים עד לשמונה נרות ולא מסתפקים בהעתק של המנורה המקורית להדליק שבעה נרות?! למרות הנס שנמשך שמונה ימים. "כשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום - בדקו ולא מצאו אלא פך אחד שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו להדליק אלא יום אחד, ונעשה נס להדליק בו שמונה ימים" (שבת כ"א ב') הגמרא מציינת את מספר ימי הנס.

עם זאת מענה מרתק מביא המהר"ל מפראג (חי לפני כ-500 שנה). המהר"ל בספרו "נר מצווה" חלק ב' דן בהרחבה בהפרדה בין הגשמי לרוחני ובמעלת הקדושה. "לשנה אחרת קבעום ח' ימים בהלל ובהודאה" מקשה המהר"ל "וכי בשביל שנעשה להם נס בהדלקה שלא תהא בטלה ההדלקה היו קובעין חנוכה?! כי מה שחייב להודות ולהלל זהו כאשר נעשה לו נס בשביל הצלתו, אבל לאו דוקא בשביל נס שיוכל

ני חיובי הדלקת נרות יש לנו בדיני הבית היהודי: נר חנוכה - עליו ממונה האיש, נר שבת האשה.

כל נתינה שאדם נותן לזולתו הוא מחסר משלו: נתת מים - פחתו מימך, נתת מטבע - מספר מעותיך ירד. למעט בנתינת האור במקרה זה האור המקורי אינו פוחת כי "המדליק נר מנר זה דולק וזה לא חסר" (במדבר רבה פר' י"ג), השמש בחנוכה מדליק את הנרות, וממשיך לדלוק לאחר שנתן מאורו ואולי גם אחד מהטעמים שנרות לא מדליק אדם רק לעצמו אלא מדליק לבני הבית, וגם מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך.

ניסים רבים היו בימי החשמונאים, החלשים גברו על החזקים, מעטים גברו על רבים אבל בעיקר היה כאן מאבק רוחני ואת הנצחון הזה מציינים כשמעלים על נס את פך (פח) השמן.

"ולא נשאר רק פך אחד קטון, שהיה מונח בחותם של כהן גדול" (שבת כ"א ב') כי כהן גדול יש לו קדושה על קדושה, כי כהן גדול נכנס לפני ולפנים לקודש הקדשים ובמעלת הקדושה הזו לא הצליחו היוונים לפגוע.

בנר חנוכה תקנו שאבי המשפחה מדליק עבור כולם, ומהדרים שכל אחד ידליק לעצמו כדי להרבות בפרסומי הנס. "תנו רבנן: מצוות חנוכה נר איש וביתו. והמהר"ן - נר לכל אחד ואחד" (בבלי שבת כ"א ע"ב ב'). בנר שבת "אם המשפחה מוציאה חובת ידי כולם בהדלקה את הנרות עבור הבית כולו.

(יש אמנם מקומות שנוהגים שילדה מדליקה נר שבת אך לא כך נהוג במחוזותינו.)

אם נתבונן בדרכי ההדלקה של נר חנוכה ונר שבת נמצא שהדלקת נר חנוכה זו פעולה מוחצנת: מדליקים על מפתן הבית לפרסום הנס ברבים, כשכולם נאספים ועונים "אמן" לברכות הנשמעות בקול ובמנגינה. נר שבת זו פעולה מופנמת: בתוך ביתה תעמוד אם המשפחה ותאמר את תפילתה בלחש כשכפות ידיה מכסות את עיניה, גם אם בני הבית יעמדו מסביב לאם בהדלקה את הנרות, בדממה היא תמשיך בתחינותיה לבקש על היקרים לה, וכך נכנסת לה שבת המלכה.

באשר לנר חנוכה מגוון הלכות יש לנו סביב הנושא: במה מדליקין, כיצד מדליקין, באיזה סדר מדליקין. "בית שמאי אומרים: יום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך; ובית הלל אומרים: יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך... וטעמא דבית הלל שמעלין בקודש ואין מורדין" (שם, שם). נתקבלה הלכה כבית הלל.

ובאשר לחובת הבית, מה קורה במידה והאיש מחוץ לבית? במסכת שבת דף כ"ג יש דיון מקיף בדבר הנהגתו של ר' זירא שהיה שוהה מחוץ לביתו בימי החנוכה ולא השתתף עם בעל האכסניה, אלא היה סומך על הדלקת הנרות של אשתו וחכמים גינהו. המשנה

לקיים מצווה. אבל כאן בא הביטוי למלחמה להצלת קדושת ישראל, אותה רצו היוונים לבטל, ונס פך השמן היה נס הצלת הקדושה".

המספר שמונה בשיטת המהר"ל מסמל מספר של קדושה בעוד המספר שבע מסמל את הטבעי, "כי הנהגת עולם הטבע הוא תחת מספר ז', כי בו ימים נברא העולם הזה, הטבעי".

כל דבר שהוא קדוש נבדל מהטבע שהוא גשמי וחומרי, המהר"ל מביא לביסוס השקפתו את נושא ברית המילה, שהאדם נולד באופן טבעי ערל והברית נעשית ביום השמיני המסמל דרגת קדושה "וביום השמיני יימול בשר ערלתו" (ויקרא י"ב 3) ובוהו יבוא אל הקודש אל העם היהודי. לאחר שהובהר רעיון השמונה עפי" המהר"ל, נוכל לפנות אל האור ולהבין מדוע הדלקת נרות מסמלת את הקדושה בתקופת החשמונאים ולא סממנים אחרים. בחנוכה מלבד הודיה והדלקה אין חובת "סעודות", אמנם חוגגים באכילת לביבות או סופגניות (כאן אין חובת כל המרבה). הסיבה היא שהם טובלים בשמן והשמן הוא היסוד בהעלאת אור הנרות.

העלאת האור על ידי הדלקת הנר היא התרחקות מהגשמיות, שהגשמיות היא הארץ, וכוח הגרביטציה שלה מושך את הכול כלפי מטה, צריך מאמץ וכלים כדי להתרומם ממנה. האש נוגדת עקרון זה והיא עולה למעלה מכוחה היא. אור הנרות אף הוא עולה כלפי מעלה ומאחר שנשמת האדם משולה לנר, שכתוב: "נר ה' נשמת אדם" (משלי כ' 27) גם נשמת האדם שהיא חלק אלוקי ממעל שואפת להתעלות ולהתקרב אל הקב"ה שהוא עליון.

האור המובחר הוא הנר השואב את כוחו משמן, ועדיף שמן המופק מהזית.

שמן אינו מתמזג עם נוזלים אחרים אלא יצוף תמיד למעלה, כך מעלתם של ישראל שלא יתערבו בגוים וישארו בקדושתם, ובימי החשמונאים לא הסכימו להתיוון ונלחמו לשמירה על ייחודם.

שמן הזית זך שימש להדלקת המנורה. בשמן זה היו נמשחים הכהן והמלך לתפקידיהם. הזית שייך לשבעת המינים שבהם נתברכה הארץ. היונה בתום המבול הופיעה ועלה זית בפיה. ודוד המלך (בתהילים קכ"ח 3) מדמה "בניך כשתילי זיתים סביב לשולחנך".

מורגל על לשוננו לומר "ישראל אור לגויים" בהתבסס על דברי הנחמה של ישעיהו הנביא: "ויילכו גויים לאורך ומלכים לנוגה ורחך (ישעי' ס' 3)

"ויהי אור", זו היתה האמירה הראשונה של הקב"ה בבריאת העולם. האור משרת את היום והחושך את הלילה, האור והחושך נעים במעגליות באורך היום או הלילה ויש תקופה בשנה בה היום והלילה שווים. דבר מופלא מציין המהר"ל: בכ"ה בכסליו האור מתחיל להתגבר ולצאת מהחושך, כלומר אור היום מתארך (ראו זמני הדלקת נרות שבת).

לסיכום יש לנו אור טבעי שהולך וגובר, חנוכה זכר לנס, וגם סביבון לשחק בו ונא לא לשכוח את הנוהג של חנוכה לילדים.

בחנוכה סביבון ובפורים רעשן על שום מה? הסביבון - סובב על הקרקע אבל מופעל בקצהו העליון, כך היה בתקופת החשמונאים שהיו קרבות קשים והקב"ה ניהל את העולם מן השמים ממקום שיבתו.

הרעשן - האחיזה בו מועטה אך חלקו העליון גדול יותר. נס פורים לא היה תולדה של קרבות פיזיים אלא בעיקר רוחניים. כלומר על הקרקע היתה פעילות אבל הרעש הגדול נעשה בשמים וכך ניצלו.

ולא נותר לנו אלא להודות ולשבח על ניסין ונפלאותיך בימים ההם ובזמן הזה.

איילה גליקסברג היא ד"ר לפילוסופיה ופעילת ציבור

ריח גן עדן

ריחות, בשמים וקטורת במסורת היהודית, אברהם אופיר שמש, הוצאת אוניברסיטת בר אילן 352 עמ' הרב שמש עוסק זה שנים בהוראה באוניברסיטת אריאל ובמוסדות נוספים. בספר זה הוא מביא מגוון סוגיות מתחום הדת, התרבות והסוציולוגיה של העולם היהודי בויקה לריחות, בשמים וקטורת. הספר מתייחס לקשת של נושאים הנוגעים לתרבות החומרית, להלכה, למנהג, להגות, לאמונות והשקפות עולם.

בין הנושאים הנידונים בספר: פרקטיקות וטכניקות הכנה של בשמים, שילובם בטקסי דת ובמנהגים, מקומם בסימבוליקה של עולם הקבלה והמיסטיקה, השימוש בבשמים ובקטורת במסגרת הבית בשגרת היומיום, בליטורגיה של בית הכנסת ובמעגל החיים היהודי, כגון טקסי נישואין וברית מילה מצד אחד, ואירועים עצובים, כגון מוות, קבורה ואבלות מצד שני.

פרקי הספר דנים בכמה שאלות יסוד: כיצד רואים המקורות היהודיים את חוש הריח מעבר לתפקידו הביולוגי? מדוע ריחות נקשרו לנשמת האדם או לעולם הנשמות בגן עדן? באילו עיתויים שולבו בשמים בעולם המנהג ובמעגל החיים היהודי ומהם הטעמים לכך? מדוע ביהדות, כמו בתרבויות אחרות, מיוחסים לקטורת כוחות חיוניים יוצאי דופן? האם היהדות שונה מדתות אחרות בנושא של סימון מעמדי בחברה על פי ריחות? מה יחסם של בעלי ההלכה הקדמונים והמאוחרים להתבשמות של נשים? השאלות הללו נבחנות לאור ניתוח של טקסטים מסוגות ספרותיות מגוונות.

למידע

קשיים בלמידה וברכישת ידע ביצירה היהודית לדורותיה, דינה לוי, הוצאת ספרא, 266 עמ'

ד"ר דינה לוי עבדה במשך שנים רבות כמורה לספרות, מחנכת ורכזת בבתי ספר תיכוניים ובמכללה ירושלים, והייתה ראש החוג לספרות במכללת תלפיות. בספר זה היא מנתחת טקסטים ביצירה היהודית לדורותיה, המתארים מפגש בין בעלי השכלה לחסרי השכלה, בכללם בעלי לקויות למידה. בספר כלולים טקסטים מספרות חז"ל, מהמדרש ומהאגדה, מספרות הקבלה ומימי הביניים, מהספרות החסידית ומהספרות העברית החדשה.

באחד הפרקים הראשונים מתייחסת החוקרת למקומו של ערך לימוד תורה בעולמם של חז"ל. היא משרטטת את דמותו של ר' עקיבא, בתחילה כתלמיד ואחר כך כמורה וכמנהיג רוחני ומביאה שלל ציטוטים המוכיחים עד כמה החשיבו חכמינו את לימוד התורה, והתייחסו לקשייהם ולנטיית ליבם של תלמידיהם.

אחד הטקסטים הלקוח משיר השירים רבה, עוסק בר' אלעזר בן רבי שמעון בר יוחאי, שהיה בצעירותו ילד בטלן שהרבה לאכול ונעשה בעל גוף וכשחמורים העליבו אותו על זלילתו, עשה מעשה קונדס והעלה את חמוריהם לעליית הגג. אולם, לימים נעשה גדול בתורה והשקיע את כולו בלימוד תורה. סבלנותם של חכמינו כלפי תלמידיהם מודגמת בין השאר בסיפור על ר' פרידה שהיה לו תלמיד שרק לאחר לימוד של ארבע מאות פעמים, היה מסוגל לקלוט את החומר.

יש סיכוי לשינוי?

תיאוריה ומחקר עדכני על שוויון הזדמנויות בחינוך, עורכים: רינת ארביב-אלישיב, יריב פינגר יוסי שביט, הוצאת מכון מופת, 400 עמ'

עורכי הספר הם חוקרי חינוך וסוציולוגים מהשורה הראשונה. ד"ר רינת ארביב-אלישיב היא ראש רשות המחקר במכללת סמינר הקיבוצים, משמשת כראש הקהילה לסוציולוגיה של החינוך באגודה הסוציולוגית הישראלית. ד"ר יריב פינגר הוא מרצה בכיר במחלקה לחינוך באוניברסיטת בן גוריון, פרופ' יוסי שביט הוא פרופסור מן המניין לסוציולוגיה באוניברסיטת תל אביב ומופקד הקתדרה לסוציולוגיה ע"ש ויינברג לחקר ריבוד ואי שוויון. בשנים 2012 - 2014 שימש כנשיא האגודה הסוציולוגית הישראלית. הספר מוקדש לפועלה המחקרי של פרופ' חנה איילון, אחת החוקרות המובילות בנושא של שוויון הזדמנויות בחינוך וכלולים בו מחקרים ומאמרים עדכניים על שוויון הזדמנויות בחינוך, חלקם נכתבו על ידי חוקרים ישראלים וחלקם על ידי חוקרים מחו"ל.

אחת השאלות העולות בספר היא האם המפתח ליצירת חברה שוויונית יותר הוא הגברת השוויון בתחום החינוך וההשכלה. מתברר כי התשובה היא לא פשוטה ודי לבחון את הנושא בתחום החינוך המקצועי שהותקף רבות על היותו בלתי שוויוני. תלמידים הלומדים במסלולים המקצועיים בבתי הספר המקיפים אכן נפגעים בזכאות לתעודת בגרות, אך שיעורי הנשירה במסלולים הללו נמוכים משיעורי הנשירה במסלולים העיוניים. הלמידה במסלולים המקצועיים מאפשרת לתלמידים להתמיד בלימודיהם ולרכוש ידע שעשוי להיות בעל ערך בשוק העבודה. ממצא מפתיע בנושא זה הוא שהסיכוי של תלמידי בתי ספר מקצועיים לקבל בגרות גבוה מהסיכוי לקבל בגרות בבית הספר המקיף שיש בו גם מסלולים מקצועיים וגם עיוניים. יוצא שההסללה דווקא מסייעת לתלמידים הלומדים בחינוך המקצועי החד נתיבי.

כך היה אושוויץ

פרימו לוי, תרגום: אלון אלטרס, הוצאת דביר, 224 עמ'

כך היה אושוויץ הוא עדות אישית של הסופר פרימו לוי על מה שעבר עליו בתקופת השואה. לוי היה סופר, כימאי והוגה דעות יהודי איטלקי ניצול שואה. הוא כתב את העדות שלו בשנת 1945 והיא פורסמה לראשונה ב-1946 בכתב עת מדעי. מאז הפך לסופר ומתעד של מחנות ההשמדה. בספרים שכתב תיאר מה שעבר עליו ועל אסירים אחרים, וניתח מנקודת מבט אישית מעמיקה את מה שקרה בהם מתוך תחושת שליחות היסטורית ואנושית.

אחד הפרקים המרשימים בספר "מכתב לבתו של פשיסט שמבקשת לדעת את האמת", הוא תשובה פומבית למכתב למערכת שבו שאלה הכותבת אם מה שמספרים על אושוויץ הוא אמת או תעמולה. "רצוני להודות לקוראת שמבקשת לדעת את האמת, משום שמכתבה [...] הוא המכתב שחייבנו לו." בתשובתו כותב לוי שבמחנות נעשו מעשים נוראים שאי אפשר

המשפחה והציבור, אל הווי הקיום היומיומי, אל הקשיים שהתמודדו עמם, ואל האירועים שהסעירו את שגרם יומם. הסיורים עוקבים גם אחר התמורות והשינויים שחלו ברובע היהודי, וסוקרים תקופות של צמיחה ושגשוג לצד תקופות של נסיגה, סבל וחורבן. הספר סוקר כ-750 שנים של התיישבות יהודית בירושלים שבין החומות מן התקופה הממלוכית ועד ימינו. המידע המובא בו הוא עדכני ומבוסס על חידושי המחקר המתחדש. מדובר במדריך סיורים מעמיק, שנועד להנחות את המטייל בין סמטאות הרובע היהודי. הספר מתייחד גם בכך שהוא משלב וממזג מגוון רב של מקורות מסוגים שונים. ד"ר אייל דודסון הוא מרצה וחוקר תולדות היישוב היהודי בארץ ישראל בתקופה העות'מאנית. מרצה במכללות אקדמיות, וראש ההתמחות ללימודי ארץ ישראל במכללת אורות ישראל באלקנה.

לשתוק עליהם "המצפון האנושי מעולם לא נאנס, הושפל ועוות כמו במחנות הריכוז". תיעוד השואה, כך כתב פרימו לוי, הוא שליחות "כדי שדבר דומה לא יקרה שוב לעולם. וזו גם התכלית שאליה שואפים ספריי".

יהודי איראן

הנהגה, חברה ותרבות, עורך שאול רגב, הוצאת אוניברסיטת בר אילן 224 עמ' הספר ראה אור בסדרת קהילה ומורשת של הוצאת אוניברסיטת בר אילן. זהו קובץ מאמרים על יהודי איראן משלהי ימי הביניים שם ועד עלייתם לישראל, המבוסס על הרצאות שהושמעו בכינוס הבינלאומי "יהודי איראן: זהות ומורשת" שהתקיים באוניברסיטת בר אילן.

לקובץ ארבעה מדורים, שלושה מהם מחקריים מובהקים: א. הנהגה, חברה, קהילה. ב. לשון וספרות. ג. אמנות. ד. עדות. במדור הראשון מאמרו של פרופ' דוד ירושלמי, הן בעמדות ותגובות רבנים וראשי הקהל באיראן כלפי השפעה מערבית במאה ה-19. מאמרו של ד"ר יצחק מועלם דן במדיניות ובפעילותה של ממשלת ישראל למען יהודי איראן ערב עליית חומייני לשלטון ולאחריה. מאמרו של פרופ' שאול רגב עוסק בקשרים שבין יהודי פרס ויהודי כבל. מאמרה של ד"ר אורלי רחימיאן עוסק בארגון הקהילתי של יהודי איראן בראשית התקופה הפהלווית. ד"ר מאיר ששון מאיר עוסק במסורות השונות סביב קברה של שרח בת אשר בבית הקברות היהודי שליד אספהאן. חותם מדור זה מאמרו של ד"ר דניאל צדיק העוסק בשימוש שעשו השיעים בנבואת הילד בוויכוח נגד היהדות במאות ה-18 וה-19. המדור השני עוסק בלשון וספרות. פותח את המדור מאמרו של פרופ' דן שפירא העוסק בהיבט הלשוני, בדגש על השפעת השפות התורכיות על יהודים איראנים בירושלים בתקופה העות'מאנית. ד"ר נחמה קרמר-הלינגס עוסקת בפעילותו הציבורית וביצירתו של סבה, הרב מנחם שמואל הלוי, מנהיג ציוני שפעל רבות בקרב יהודי איראן ולאחר עלייתו גם בארץ ישראל.

במדור השלישי שני מאמרים על אמנות: מאמרה של רות יעקבי על ארבעה תיקים עתיקים לתורה מתקופות שונות באיראן המנחם את מרכיבי האמנות שבהן, ומאמר של אורית כרמלי העוסק בציון מיניאטורות בכתבי יד פרסיים יהודיים.

המדור האחרון הוא עדות וזיכרונות. פותח את המדור מאמרו של מנשה אמיר המתאר את השכונה היהודית בטהרן כפי שהכיר אותה. מאמרה של אסתר שקלים עוסק בתרבות המזון של יהודי איראן באספקלריה של היחסים בין יהודים ומוסלמים.

חומות החינוך נפלו ברשת?

מורים, תלמידים ורשתות חברתיות, עורכים: ברוך שוורץ, הננאל רוזנברג, קריסטא אסטרן, הוצאת מופ"ת, 283 עמ' הרשתות החברתיות והמדיה החברתית בכללותה יצרו מהפכה של ממש במרחב הדיגיטלי. ערוצים אלה מאפשרים תקשורת אינטראקטיבית, שוויונית, לעתים גם אינטימית, המאתגרת מבנים חברתיים, גבולות תרבותיים והיררכיות מוסדיות. נתונים מכל רחבי העולם מצביעים על כך שעיקר המשתמשים שאימצו ערוצים אלו הם צעירים ובני נוער, ילידי דור ה-Y ("ילדי המילניום") ועמיתיהם הצעירים ילידי דור ה-Z.

נראה כי גם בהקשר החינוכי הרשתות החברתיות מחוללות שינוי משמעותי, לא רק ככלי טכנולוגי המאפשר את בנייתן של פרקטיקות למידה חדשות. מדובר בשינוי הנוגע במהותה של האינטראקציה בין מורה לתלמיד, זו המתרחשת דווקא מחוץ לכותלי בית הספר, עוד קודם כניסתו של המורה פנימה.

הספר דן במגוון היבטים של תקשורת בין מורה לתלמיד ברשתות החברתיות מנקודת המבט של המורים והתלמידים כאחד באמצעות שילוב דיסציפלינות מתחום החינוך, הפסיכולוגיה, התקשורת והמשפט. פרקי הספר מציגים מנעד רחב של סוגיות, וביניהן פוטנציאל השימוש ברשתות החברתיות לצורכי בנייה של קהיליית לומדים; ניטור ותמיכה בתלמידים במצוקה בתקופת שגרה ובזמני מלחמה; התמודדות עם היבטים אתיים ועיסוק במדיניות חינוכית-מערכתית לנוכח הדילמות העולות מקשרים אלה. על אף ההתפתחויות המהירות החלות במרחבי המדיה, וממילא גם בשדה החינוך, ספר זה מעניק תובנות מקוריות וכלים חשובים לאלה המבקשים לחקור ולחנך בני נוער באקלים הטכנולוגי הנוכחי.

פרופ' ברוך שוורץ, מומחה במדעי הלמידה בבית הספר לחינוך באוניברסיטה העברית. מחקריו מתמקדים בלמידה שיתופית, בצורות שיח שונות המסייעות ללמידה ולהתפתחות, ובהשפעתן של טכנולוגיות תקשורת בשינוי אופני השיח בבית הספר ומחוצה לו.

ד"ר הננאל רוזנברג, מרצה בבית הספר לתקשורת באוניברסיטת אריאל ובמכללת הרצוג ומורה לתקשורת בתיכון אורות עציון. מחקריו עוסקים בהיבטים פסיכולוגיים וסוציולוגיים של השימוש בטלפון הסלולרי ובשימושי מדיה חדשים בקרב בני נוער בישראל.

ד"ר קריסטא אסטרן, חוקרת מבית הספר לחינוך באוניברסיטה העברית. מחקרה עוסקים בהיבטים הקוגניטיביים, החברתיים והרגשיים של למידה דרך אינטראקציה בין-אישית, ובתפקידם של ערוצי תקשורת בהקשרים אלה.

הרובע היהודי וכל נתיבותיו

איל דודסון, הוצאת יד בני צבי, 419 עמ' הספר כולל 13 מסלולים של סיורי עומק בעקבות החיים היהודיים בירושלים שבין החומות. הסיורים מזמנים מפגש עם היבטים שונים של חיי היהודים בירושלים. הם מספקים הצצה אל עולמם הרוחני והתרבותי, אל מגוון עדות והקהילות שחיו במקום, אל חיי הפרט,

עיצוב הפנים

יריד האמנות במדרחוב נחלת בנימין פועל כבר 30 שנה ומהווה מוקד משיכה להמוני מבקרים. ייחודו שמאחורי הדוכנים ניצבים האומנים שיצרו את העבודות שמוצגות בהם. להלן קומץ מהם

כתבה וצילמה: נועה ליאור

תכשיטים צרובים

סמדר דגן יחיאלי החלה את דרכה המקצועית כמעצבת גרפית. חיבתה לתכשיטים הביאה אותה ללמוד צורפות אצל מיכה יחיאלי, הידוע כמורה מעולה ומנטור, שהפך לבעלה. סמדר יוצרת תכשיטים מאלפקה (German silver סגסוגת מנחושת, ניקל ואבץ המשמשת בעולם התכשיטנות) פליז וכסף. היא מציירת בחומר אטום על משטח המתכת וטובלת אותו בחומצה המעכלת את המתכת וצורבת אותה בלי לצרוב את החלקים המצוירים שהופכים אחרי הסרת האיטום למעין תבליטים. היא צובעת, משייפת ומנסרת את המשטח והופכת אותו לתכשיט. סיכות, עגילים, טבעות ותליונים שאותם היא משחילה על שרשראות שהיא סורגת מחוטי שעווה צבעוניים. הכול בעבודת יד.

להשיג אצל סמדר בימי שלישי ושישי במדרחוב נחלת בנימין בדוכן 12

כובנאית

הבובנאית יבגניה (ג'ניה) קרוטוב מייצרת דמויות ססגוניות. את הפנים וכפות הידיים היא יוצרת מחימר מיוחד Papor Clay שמאפשר לה ליצור הבעות ומרקמים כרצונה. את הבגדים היא תופרת במו ידיה. ג'ניה היא מספרת סיפורים, פסלת, מעצבת תסרוקות ומעצבת אופנה, וכישרונה מתבטא בכל דמות שהיא עושה. ג'ניה גם מלמדת להכין בובות בסדנאות שהיא מקיימת ברחבי הארץ. היא מגיעה עם כל החומרים מלמדת את תהליך העבודה ב-4 מפגשים בני 3 שעות (מינימום 5 משתתפים).

אפשר להשיג את העבודות ברחוב נחלת בנימין 1.

אלבומים

אמנית ה-scrapbooking (סקרפבוקינג) אירה יאגליקובה יוצרת בעבודת יד אלבומי תמונות, ספרי מסע, ספרי זיכרונות ומחברות שימושיות. היא מקפלת, תופרת וכורכת דפי קלף ומקשטת את האלבום בהדבקות פיסות נייר מעוצבות, אורנמנטים, חותמות אמנותיות, תבליטים ותחריתים, פיסות בד ותחרות, או מזכרות זעירות שמוסרים לה הלקוחות שמזמינים אלבום אישי.

אירה מציגה את עבודותיה בימי שלישי ושישי במדרחוב נחלת בנימין 6.

כלים שימושיים - קרמיקה

כשנוסד יריד האומנים במדרחוב בנחלת בנימין מיהרה הקרמיקאית תמרה לם להצטרף. מאז היא כאן, חורף וקיץ נהנית מהמפגשים האנושיים ומההמולה שחסרים לה בסטודיו שלה. תמרה למדה קדרות בשווייץ ובארץ, ובעבודת אבניים היא מכינה כלים שימושיים שעליהם היא מציירת ביד חופשית פרחים, ציפורים, תרנגולים, נופים או צורות גיאומטריות. קערות, כוסות, ספלים, צלוחיות קעריות ומגשים מרניני לב.

תמרה מציגה את עבודותיה בדוכן ברחוב נחלת בנימין 18.

ורדים

הפרחים הזעירים שמהם יוצרת תמר הדר תכשיטים, לא נובלים לעולם, הם רעננים ושובי לב לעד. תמר יוצרת את הפרחים מפיומו שבו היא משתמשת אחרי שהיא מערבבת בעצמה את הצבעים השונים של החומר, ורק כשהיא מגיעה לגוונים המיוחדים שהיא רוצה. תמר יוצרת עלעלים ענוגים ומהם פרחים כמו ורדים, נוריות, אדמוניות ולילי, שאותם היא שוזרת בתכשיטים בשילוב קריסטלים של סברובסקי, פנינים ואבני חן טבעיות, עגילים ותליונים. למותג התכשיטים שלה קראה Sabina Multer על שם סבתה האהובה.

תמר מציגה את עבודותיה במדרחוב נחלת בנימין 6.

תכשיטים

מניהול בתי מלון עברה נועה שכטר לצורפות ושם, כך היא מרגישה, מצאה את ייעודה. כמעט כל הסובב את נועה מעורר בה השראה; הטבע, האדריכלות, חפצים, מבנים צבעים ותנועות. נועה מסתכלת על העולם ורואה תכשיטים ואותם היא יוצרת משילובים של נחושת, פליז, כסף סטרלינג וזהב. לפני 3 שנים הצטרפה לאמני המדרחוב.

נועה מציגה את עבודותיה בנחלת בנימין 19.

שאלות ותשובות

1 אני מורה בדרגת השכלה B.A. ובדרגת אופק 8, מקבל שמירת שכר דרגות 7-9. האם כשאסיים תואר שני M.A. תישמר שמירת השכר או תקטן? שמירת שכר 7-9 לא תקוּזז משכרו של עו"ה עקב מעבר בין דרוגים שגורם למעבר לטבלת שכר אחרת, כלומר במעבר מ-B.A. ל-M.A. תשאר שמירת השכר. אבל, כשתתקדם לדרגה 9 - תקוּזז שמירת השכר.

2 יצאתי לחופשת לידה - אני בפנסיה צוברת. מי משלם עבורי לקופת הפנסיה ולקרן השתלמות ממשכורתה בתקופת חופשת הלידה? במשכורת חודש יולי 2018 ינוכו ממשכורתך רטרואקטיבית ההפרשות לפנסיה ולקרן השתלמות לכל העובדות אשר שהו בחופשת לידה במהלך תשע"ח על מנת לשמור על רצף הזכויות.

3 אני גנת בת 57, עובדת 36 שנה במשרד החינוך וצברתי 70% פנסיה. מעוניינת לפרוש בסוף השנה. יש לי בעיות רפואיות. האם כדאי לפרוש במסלול ועדה רפואית או לפרוש פרישה מוקדמת עם "תנאי הפרישה"? מומלץ לפנות לאגף לאיגוד מקצועי, מחלקת הפנסיה של הסתדרות המורים.

4 אני מורה הלומדת לתואר אקדמי במכללה. האם אני זכאית לחופשה ביום בו מתקיים מבחן במסגרת לימודי? עובד הוראה הלומד לקראת תואר במוסד אקדמי (אוניברסיטה או מכללה) זכאי ל-3 ימי חופשה בשכר בשנה, בתנאי שהבחנה נערכת ביום בו הנך מלמד בביה"ס.

5 אני מתכוונת לעזוב את עבודתי במשרד החינוך. אני מבוטחת בפנסיה צוברת. האם אהיה זכאית לפיצויים? אם העזיבה ביוזמתך, ללא נסיבות המזכות את העובד בפיצויי פיטורין - לא תקבלי תשלומים ממשרד החינוך. אבל, אם תהיינה נסיבות המזכות בפיצויים, תהיי זכאית לקבל השלמת פיצויים.

6 אני עובד ברשת אמ"ת והשנה שובצתי עפ"י רצוני בהיקף משרה של 34 ש"ש במקום ב-36 ש"ש - מה עלי לעשות ע"מ לשמור על היקף משרתי הקבוע? עליך לבקש מרשת אמ"ת חופשה ללא תשלום בגין 2 ש"ש לשנה"ל תשע"ח. ובמהלך חודש מרץ 2018 ולא יאוחר מ- 31.3.2018 עליך להודיע למעסיק על חזרתך להיקף משרתך הקבוע (36 ש"ש) בשנה"ל תשע"ט.

עמותת המורים לקידום ההוראה והחינוך מיסודה של הסתדרות המורים ע.ר.

ההרשמה בעיצומה!

פעולות עיון ותרבות בבתי מלון

מפגשים בגוון אחר

סדנאות ארגז כלים

סיורים לימודיים

ההרשמה באמצעות אתר האינטרנט בלבד: www.itu.org.il

תואר "יקיר החינוך הדתי" הוענק ל-13 מחנכים

הדלקת נרות חנוכה בטקס הענקת תואר יקיר החינוך הדתי

התואר "יקיר החינוך הדתי" לשנת התשע"ח הוענק בטקס רב רושם ל-13 מחנכים ותיקים שקנו לעצמם שם במערכת החינוך הדתית. התואר מוענק זו השנה ה-34 ברציפות על ידי עובדי ההוראה בחמ"ד בראשותו של גד דיעי. ועדה בראשותה של גב' דסי בארי, מנהלת האגף לחינוך על יסודי במשרד החינוך, בחרה את הזוכים בתואר (ראו פירוט בעמ' 63)

בפתח הטקס נשא דברים גד דיעי, יו"ר עובדי הוראה בחמ"ד, ואמר כי תואר "יקיר החינוך הדתי" מגלם את ההערכה הרבה שרווחה החינוך הדתי למחנכיו. את הטקס, שנערך בחנוכה במלון רמדה בירושלים, ארגנה והנחתה גילה פינקלשטיין, יו"ר מועצת עובדי ההוראה בחמ"ד. ברכה מיוחדת למורי החמ"ד מפי ראש הממשלה, בנימין נתניהו, הוקרנה בפני משתתפי הטקס. ברכות נוספות השמיעו הרב

הראשי לישראל, הרה"ג דוד לאו שליט"א, מזכ"לית הסתדרות המורים, יפה בן דוד, שר החינוך נפתלי בנט, נשיא עו"ה בחמ"ד שמריהו בן צור. הרב דוד לאו אמר שהיקירים הם היהלום בכתר מערכת החינוך הדתי ושיבח אותם על יכולתם להגיע ללבבות תלמידיהם ולהדריכם בדרך הנכונה. כדוגמה ומופת למחנכי ישראל הביא את איש החינוך חנניה דנינו ז"ל.

דברי הערכה חמים לעבודתם של מחנכי החמ"ד ומוריו השמיע גד דיעי, מ"מ המזכ"לית: "היקירים הם שהציתו בתלמידים את אהבת התורה, והינם עמוד האש אשר הולך לפני המחנה".

יפה בן דוד, מזכ"לית הסתדרות המורים, ציינה כי יקירי החינוך הדתי הטביעו את חותמם על החינוך הדתי, והודתה לגילה פינקלשטיין על מאמציה במשך השנים לקיים את מסורת הענקת התואר. בנוסף ציינה המזכ"לית את חובה המוסרי העמוק לחנניה דנינו ז"ל ולרעייתו מרים, שהנחילו לה את דרכם החינוכית ועודדו אותה ללמוד ולהתפתח.

מוטי סמט, יו"ר סניף הסתדרות המורים בירושלים, בירך את הזוכים והביא את ברכתו של נשיא המדינה ראובן ריבלין. שמריהו בן צור, נשיא עו"ה בחמ"ד, התחבר לדברי הרב קוק זצוק"ל ובירך את כל העוסקים בהכרת הטוב.

נפתלי בנט, שר החינוך, הביע הערכה לייצוג של שלבי החינוך השונים בקרב מקבלי התואר - גננות, מורים, מנהלים ומפקחים - והדגיש את תחושת השליחות המובילה את המחנכים המתמידים במלאכת הקודש.

חתמה את שורת המברכים דסי בארי, מנהלת האגף העל יסודי במשה"ח ויו"ר הוועדה לבחירת 13 הזוכים, וציינה שהייתה זו זכות להיות שותפה לבחירתם.

בת שבע הופרט הודתה בשם מקבלי התואר. שר החינוך, נפתלי בנט, יחד עם יקיר החינוך הדתי, חיים שרעבי, הדליקו את נרות חנוכה במהלך הטקס.

להקת "כנפי רוח", בניהולו של איציק ויס, מנהל ביה"ס למוזיקה "מזמור", ליוותה את הטקס.

מפגשי אמנות לציון שנת ה-70 למדינת ישראל

מפת המדינה

מפגשי אמנות לציון שנת ה-70 למדינת ישראל

לרגל 70 שנה למדינה, מתקיים השנה פרויקט מפגשי אמנות בין סטודנטיות המסלול לאמנות במכללת תלפיות לבין תלמידות עולות מאולפנת אמי"ת גבעת שמואל ושכבת כיתות ז'. המטרה היא להעמיק את החינוך לאהבת הארץ ולהכרת ערכה הרוחני, הלאומי וההיסטורי.

במפגשים מושם דגש על מקומה של האמנות בעיצוב ההיסטוריה של הארץ ונלמדים נושאים מתחומי אמנות שונים כגון: דיוקן, אותנטיות, תרבות, צילום מתעד, צילום מבויים, דיוקן קבוצתי ועוד. בתחילת השנה הוקדשו המפגשים להיכרות עם מפת ארץ ישראל, נדונו הגורמים המשפיעים על עיצוב המפה, והתלמידות יצרו תצורה של מפה באמצעות קולאז'. הפרויקט מונחה על ידי עופרה גרוסמן.

הורים מתמידים בבית חינוך שילת בפדואל

עשור לפרויקט מתמידים שמשותפים בו 150 תלמידים והוריהם. הפרויקט החל עם הורה אחד, הרב יצחק זאגא, שהתנדב ללמוד גמרא עם תלמידי כיתה ו' בהפסקת עשר. מדי שנה נוספו הורים לפרויקט שהפך לממוסד ומאורגן בנייהול משותף של אחד ההורים, יוסי זילבר, בשיתוף עם רב ביה"ס עמירם אלבה.

בשנת הלימודים תשע"ח התלמידים מכיתה ג' ומעלה, בנים ובנות המעוניינים בכך, מגיעים ללימוד של 20 דקות 3 פעמים בשבוע, כדי לפתוח את הבוקר בלימוד משנה, גמרא או תנ"ך. הלימוד מזכה את הלומדים בצ'ופרים ובטיולים.

כ-30 ההורים השותפים לפרויקט מגיעים מדי שבוע או שבועיים ביום קבוע ללמוד עם הילדים. מנהל ביה"ס, הרב אליקים נויברגר, מציין כי פרויקט המתמידים תורם להגדלת זמן לימוד תורה בביה"ס.

תערוכת כיתות אמן בהיכל התרבות באורנית

ועובדים בהשראתם. בסוף שנת הלימודים המורה לאמנות הקימה תערוכה בביה"ס, בה מוצגות יצירותיהם של התלמידים. התלמידים עוסקים בציור ובפיסול ועובדים בחומרים שונים. בועז הלפרין, מנהל היכל התרבות באורנית, ביקר בביה"ס וביוזמתו התקיימה תערוכת התלמידים בהיכל התרבות.

היכל התרבות "תרבותא" באורנית אירח תערוכת ציור ופיסול של תלמידי כיתות אמן מכיתות ה'ו', בביה"ס כרמים אלקנה.

תלמידי כיתות אמן הם תלמידים מוכשרים במיוחד באמנות, שנבחרו ע"י המורה לאמנות אילנה לויטן. אחת לשבוע התלמידים נשארים ללמוד בכיתת אמן לאחר שעות הלימודים, נחשפים לאמנים שונים

כנס הגמלאים הדתיים מסניף שרון-שומרון שנערך במלון "כנען ספא" בצפת, נערכו טיולים באזור ומפגשים עם תושבים ותיקים בעלי קשר אישי למקום. בערב התקיים מופע של סטנדאפיסטית וערב שירה עם להקת "שלושתנו". בסיום הכנס עצרו המשתתפים לתפילה בקבר הרשב"י במירון. הכנס והטיולים אורגנו ע"י מרגלית גולדשטיין.

אורנוך אסתר

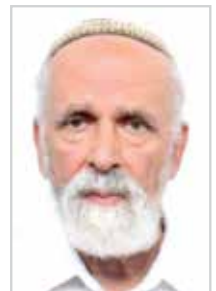
אסתר אורנוך נולדה בגרמניה, בת יחידה להורים ניצולי שואה ועלתה אתם בשנת 1949 בהיותה בת שנתיים. החלה את עבודתה החינוכית בשירות לאומי בשדרות. סיימה תואר ראשון ושני באוניברסיטת בר אילן בייעוץ חינוכי, שימשה כיועצת חינוכית בבית הספר "שלום" ברמת גן. הדריכה יועצים בתחום "כישורי חיים ותוכניות מניעה". לאחר 12 שנות עבודה כמפקחת על היועצים, מונתה למחמ"ד מחוז תל אביב. בתפקידה זה יצרה אסתר חיבור בין הייעוץ החינוכי לחמ"ד, פיתחה והעצימה את היועצים. ראתה ערך רב בהידברות עם רבנים ועם נציגי הגרעינים התורניים, והובילה לשילוב ילדיהם במוסדות החמ"ד. הקימה מסלולים להכשרת מנהלי סגל א, קבוצות תמיכה למנהלים מתחילים, ומנהיגות שד"ה (שיתוף, דיאלוג, הבניה) למנהלים מובילים. הציבה יעד מחוזי בחמ"ד "לכל אחד ניגון משלו", שהפך למנוף למיצוי ולמצוינות. ב-1997 זכתה בפרס החינוך הדתי וב-2012 בפרס עובד מצטיין ממנכ"ל משרד החינוך. הוציאה לאור פרסומים מקצועיים שונים. מאז פרישתה מתנדבת אסתר באגודת היועצים החינוכיים ומלמדת ב"אורות ישראל". סיימה קורס "שליחי זיכרון" במכון "שם עולם" ומרצה בהתנדבות בנושא: "ובחרת בחיים". נשואה, אם לחמישה וסבתא.

דנינו חנניה ז"ל

חנניה דנינו, בן לשושלת רבנים ומקובלים, נולד בשנת 1944 בהרי האטלס במרוקו ועלה לארץ בהיותו ילד. לאחר שירותו הצבאי למד בסמינר גבעת וושינגטון והמשיך ללמוד הוראת חינוך גופני במכון וינגייט. סיים בהצטיינות קורס הכשרת מנהלים באוניברסיטת בן גוריון, תואר B.Ed במכללת בית וגן, ותואר M.A ב"מכון שכטר". את הקריירה החינוכית החל חנניה בשנות ה-60 כמורה לחינוך גופני בעיר ילדותו קרית גת ולאחר מכן בבית הספר היסודי באבן שמואל, שם הכיר את רעייתו מרים שהייתה מורה חיילת. לימים קיבל על עצמו את ניהול בית הספר. מסוף שנות ה-80 ועד פרישתו לגמלאות ניהל את ממ"ד "אור החיים" באשקלון. במשך 40 שנות עשייה חינוכית שימש דוגמה, מופת ומודל לתלמידיו, ליווה אותם בחייהם הבוגרים ועודד רבים מהם לפנות לתחום החינוך. רבים מתלמידיו היו עולים מאתיופיה, וכמי שחווה על בשרו את קשיי העלייה, שם לו למטרה לסייע להם בתהליך הקליטה ולהביאם להישגים. אימץ את בעלי המוגבלויות וחסרי הביטחון, ונטע בהם אמונה ביכולתם להתקדם ולהצליח. לאחר פרישתו לא חדל מלמדה ומעשייה. התנדב במועצה האזורית שפיר וריכוז את ענף הספורט. כאח שכול, הצטרף ל"יד לבנים", נבחר להנהלה הארצית ופעל להכנסת 72 ספרי תורה בכותל לזכר חללי "צוק איתן". במקביל פקד חנניה את ספסלי בית המדרש בישיבת "כרם ביבנה", ב"מורשת יעקב" וב"בית זלצר" ברחובות. זכה בפרס החינוך הדתי ובפרס הסתדרות המורים על מפעל חיים. טרם פטירתו ביום הכיפורים תשע"ח, ביקש שעל מצבתו ייכתב שאהב את תלמידיו הרבים וקירבם לתורה.

הרב ד"ר אלמליח חיים

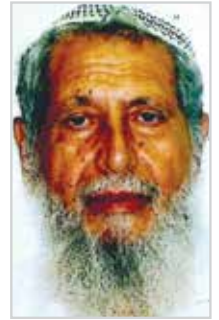
הרב ד"ר חיים אלמליח נולד במקנס במרוקו ב-1944 ועלה לארץ ב-1956. למד בישיבה התיכונית בכפר הרא"ה ושירת בנח"ל. בוגר הפקולטה לחקלאות ברחובות. מוסמך האוניברסיטה העברית במדעי החקלאות ובבייכמייה והוסמך להוראה בבית הספר לחינוך באוניברסיטה העברית. החל את דרכו בחינוך לפני כ-50 שנה ב"ישיבת הדרום" וב"מכון התורני פדגוגי" ברחובות. ניהל את הישיבה התיכונית "אחוזת יעקב" בגן יבנה. לימד מתמטיקה וביולוגיה וחינך כיתות י"ב בתיכון המקיף הדתי בקרית מלאכי ובמקביל הוסמך לרבנות. יצא לשליחות בארה"ב, ניהל בית ספר יהודי, שימש בהתנדבות כרב קהילה ולימד עברית. במקביל למד מינהל חינוכי ופיקוח. הוסמך בחינוך ב"ישיבה יוניברסיטי" ניו יורק, השלים דוקטורט במינהל ופיקוח, חקר ופרסם מאמרים. בשובו ניהל הרב ד"ר חיים אלמליח את התיכון ב"ישיבה הטכנולוגית" בכפר אברהם בפתח תקוה, למד גישור ויצא לשליחות חינוכית נוספת באוסטרליה ובשובו לימד בתיכון המקיף הדתי וב"ישיבה המדעית" בראשון לציון. ערך ספר מאמרים בנושא "ערכים" להנצחת בנו יאיר ז"ל, ויזם פעולות בעמותה "יאיר לעולם" על שם בנו. כיום מוסיף לסייע לתלמידים מתקשים ופעיל בחלוקת מצרכי מזון לנזקקים. נשוי, אב לשלושה וסב ל-15 נכדים.

הופרט בת שבע

בת שבע הופרט נולדה בירושלים וגדלה בכפר סבא. למדה בבית הספר "בר אילן" בכפר סבא ובתיכון עירוני בבני ברק. הוכשרה להוראה בסמינר למורים גבעת וושינגטון. החלה את דרכה בהוראה בבית ספר במושב מעגלים בנגב. משם עברה לבית הספר "רמב"ם" באשדוד. החל משנת 1964 במשך 28 שנים שימשה כמורה וכמחנכת בבית הספר "בר אילן" בכפר סבא בו היה אביה מורה ומחנך. במהלך השנים עברה השתלמויות רבות בהוראת המדעים ושימשה כמורה מאמנת לסטודנטיות מסמינר "תלפיות". לאחר פרישתה עבדה במשך עשר שנים נוספות במסגרת "הילה" והתמסרה לקידום תלמידים שגורלם לא שפר עליהם. במלחמת ששת הימים שכלה בת שבע את שני אחיה, שמעון ושלמה קניגסבוך שנפלו בקרב. הנחמה שלה הייתה עבודתה עם תלמידיה שגמלו לה על כך והיו מסורים לה עד בלי די, על שלימדה אותם חרף כאבה האישי העמוק. מאז נפילת בנה הבכור, אלוף משנה דרור וינברג מח"ט חברון, ופטירת בנה שי ז"ל ממחלה קשה, מעבירה בת שבע בהתנדבות הרצאות רבות לחיילים, בני נוער ומבוגרים במסגרות שונות בנושאים כמו מצוינות, התגברות על קשיים, נתינה, נחישות ורעות. בת שבע נשואה לשלמה, וזכה לנחת רוח מבתה שלומית ומחנתה אבי, מהנכדים ומהנינים.

יוסף יעקב

יעקב יוסף נולד בתימן ב-1947, עלה לארץ ב-1949 והתגורר עם בני משפחתו באוהלים במחנה עין שמר במשך כשנה. התחנך במסגרות החמ"ד וב-1960 סיים את לימודיו בבית הספר "רמב"ם". עבר ללמוד בישיבת בני עקיבא שדה יעקב, ובהמשך בישיבת בני עקיבא "פרחי אהרון" שבקרית שמואל בחיפה.

יעקב החל את דרכו כמורה בבית הספר "נתיב מאיר" במעלות בו התמיד במשך 13 שנים. בהמשך לימד תלמידים מתקשים בחטיבת הביניים הממ"ד במעלות, עבר לחטיבת הביניים "הראל" שבנהריה. חונך כיתות ז'-ט' וניהל את בית המדרש התורני בשעות אחר הצהריים, בו למדו תורה וגמרא.

ניהל את בית הספר "אבן שהם" במשך שנה והתמנה כמורה מדריך אזורי לתושב"ע. במשך תשע שנים ניהל את בית הספר "הרצוג" בעכו. לימים הפך בית הספר ל"נועם הרצוג" ויעקב ניהל אותו עד פרישתו.

היה מעורב בפתיחת גן טרום חובה ממלכתי דתי בנהריה והעביר הרצאות ביהדות.

לאחר פרישתו עוסק יעקב בהכנת ילדים לבר מצווה בהתנדבות ובמתן שיעורי יהדות. הוא חבר הנהלת העמותה של ישיבת ההסדר "נהר דעה" בנהריה. סיים את לימודיו לתואר שני בהיסטוריה של עם ישראל באוניברסיטת חיפה. נשוי, אב לששה וסב לנכדים.

יושעי לאה

לאה יושעי נולדה בעיראק ועלתה לארץ ב-1951 בהיותה בת חמש. רכשה השכלה פדגוגית בסמינר למורות בבני ברק, השלימה תואר ראשון ושני בחינוך ויהדות במכללת בית וגן בירושלים. שימשה מחנכת וכמנהלת בבית הספר "מורשה" בפתח תקוה במשך 37 שנה. בניהולה הפך מורשה מבית ספר שכונתי למוקד משיכה עבור תלמידים רבים שהתדפקו על שעריו מחוץ לאזורי הרישום.

בית הספר בלט בחיבור שיצר עם ציבור ההורים, בייזום מפגשי תלמידים עם חיילים, ביקורים במרכז הגריאטרי, סדנאות להורים, הרצאות, ערבי יצירה, עידוד הקריאה ועוד.

לאה, שמילאה את תפקידה בחריצות, ביעילות, ביושר ובמוסר עבודה גבוה, היוותה דוגמה ומופת של תרומה לקהילה עבור צוות המורים והתלמידים. היא ניהלה את בית הספר ביד רמה אך בדרך אנושית ולבבית, ויצרה אווירה משפחתית תורמת. זכתה ב-3 פרסי חינוך: עובדת מצטיינת וכלת הסתדרות המורים וכן פרס הזהירות בדרכים.

מאז פרישתה ב-2000 מתנדבת לאה בהתמדה, מעבירה הרצאות ושיחות בפרשת השבוע ואקטואליה לבני הגיל השלישי בשלושה מקומות שונים. מארגנת ערבי הפרשת חלה ומלווה קשישים רבים בשיחות ובסיוע נרחב.

כהן שרה

שרה כהן נולדה בתוניס בשנת 1948 ועלתה לארץ כעבור שנה. הוכשרה להוראה בסמינר בכפר חסידים והשלימה את הכשרתה גם בחינוך מיוחד במכללת "תלפיות". שרה עסקה בחינוך ובהוראה כ-40 שנה. החלה את דרכה כמחנכת בחצור הגלילית, בבית שאן ובפרדסיה. לאחר מכן שימשה במשך שלוש שנים כשליחה במלבורן שבאוסטרליה. במסגרת השליחות קידמה מאוד את לימודי היהדות וחינכה לאהבת ארץ ישראל. כתוצאה מכך רבים מבני הקהילה עלו לארץ. עם שובה לארץ שימשה כמחנכת בחטיבה הצעירה בבית הספר "תחכמוני" בנתניה. לאחר מכן שימשה כרכזת החטיבה הצעירה ב"תחכמוני" במשך 5 שנים, ובמשך 9 שנים כיהנה כסגנית המנהל וכרכזת.

לאחר פרישתה ב-2001 המשיכה שרה לתרום לבית הספר במשך כעשור. היא הפעילה שעת סיפור לתלמידי החינוך המיוחד וכיתות א'-ב', קיימה תוכניות העשרה ושיעורי עזר לעולים מאתיופיה, והדריכה מורות חברות צוות בנושאים מגוונים. במסגרת "מג"ד" - מורים גמלאים דתיים - היא עורכת ביקורי בית אצל גמלאים, מקדמת אירועים, טיולים, נופשונים, וצדעת יום העצמאות. הקימה עם בעלה בית לתפארת וזוכה להערכה ולהוקרה רבה.

צ'רקה יודקוביץ רבקה

רבקה צ'רקה נולדה בתל אביב ב-1944. למדה בבית הספר "מזרחי יבנה" ברמת גן, המשיכה בתיכון "צייטלין" בתל אביב. הייתה פעילה בסניף בני עקיבא ברמת גן, הצטרפה להיאחזות בארותיים ולקיבוץ שלוחות.

החלה לעסוק בחינוך בעקבות מילוי מקום. שימשה כרכזת חינוך חברתי וכמחנכת בבית הספר "נר עציון" בפתח תקווה ובהמשך קיבלה על עצמה תפקידי ניהול בבית הספר "אריאל" בגני תקווה, ואחר כך בבית הספר "רמב"ם" בראש העין. יוזמתיה בתחום לימודי האמנויות השונות ושילובן בלמידה, העלו את קרנו של בית הספר וזיכו אותו בפרס חינוך ארצי.

רבקה השלימה את לימודיה לתואר שני בחינוך וספרות באוניברסיטה העברית. לאחר 15 שנות עשייה כמורה ומנהלת, עברה לפיקוח ארצי בתחום חינוך לחיים במשפחה ובחברה בחמ"ד, נושא שהועלה על ידיה לסדר היום תוך הפעלת מערכת של מורים ויועצים.

נשואה ליעקב, אם לחמישה, וסבתא לנכדים ונינים. אחיה, סגן שלום יצחק יודקוביץ, נפל ברמת הגולן במלחמת יום הכיפורים ועוטר ב"אות המופת". רבקה ממשיכה לקנות דעת גם לאחר הפרישה. בין תחביביה שירה במקלה, ציור, משחק ולימוד שפה.

צדוק עפרה

עפרה צדוק נולדה בארץ ב-1952 והוכשרה כמורה בכירה במכללת "תלפיות". במשך 30 שנה עסקה בחינוך הגיל הרך, בניהול גן ילדים ובהדרכת סטודנטיות. ניהלה גן ילדים בבית ים ויזמה תוכנית בשם "רבני גנים", במסגרתה העבירו תלמידי הישיבה התיכונית "אדרת" פעילויות ערכיות תורניות בגן הילדים. בדרך זו העשירו תלמידי הישיבה את ילדי

הגן והפכו לדמויות לחיקוי ולהזדהות.

היוזמה פותחה והורחבה לכל הגגנות בעיר, ורעיונותיה הועלו על הכתב. מערים שונות בארץ ובחו"ל פנו אליה בבקשה לעשות שימוש בתכני התכנית "רבני גנים".

בנוסף, יזמה עופרה אירועים מרכזיים לקראת מועדים - חנוכה ושבעות.

במשך שנים אימנה כחונכת סטודנטיות שמרביתן נקלטו בעבודה. עפרה המשיכה ללוות אותן בסיוע מקצועי ואישי, והיותה עבורן מודל חינוכי מהמעלה הראשונה. בנוסף, אימצה גגנות שנקלעו למצוקה וכן גגנות בהליכי התחזוקה. במשך שנים רבות יישמה בתבונה ובהתמדה את דרכו של החמ"ד, מתוך השקפה אמונית וחינוכית מובהקת.

גם לאחר פרישתה ב-2003 מתמדיה עפרה להגיע מביתה במודיעין לבת ים ומפעילה בהתנדבות את התוכנית שיזמה. כיום מופעלת התוכנית בהצלחה בכל גני הילדים הממ"ד בבת ים בשיתוף תלמידי הישיבה התיכונית בעיר.

קרני עזרא

עזרא קרני נולד בצנעא בתימן ב-1946 ועלה לארץ כפעוט. לאחר שהות במעברה עבר לרמת השרון. בנערותו למד בישיבת "שדה חמד" והוסמך להוראה. עבד במושב כרם בן זמרה כמורה וכסגן מנהל, לאחר שסיים את בית הספר לעובדי הוראה בכירים - כמנהל. עבר לתיכון הדתי אורט בחצור הגלילית. בהמשך לימד עזרא וחינך בתיכון הדתי

בצפת. במקביל הוסמך לרבנות בישיבת חב"ד בצפת.

ב-1985 החל לשמש כמנהל הרווחה החינוכית בעיריית צפת והמשיך לשמש כמפקח ארצי באגף שח"ר בירושלים.

לאחר שחרור מהצבא בגיל 45, התנדב עזרא לשרת כאיש קשר למשפחות שכולות. בתקופת שהותו בצפת שימש כמנהל "יד שרה", אירח בשבתות את מתנדבי חו"ל בתוכנית "לבנות ולהיבנות", סייע בקליטת העולים מאתיופיה, וארגן תפילות וטקסי קבלת שבת במרכז הקליטה בכנען. בירושלים המשיך להתנדב ב"יד שרה" ועדיין ממשיך בכך.

בשבתות אחר הצהריים ובימי שני מעביר שיעורים בבית הכנסת "ענף החיים" ושיעור נוסף בבית מתפלל נכה. בנוסף הוא מפעיל גמ"ח של פלטות שבת. נשוי לצופיה לבית משורר, ולהם 5 ילדים ו-14 נכדים.

רינסקי רבקה

רבקה רינסקי נולדה ב-1941 במושב אביחיל. בילדותה עברה המשפחה לתל אביב והיא החלה את לימודיה בבית הספר היסודי "שלמה המלך" ובהמשך בתיכון "צייטלין". הייתה חניכה פעילה בבני עקיבא ושירתה כמורה במסגרת גרעין נח"ל שיצא להגשמה בקיבוץ עין הנצי"ב.

רבקה סיימה לימודי תואר ראשון בהיסטוריה באוניברסיטה העברית ותואר שני באוניברסיטת בר אילן.

החלה את דרכה בבית הספר האזורי בקיבוץ שדה אליהו והמשיכה בבית הספר "הרא"ה" ברמת גן. ניהלה את בית הספר "שילה" בקרית אונו במשך 15 שנים, ובהמשך שימשה במשך 15 שנים כמפקחת לתחום המחוננים במחוז תל אביב.

במקביל שימשה רכות הסטאז' במכללת "תלפיות", תפקיד בו עבדה במשך 10 שנים, ובמסגרתו פיתחה מודלים שונים לקידום

פרח ההוראה.

במהלך עבודתה יזמה ופיתחה תוכניות ייחודיות מותאמות לצורכי החמ"ד ולפיתוח זהות ציונית דתית. השקיעה רבות בפיתוח ובהעצמה של צוותי חינוך והוראה. הייתה שותפה ליוזמת "בית הלב" ולמיסוד תוכנית "בימת המחנך".

לאחר פרישתה הקימה רבקה באלקנה מועדון "50 פלוס", לפעילות תושבי אלקנה והסביבה ולחיזוק שעות הפנאי. הקימה משפחה עם אברהם רינסקי. לזוג שלושה ילדים, 20 נכדים ו-7 נינים.

שטרייכר אסתר

גולדה בהונגריה ב-1937, שרדה את השואה ועלתה לארץ ב-1949. סיימה לימודי תואר ראשון בתנ"ך במכללת בית וגן, הוכשרה להוראה בחינוך מיוחד באוניברסיטת תל אביב וסיימה לימודי תעודה בהיסטוריה ובתנ"ך באוניברסיטת בר אילן. הוכשרה כמאבחנת דיסקטית ב"מכון ניצן". עסקה בחינוך ובהוראה

כ-42 שנה, מרביתן בתחום החינוך המיוחד.

החלה דרכה כמחנכת בבתי הספר הממ"ד במושבים אחיעזר, יד רמב"ם ובן זכאי, המשיכה בבית הספר "יבנה" ובבית הספר "רשב"י" בבאר יעקב. 16 שנה חניכה תלמידי חינוך מיוחד בבית הספר "מעלה" בשכונת התקווה בתל אביב. "מעלה" היה בית הספר הדתי הראשון בארץ לחינוך מיוחד, ושימש לאימון ותרגול סטודנטים מבר אילן.

אסתר הייתה במשך 9 שנים מורה טיפולית בבית הספר "רש"י" ביפו, ו-9 שנים לפני פרישתה שימשה כמורת שילוב ומחנכת בחינוך המיוחד, וכן כרכזת חברתית בבית הספר "עציון" בתל אביב. פיתחה שיטות הוראה ולמידה באמצעות משחק, יצירה ותיאטרון. דאגה לרווחת הצוות ולהעצמתו. לאחר פרישתה ב-1997 שימשה שנתיים כמחנכת בהתנדבות. אסתר עוסקת שנים רבות בפעילות התנדבותית למען עובדי ההוראה הגמלאים בסניף תל אביב, מארגנת שבתות, טיולים ופעילויות רווחה.

שרעבי חיים

חיים שרעבי נולד ברחובות ב-1944 לסעדיה ורחל שרעבי שעלו מתימן בראשית שנות ה-30. אביו היה ממנהיגי הקהילה התימנית בעיר ואף זכה בתואר יקר העיר.

שירת כמדריך נוער בגדנ"ע וכן כנג"ד משמעת בפיקוד ההדרכה. סיים תיכון ב"ישיבת הדרום", המשיך לישיבת "מרכז הרב", והוכשר להוראה בסמינר גבעת וושינגטון. קיבל תואר ראשון באוניברסיטת בר אילן ותואר שני במדעי היהדות בשיקגו. עסק בחינוך, בנייהול, בהנחה ובפיקוח כ-49 שנים, מהן 3 שנים בשליחות בחו"ל.

חיים ניהל את בית הספר במושב יציץ ואת בית הספר "רעות" בנס ציונה. במשך שנים ריכז את הטיפול במורים הדתיים באזור רחובות. בין השנים 1997 - 2015 שימש כממונה מחוזי של אגף שח"ר במחוז מרכז עד פרישתו. יצר צוות מחויב, מקצועי ובעל מוטיבציה, נתן מרחב פעולה, חופש לממש רעיונות, פתח דלתות וקרב לבבות.

חיים תרם לציבור גם מחוץ למערכת החינוך. פעל להקמת בית הכנסת "אור לגיל", על שם בנו שנפל באסון המסוקים ב-1997, המהווה מרכז קהילתי שבו מתקיימים שיעורי תורה, חוגי בית וכנסים קהילתיים ותפילות. נשוי ליעל ויחד זכו לילדים ולנכדים.

מימדים

מרכז מולטימדיה של הקרן לקידום מקצועי
בשיתוף ביה"ס המרכזי להשתלמויות מורים

עלות
הקורס
₪ 200

קורסים שנתיים

ינואר 2018				
03/01/2018	08:00	ד'	יצירת סרטים א'	
03/01/2018	12:00	ד'	אינדיזיין	
03/01/2018	16:00	ד'	יצירת סרטים (צילום)	
04/01/2018	08:00	ה'	עיצובים בפוטושופ	
04/01/2018	12:00	ה'	פוטושופ מתקדמים	
04/01/2018	16:00	ה'	יצירת סרטים ב'	
30/01/2018	08:00	ג'	אילוסטרייטור	
30/01/2018	12:00	ג'	בניית אתרים (Wordpress) - מתקדמים	
30/01/2018	16:00	ג'	צילום במצלמה דיגיטלית	
פברואר 2018				
14/02/2018	08:00	ד'	יצירת סרטים ב'	
14/02/2018	12:00	ד'	וידאו בסמרטפון	
14/02/2018	16:00	ד'	אילוסטרייטור	

הקורסים לשנת הלימודים תשע"ח מוכרים לקידום המקצועי (אופק חדש)
פתיחת קורס מותנית במספר הנרשמים. מומלץ להקדים ולהרשם עכשיו.

להרשמה ומידע נוסף באתר: www.itu.org.il < הקרן לקידום מקצועי > ממדים
טלפון: 03-6928291

הלימודים יערכו במרכז הסתדרות המורים - רח' בן סרוק 8, תל-אביב

טכנולוגיה שבכף-היד

למידה מרחוק - קליק שמקרב אותך לעתיד!

השיעורים יתקיימו בשני מפגשים בלמידה מרחוק באמצעות מחשבים ביתיים, ipad, tablet הכניסה למפגשים הסינכרוניים תבצע באמצעות זיהוי דוא"ל

עלות מסובסדת למשתתף 40 ₪ בלבד!

נושאי הלימוד:

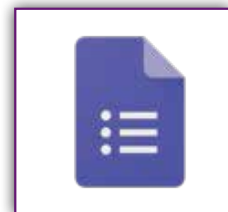
ערוץ אישי ב"יוטיוב"

הקמה ותפעול של ערוץ ביוטיוב
ימי ד', 31/01/2018
07/02/2018
 בין השעות 17:00-19:00

פרזנטציה ב-PREZI

מצגת מיטבית באמצעות פרזי
ימי ג', 06/03/2018
13/03/2018-1
 בין השעות 17:00-19:00

גוגל סקר

שאלונים בזמן אמת
 בחנים, משובים וסקרים
 באמצעות גוגל טופס
ימי ד', 14/02/2018
21/02/2018
 בין השעות 17:00-19:00

אנימציה כי זה כאן

להחיות את ההוראה
ימי ג', 30/01/2018
06/02/2018
 בין השעות 17:00-19:00

וויזר (WIZER ME)

פדגוגיה + משחק + אינטראקטיבי
 במילה אחת = WIZER.ME
ימי ד', 07/03/2018
14/03/2018-1
 בין השעות 17:00-19:00

LERGO - משחק בכיתה

האינטראקטיבית
 למידה במחולל משחק
ימי ג', 13/02/2018
20/02/2018
 בין השעות 17:00-19:00

הרשמה: הרישום מתבצע באמצעות כרטיס אשראי בלבד!

הקרן לקידום מקצועי: www.itu.org.il < טכנולוגיה בכף היד > מועדי המרתונים והרשמה

נא הקפידו להזין כתובת דוא"ל עדכנית בהערה להזמנה

לבירורים והרשמה: טל' 03-6928286 | yulia@kkm.org.il

